

ZAŠTO USTAV MORA BITI PROMENJEN?

April 2012.

METODOLOGIJA

UZORAK I METOD PRIKUPLJANJA PODATAKA

A. UZORAK

Istraživanjem su obuhvaćene dve ciljne grupe:

- 1) Građani Srbije 18+ godina i
- 2) Elita - politička elita, civilno društvo i intelektualna elita

1) Građani Srbije, 18+ godina

Uzorački okvir:	Populacija Srbije 18+
Veličina uzorka:	1056 ispitanika
Tip uzorka:	Troetafni slučajni reprezentativni stratifikovani uzorak Jedinica prve etape: Teritorija biračkih mesta Jedinica druge etape: Domaćinstva (SRSWoR – slučajnim korakom) Jedinica treće etape: Ispitanici u okviru domaćinstva (Kish tablice)
Mesta istraživanja:	67 opština iz Srbije, 127 mesnih zajednica, gradske, prigradske i seoske životne sredine
Poststratifikacija:	Po polu, godinama i regionu
Greška:	±1.45% za pojave sa incidencijom od 5% ±2.86% za pojave sa incidencijom od 25% ±3.31% za pojave sa incidencijom od 50% (<i>marginalna greška</i>)

2) Elita:

Ovom ciljnom grupom obuhvaćene su tri relevantne grupacije:

- a) Politička elita: 1) Partijska politička elita (političke partije) 2) Elite nacionalnih manjina (saveti nacionalnih manjina) 3) Ekspertska politička elita (Nacionalna stručna savetodavna i nezavisna tela)
- b) Društvena elita: Organizacije građanskog društva i verske zajednice
- c) Intelektualna elita (proizvodnja i distribucija ideja): mediji, univerziteti i akademije nauka i umetnosti

Izbor sagovornika:

Prema planu istraživanja, kao sagoovornici su izabrani lideri date organizacije / grupe, odnosno lideri mišljenja:

- a. Predsednici i podpredsednici (političkih stranaka, Saveta nacionalnih manjina i ekspertske političke elite)
- b. Direktori NVO i poglavari verskih zajednica
- c. Dirktori i glavni odgovorni urednici medija; rektori univerziteta i predsedici akademija nauka i umetnosti i ugledni profesori fakulteta – društveno angažovane javne ličnosti

U slučaju da planirani sagovornik nije bio dostupan za razgovor, zamenjen je drugim sagoovornikom, najbližim u hijerarhiji.

Ukupno je planirano učešće 100 organizacija i 110 učesnika. Intervjui su realizovani u 86 organizacija i sa 94 učesnika.

Razgovor je obavljen sa po jednim sagovornikom iz svake organizacije, sa izuzetkom političkih stranaka u kojima je broj intervjuisanih sagovornika varirao između 1 i 3 (videti Napomenu).

Broj realizovanih intervjua

	Politička elita		Društvena elita		Intelektualna elita		UKUPNO	
	Broj organizacija	Broj sagovornika	Broj organizacija	Broj sagovornika	Broj organizacija	Broj sagovornika	Organizacija	Sagovornika
Političke stranke	20	28					20	28
Nacionalni saveti (manjine)	7	7					7	7
Nacionalna stručna / savetodavna i nezavisna tela	5	5					5	5
Organizacije građanskog društva			23	23			23	23
Verske zajednice			5	5			5	5
Mediji					15	15	15	15
Univerzitet					10	10	10	10
Akademije nauka i umetnosti					1	1	1	1
Ukupno	32	40	28	28	26	26	86	94

NAPOMENA: U analizama podataka vodilo se računa o broju sagovornika iz pojedinih političkih stranaka. Budući da je zbog nedostupnosti nekih sagovornika broj sagovornika unutar političkih stranaka varirao u zavisnosti od njihove dostupnosti, a ne kako je bilo predviđeno planom njihovog izbora, u rezultatima prikazanim za političku elitu učešće broja ispitanika je statističkim postupkom ujednačeno (procedura ponderisanja). Na taj način, u ukupnom rezultatu učešće svih političkih stranaka je podjednako i svaka pojedina stranka (bez obzira na broj sagovornika) u ukupnom rezultatu učestvuje podjednako kao i sve ostale organizacije.

B. METOD PRIKUPLJANJA PODATAKA:

1. Građani Srbije

Podaci su prikupljeni individualnim intervjuom, licem u lice, u domaćinstvu ispitanika i sa potpuno strukturiranim upitnikom. Upitnik za građane je po sadržaju odgovarao upitniku za elitu, ali je bio znatno kraći (oko 30 minuta) i prilagođen prosečnom (ne-stručnom) građaninu Srbije.

Istraživanje sprovedeno u periodu od 15 – 23. oktobra 2011. godine.

2. Elita

Poziv za učešće u ovom istraživanju organizacijama i pojedincima upućen je elektronskom poštom. U prpratnom pismu, učesnici su obavešteni o ciljevima istraživanja i metodi prikupljanja podataka. Učesnici su informisani da će rezultati istraživanja biti prikazani isključivo na nivou grupe i da nosioci projekta neće saopštavati izrečena mišljenja i stavove učesnika na individualnom nivou. Učesnici su obavešteni da Fond za otvoreno društvo planira javno prikazivanje rezultata istraživanja, odnosno javnu raspravu na ovu temu, kojom prilikom će svaki učesnik, ukoliko sam to želi, imati priliku da komentariše rezultate i iznese svoje mišljenje i stavove o ustavnoj situaciji u javnost.

Sa učesnicima je obavljen individualni intervju „licem u lice“ uz pomoć polustrukturisanog upitnika, u trajanju oko 60 minuta. Intervju je obavljen u vreme i na mestu koje je učesnicima najviše odgovaralo.

Upitnik namenjen eliti obuhvatao je 4 sekcije: 1) Stavovi prema Ustavu (opšta ocena, vrednosti i tekovine) 2) Stavovi prema proceduri usvajanja Ustava 2006. godine 3) Stavovi prema promeni Ustava 4) Stavovi prema odredbama Ustava (Preambula, državnost, političko uređenje, teritorijalno uređenje, ljudska prava, ekonomsko uređenje).

Upitnik je bio polustrukturiranog tipa – većina pitanja imala je ponuđene odgovore i uz svako pitanje zabeležen je komentar ili dodatno obrazloženje ispitanika.

Intervjui su obavljeni u periodu od 10.01.2012 do 01.02.2012. godine

GLAVNI NALAZI

A) STAVOVI PREMA USTAVU U CELINI: Opšta ocena, tekovine i društvene vrednosti

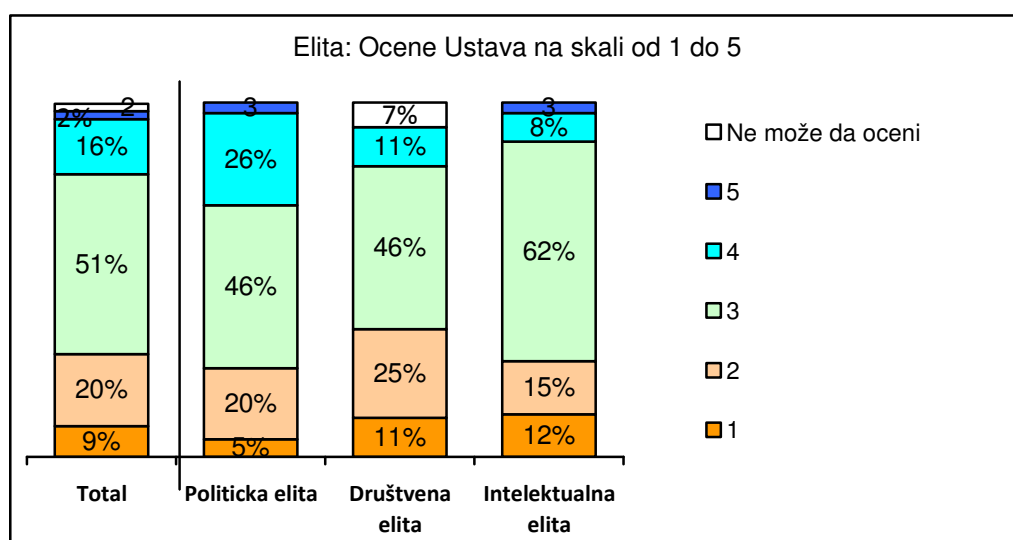
Stavovi predstavnika elite prema važećem Ustavu u celini, generalno ukazuju na dva opšta problema vezana za Ustav, od kojih se prvi tiče sadržaja samog Ustava, a drugi realizacije ustavnih odredbi u društvu, odnosno poštovanja Ustava.

1. U pogledu sadržaja Ustava, predstavnici elite naveli su četiri ključna problema:
 - a) Nepotpunost Ustava (vrednosti koje je ustavotvorac propustio),
 - b) Dvosmislenost u definisanju odredbi (mogućnost različitog tumačenja),
 - c) Kontradiktornost pojedinih odredbi (ono što je definisano jednom odredbom, anulira se drugom) i
 - d) Nedostatak čvršćih garancija definisanih vrednosti
 2. U pogledu realizacije ustavnih odredbi u društvu, predstavnici elite istakli su dva momenta:
 - a) Deklarativnost Ustava (nepoštovanje Ustava i kršenje Ustava u praksi)
 - b) Odnos Ustava i zakona (nedostatak zakona i neusklađenost zakona sa Ustavom)
- Ustav je, na skali školskih ocena od 1 do 5, u proseku, ocenjen ocenom 2.8
 - Većina predstavnika elite smatra da je donošenje Ustava 2006. Srbiji u stvarnosti donelo malo promena (25% smatra da se ništa nije promenilo, 59% da se samo po nešto promenilo, a samo 14% da se mnogo promenilo).
 - Većina predstavnika elite, 72%, slaže se da Ustav Srbije sadrži odredbe koje će biti trajne tekovine Srbije u pravnom i političkom smislu, ali najveći broj navodi samo jednu tekovinu - korpus ljudskih prava.
 - Većina predstavnika elite, 64%, smatra da postoje bar neke društvene vrednosti koje su učvršćene donošenjem Ustava. Međutim, baš kao i u slučaju tekovina Ustava, vrednosti koje sagovornici navode su zapravo malobrojne i među sagovornicima nema saglasnosti (sem donekle u slučaju ljudskih prava, koje navodi većina kao vrednosti koje su učvršćene).
 - Većina predstavnika elite smatra da je ustavotvorac propustio da dodatno učvrsti bar neke važne društvene vrednosti, a sagovornici su znatno produktivniji kada govore o ovim propustima, nego kada navode tekovine Ustava i vrednosti koje su Ustavom učvršćene
 - Iako većina predstavnika elite smatra da postoje bar neke vrednosti koje su učvršćene donošenjem Ustava, samo 12% smatra da su vrednosti sadržane u Ustavu (bar uglavnom) realizovane u društvu, a samo 38% da Ustav (bar uglavnom) daje garancije tim vrednostima
 - Većina predstavnika elite, 78%, smatra da listu vrednosti (navedenu u članu 1) treba proširiti tako da ona uključi i održivi razvoj i inkluziju.

Opšta ocena važećeg Ustava

Kada bi Ustav bio ocenjen ocenama od 1 do 5, kao u školi, prema sudu elite, Ustav bi zaslužio ocenu 2.8.

Ustav najbolje ocenjuje politička elita (prosečna ocena 3.0), zatim intelektualna elita (prosečna ocena 2.8), a najlošije ocene Ustavu daju predstavnici društvene elite (prosečna ocena 2.6).

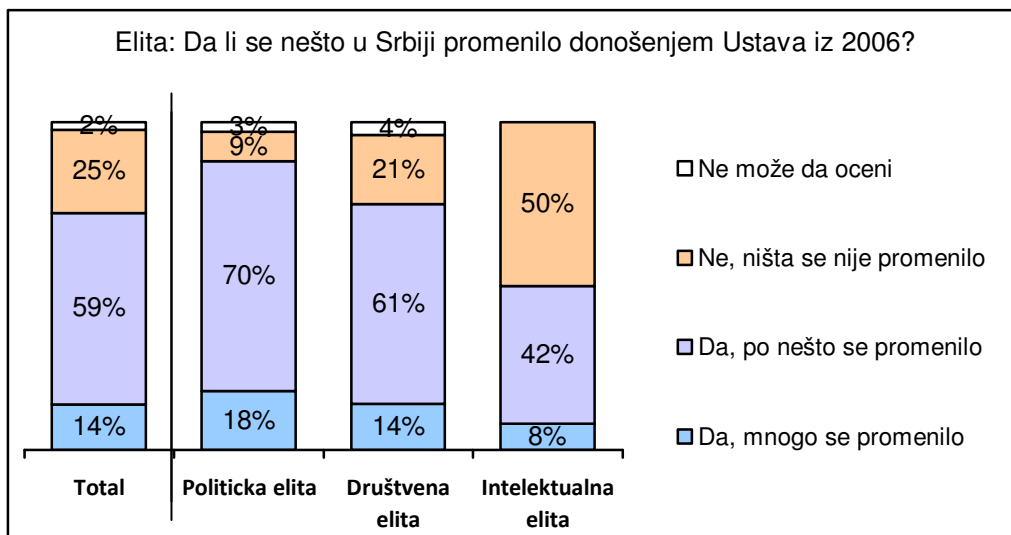

Ustav iz 1990. je ocenjen tek nešto lošije, prosečnom ocenom 2.3. I ovaj Ustav je najbolje ocenila politička elita (prosečna ocena 2.5).

Tekovine

Da li se donošenjem Ustava 2006. u Srbiji nešto promenilo?

Većina predstavnika elite smatra da je donošenje Ustava 2006. Srbiji u stvarnosti donelo malo promena. Više od polovine sagovornika, 59%, ocenilo je da se donošenjem Ustava promenilo tek po nešto, samo 14% da se promenilo mnogo, a svaki četvrti smatra da se nije promenilo ništa.

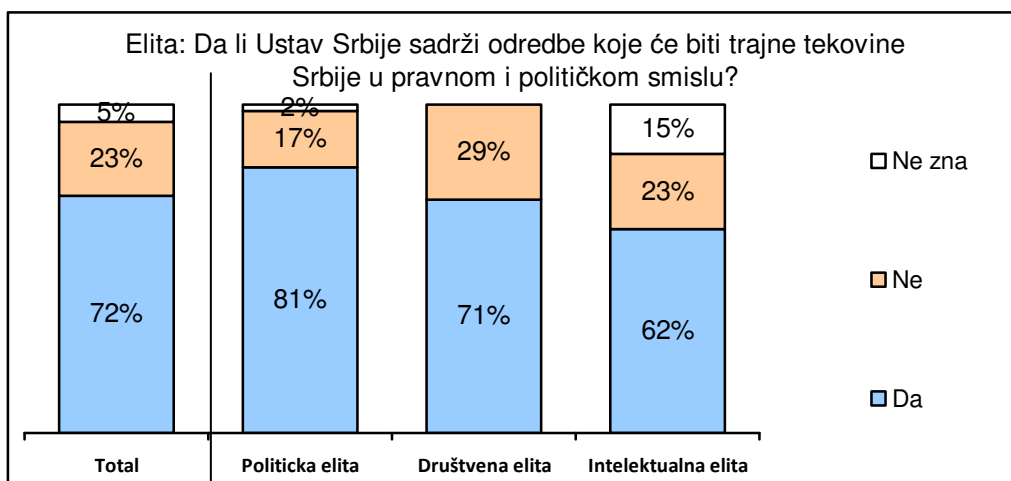
Govoreći o promenama koje je doneo Ustav, većina sagovornika zapravo više govori o promenama unutar Ustava (u odnosu na prethodni Ustav), nego o efektima koje je Ustav imao na promene u životu Srbije. Sagovornici često ističu da se Ustav malo poštuje, pa su efekti Ustava na promene u stvarnosti mnogo manje nego što bi bile kada bi se Ustav poštovao.

Ne samo da većina sagovornika smatra da je Ustav doneo malo promena, već su i promene koje se navode, gotovo podjednako i pozitivne i negativne, a najčešće se odnose na Preambulu i ljudska prava (zabranu diskriminacije).

Dok se ljudska prava, sa retkim izuzetcima, navode kao pozitivna promena, Preambula se češće navodi u negativnom smislu, kao promena koja koči rešavanje odnosa sa Kosovom, a ređe u pozitivnom smislu, kao promena koja učvršćuje politiku borbe za očuvanje teritorijalnog integriteta.

Da li Ustav sadrži odredbe koje će biti trajne tekovine Srbije?

Većina predstavnika elite, 72%, slaže se da Ustav Srbije sadrži odredbe koje će biti trajne tekovine Srbije u pravnom i političkom smislu, ali najveći broj zapravo navodi samo jednu tekovinu - korpus ljudskih prava.

Pored ljudskih prava, kao trajne tekovine Ustava sagovornici su naveli još i demokratsko ustrojstvo, partijski pluralizam i podelu vlasti, ekonomski sistem, privatnu svojinu i restituciju, teritorijalni integritet (Preambula) i definisanje Srbije kao države srpskog naroda i drugih građana koji u njoj žive.

Sem ljudskih prava, odredbe koju navodi najveći broj sagovornika, ostale odredbe navode se znatno ređe (primera radi: oko deset sagovornika navodi demokratsko ustrojstvo, a isto toliko pominje neke aspekte ekonomskog uređenja i Preambulu; četiri sagovornika navelo je definisanje Srbije kao države srpskog naroda i drugih građana).

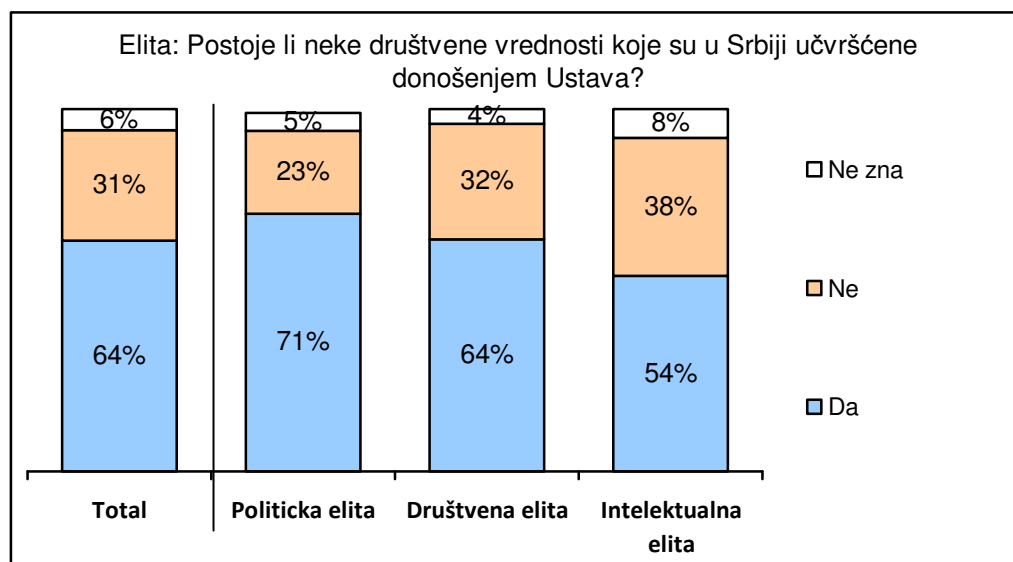
Očigledno je da, sa izuzetkom ljudskih prava, među elitom nema saglasnosti o trajnim tekovima važećeg Ustava. Kasnije navedeni komentari vezani za korpus ljudskih prava ukazuju da mnogi sagovornici smatraju da i ova, potencijalna tekovina, po njihovom mišljenju zahteva i korekcije i dopune.

Vrednosti

Da li su donošenjem Ustava učvršćene neke društvene vrednosti; koliko su te vrednosti realizovane u društvu Srbije; koliko sam Ustav daje garancije tim vrednostima; da li je ustavotvorac nešto propustio?

Da li su donošenjem Ustava učvršćene neke društvene vrednosti?

Većina predstavnika elite, 64%, smatra da postoje bar neke društvene vrednosti koje su učvršćene donošenjem Ustava. Međutim, baš kao i u slučaju tekovina Ustava, vrednosti koje sagovornici navode su zapravo malobrojne i među sagovornicima nema saglasnosti (sem donekle u slučaju ljudskih prava, koje navodi većina).

Većina sagovornika navodi pozitivne vrednosti, ali ima i onih (oko 6 sagovornika) koji smatraju da Ustav zapravo učvršćuje negativne vrednosti. Neki sagovornici stavljaju jasnu ogradu da su vrednosti učvršćene samo deklarativno, ali ne i u stvarnosti jer se Ustav ne poštuje.

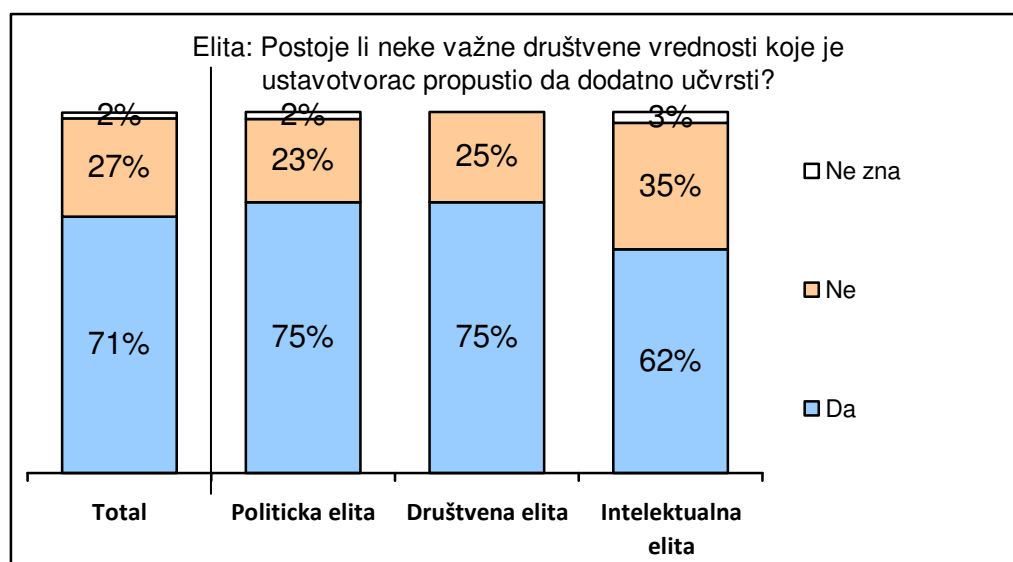
Najčešće navedene pozitivne društvene vrednosti za koje su sagovornici smatrali da su učvršćene donošenjem ustava, bar deklarativno ako ne i u praksi, opet su bile one vezane

za tri odredbe: ljudska prava (posebno prava manjina, sloboda veroispovesti i rodna ravnopravnost), demokratsko ustrojstvo, a (ređe) tržišnu ekonomiju. Nekolicina sagovornika, predstavnika političkih stranaka, posebno je istakla podelu vlasti (na izvršnu, zakonodavnu i sudsku). Ređe su pominjane i evropske vrednosti, a pojedini sagovornici pominjali su i decentralizaciju i slobodu informisanja.

Sagovornici koji su smatrali da Ustav pre učvršćuje negativne vrednosti, najčešće su govorili o nacionalizmu, tradicionalizmu, obmanjivanju građana, partokratiji i negativnom uticaju Preambule.

Da li je ustavotvorac propustio da dodatno učvrsti neke važne društvene vrednosti?

Većina predstavnika elite smatra da je ustavotvorac propustio da dodatno učvrsti bar neke važne društvene vrednosti. Uočljivo je da su sagovornici bili znatno produktivniji kada su govorili o ovim propustima, nego kad su navodili tekovine Ustava i vrednosti koje su Ustavom učvršćene.

Govoreći o vrednostima koje je ustavotvorac propustio da učvrsti, sagovornici se ponovo vraćaju na opšti problem deklarativnosti Ustava i navode da Ustav generalno ne daje garancije vrednostima koje su u njemu sadržane.

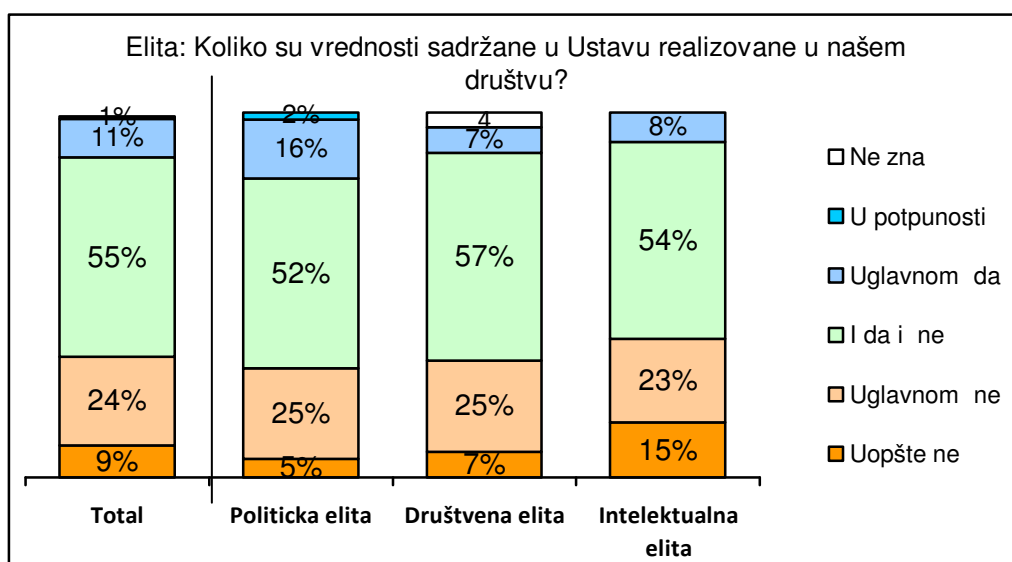
Među posebno navedenim vrednostima koje je ustavotvorac propustio da učvrsti opet se najčešće navode ljudska prava: pravo na privatnost, ravnopravnost verskih zajednica, prava manjina, jasnije definisanje drugih manjina pored nacionalnih (posebno seksualnih manjina), prava dece i porodično pravo, ravnopravnost polova.

Ne retko, sagovornici navode i mišljenje da su definisanjem Srbije kao države srpskog naroda i drugih građana, osporeni (umesto da budu učvršćeni) građanski karakter države, ravnopravnost i antidiskriminacija.

Među ostalim vrednostima koje je ustavotvorac propustio da učvrsti, navode se: nezavisnost sudstva, decentralizacija, podela vlasti, usklađenost zakonodavstva sa zakonima Evropske Unije, opredeljenje za Evropsku Uniju.

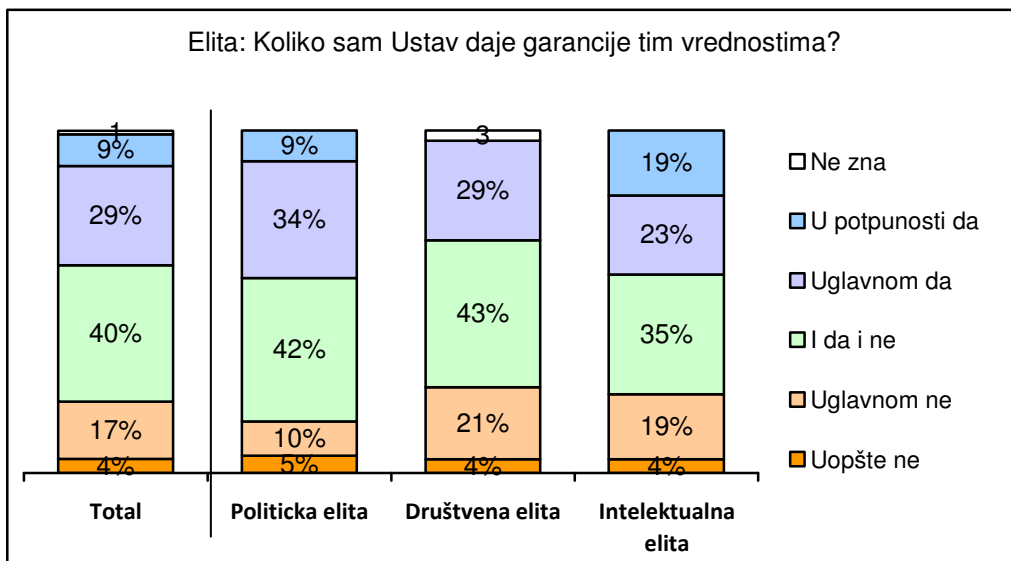
Koliko su vrednosti donesene Ustavom realizovane u društvu Srbije i koliko im Ustav daje garancije?

Iako većina sagovornika smatra da postoje bar neke vrednosti koje su učvršćene donošenjem Ustava, samo 12% smatra da su vrednosti sadržane u Ustavu (bar uglavnom) realizovane u društvu, a samo 38% da Ustav (bar uglavnom) daje garancije tim vrednostima. Veliki broj sagovornika ponovo ističe da je Ustav samo deklarativan, odnosno da se u praksi uglavnom ne poštuje.

Komentarišući svoj stav da vrednosti donesene Ustavom nisu realizovane, sagovornici navode mnogo primera. Upadljivo je da se kao primeri nerealizovanih vrednosti opet najčešće pominju ljudska prava - vrednosti najčešće isticane i kao trajne tekovine Ustava, i kao one koje je važeći Ustav učvrstio, a isto tako i propustio da učvrsti.

Kao primeri nerealizovanih vrednosti posebno se ističu manjinska ljudska prava – prava nacionalnih manjina, prava seksualnih manjina, rodna ravnopravnost, antidiskriminacija. Navode se i podela vlasti, autonomija Vojvodine (budžet Vojvodine), zakon o informisanju - sloboda medija (nesklad sa slobodom informisanja koju garantuje Ustav), demokratsko ustrojstvo (kršenje kroz dominaciju moći partija – partokratska država), nezavisnost sudstva (reforma pravosuđa), pitanje poslaničkih mandata, definisanje države kao sekularne.

Sama činjenica da se vrednosti definisane Ustavom krše u praksi, prema mišljenju sagovornika, govore jasno da Ustav ne daje potrebene garancije tim vrednostima. Odsustvo garancija, po mišljenju sagovornika koji su već isticali deklarativnost ustava, upravo i čini Ustav deklarativnim aktom („mrtvo slovo na papiru“).

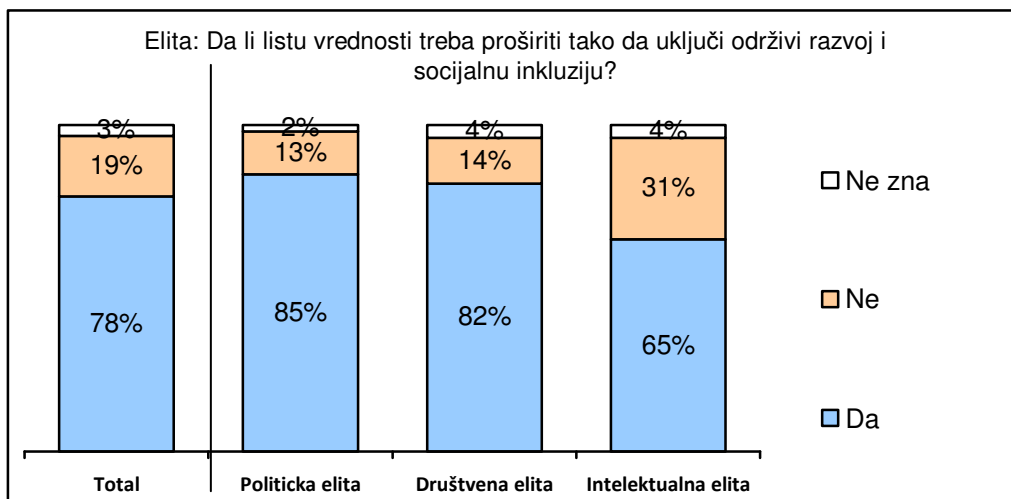
Sagovornici u svojim komentarima navode i da je Ustav često dvosmislen pa se može tumačiti na različite načine, a zakoni često u neskladu sa Ustavom.

Sagovornici navode i da nedostaju jasno definisane sankcije za nepoštovanje Ustava. Kao primer navodi se sistem sudske zaštite ljudskih prava, odnosno zaštita pod Ustavnim sudom, koji ima mnogo mana i čije funkcionisanje treba Ustavom redefinisati.

Sa druge strane, međutim, neki sagovornici (mada veoma malobrojni) smatraju da garancije i nisu pitanje Ustava, jer Ustav i treba da bude samo okvir (osnov), a garancije treba da daju zakoni razrađeni u skladu sa Ustavom, koji sada nedostaju.

Da li listu vrednosti treba proširiti tako da uključi održivi razvoj i socijalnu inkluziju?

Većina sagovornika, 78%, smatra da listu vrednosti (navedenu u članu 1) treba proširiti tako da ona uključi i održivi razvoj i inkluziju.

Sagovornici koji misle da inkluziju i održivi razvoj ne treba dodavati na postojeću listu vrednosti, smatraju da je dovoljno da se dobro definišu opšte vrednosti koje bi uključivale i ove navedene i da nema potrebe navoditi sve pojedinačne vrednosti u Ustavu.

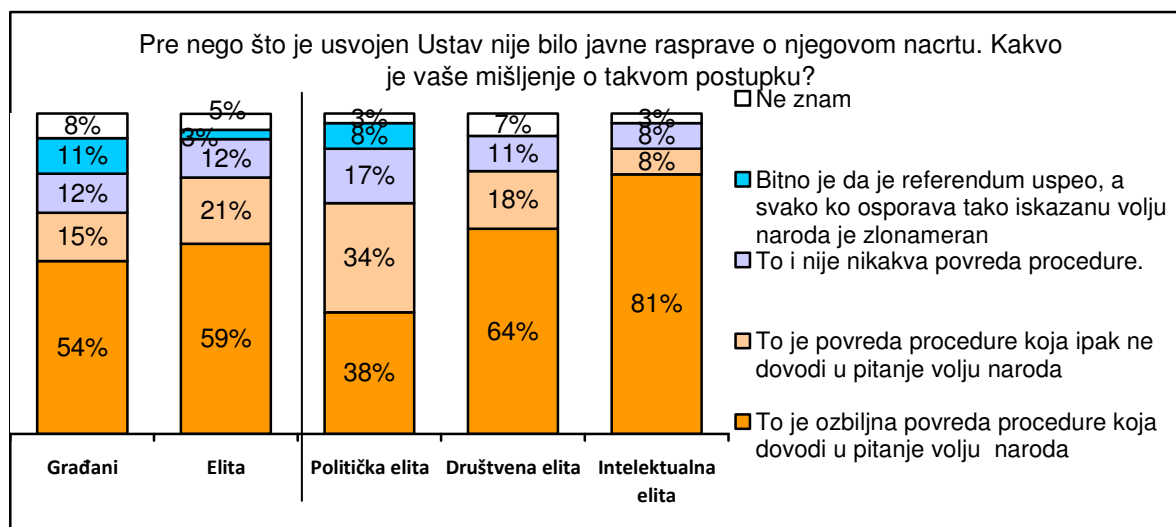
Neki sagovornici smatraju da treba uključiti inkluziju, ali ne i održivi razvoj koji nije dovoljno jasan pojam.

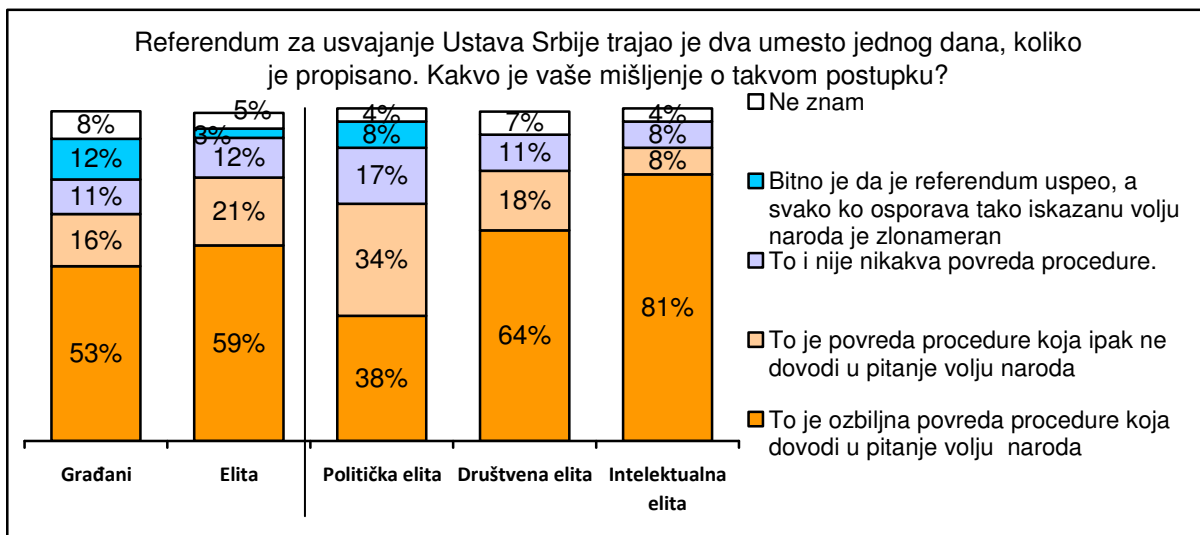
B) STAVOVI PREMA PROCEDURI USVAJANJA USTAVA 2006.

- 54% građana i 59% elite, smatra da su neodržavanje javne rasprave pre usvajanja Ustava i činjenica da je referendum za usvajanje Ustava trajao dva dana, ozbiljne povrede procedure koje dovode u pitanje volju naroda
- Pet godina posle referenduma (u oktobru 2011.) samo 39% građana izjavilo je da bi glasalo za usvajanje Ustava.

Pre nego što je usvojen Ustav nije bilo javne rasprave o njegovom nacrtu. Referendum za usvajanje Ustava Srbije trajao je dva umesto jednog dana, koliko je propisano. Kakvo je vaše mišljenje o takvom postupku?

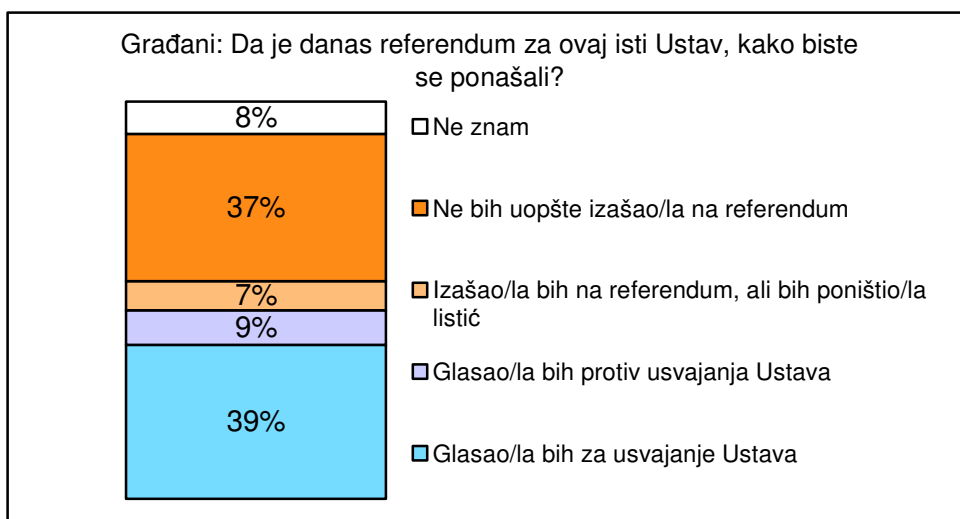
U pogledu procedure usvajanja Ustava 2006. godine, između građana i elite u celini, postoji saglasnost: 54% građana i 59% elite, smatra da su neodržavanje javne rasprave pre usvajanja Ustava i činjenica da je referendum za usvajanje Ustava trajao dva dana, ozbiljne povrede procedure koje dovode u pitanje volju naroda.

U okviru elite, međutim, postoje znatne razlike u stavovima. Dok manji deo političke elite, 38%, zastupa stav da takve povrede procedure dovode u pitanje volju naroda, to mišljenje deli većina predstavnika društvene elite, 64%, a najviše je zastupljeno u okviru intelektualne elite, 81%.

Nasuprot stavovima većeg dela političke elite, da je usvajanjem Ustava na referendumu ispoštovana volja naroda, u oktobru 2011 (pet godina posle referendumu) samo 39% građana izjavilo je da bi glasalo za usvajanje Ustava.

Iz kog razloga je Ustav donet takvom brzinom?

Predstavnici elite nisu saglasni oko razloga zbog koga je Ustav donet takvom brzinom, već najčešće navode jedan od četiri razloga: uvođenje Preambule, odnosno političke okolnosti vezane za problem Kosova (najčešće pomenut razlog); dogovor između Demokratske stranke i Demokratske stranke Srbije, da se mandat vlade Vojislava Koštunice završi donošenjem Ustava, a za uzvrat raspišu prevremeni izbori; konačno razilaženje sa režimom Slobodana Miloševića; pritisak EU i međunarodne zajednice (najređe pominjan razlog).

C) STAVOVI PREMA PROMENI USTAVA

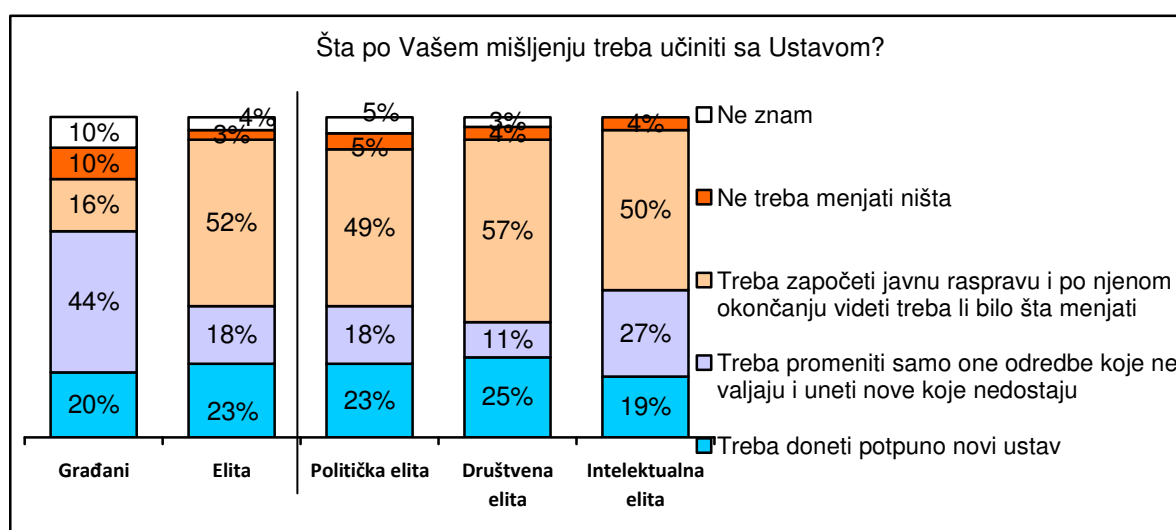
- Samo 10% građana i 4% elite smatra da Ustav ne treba menjati.
- Većina predstavnika elite, 83%, se izjasnilo da će se njihove partije/organizacije založiti za ustavne promene. Predstavnici političke elite nešto više od ostalih dele ovaj stav (91%), a većina sagovornika koji pripadaju političkim strankama je reklo da su već počeli sa zalaganjem za ustavne promene.
- Većina predstavnika elite, 60%, smatra da bi bilo korisno da se sa ustavnim promenama započne u što kraćem roku nakon parlamentarnih izbora.
- Većina predstavnika elite, 88%, smatra da bi civilni sektor trebalo da ima samostalnu i aktivnu ulogu u pokretanju ustavnih promena.
- Predstavnici elite kao najznačajniju ulogu civilnog društva najčešće izdvajaju:
 - organizaciju javnih rasprava
 - artikulaciju argumenata iz oblasti koje su njihova polja ekspertize i davanje predloga rešenja
 - podsticanje građana da se aktivno uključe u raspravu o promeni Ustava
 - savetodavnu funkciju
- Po mišljenju predstavnika medija, ključna uloga medija u pokretanju ustavnih promena je otvaranje prostora za javno sučeljavanje različitih mišljenja o ovoj temi.
- Većina predstavnika elite, 67%, smatra da bi ustavne promene trebalo da se sprovedu onako kako predviđa postojeći Ustav, dok 45% građana smatra da ustavne promene treba da sprovede posebna skupština koju bi izabrao narod.
- Gotovo svi predstavnici elite, 91%, i nešto manje od polovine građana, 43%, smatra da je bez javne rasprave svaka promena Ustava neozbiljna.
- Većina predstavnika elite, 57%, smatra da bi tema ustavnih promena trebalo da se nađe u kampanjama političkih stranaka
- Blizu polovine predstavnika političkih stranaka, 48%, reklo je da će u predizbornoj kampanji govoriti o Ustavu.

Šta po Vašem mišljenju treba učiniti sa Ustavom?

Samo 10% građana i 4% elite smatra da Ustav ne treba menjati.

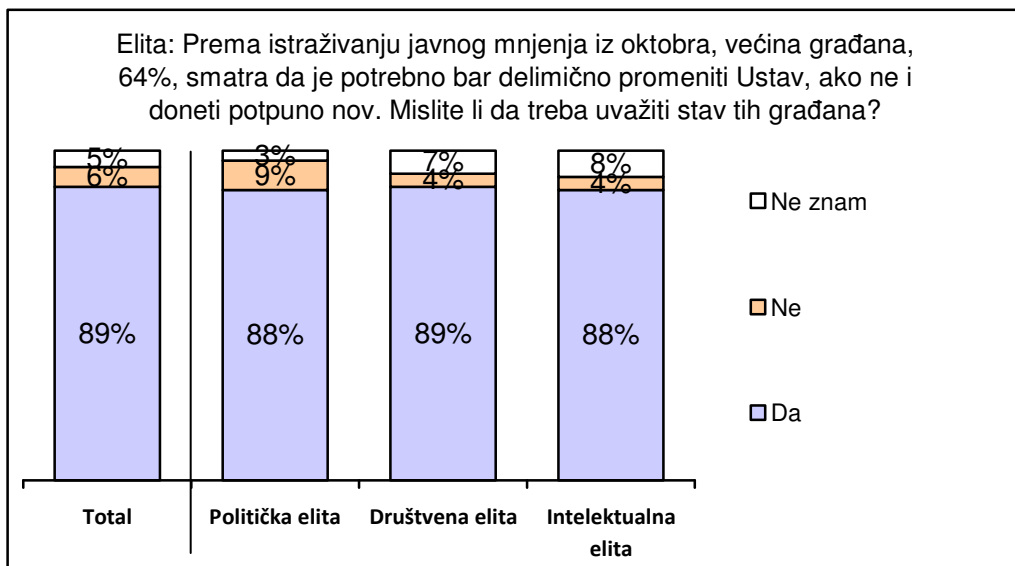
Većina predstavnika elite (52%) smatra da treba započeti javnu raspravu, pa po njenom završetku videti treba li nešto menjati. Međutim, iz komentara 2/3 sagovornika koji su se opredelili za ovaj odgovor vidljivo je da se oni zalažu za promenu Ustava čiji će pravac promene odrediti javna rasprava. Na taj način procenat sagovornika iz elite koji se zalažu za promenu Ustava značajno raste (skoro 70%).

Većina građana smatra da Ustav treba menjati (20% da treba doneti potpuno nov Ustav, a 44% da treba promeniti odredbe koje ne valjaju i uneti nove koje nedostaju), a samo 16% deli stav da treba započeti javnu raspravu pa po njenom okončanju videti treba li bilo šta menjati.

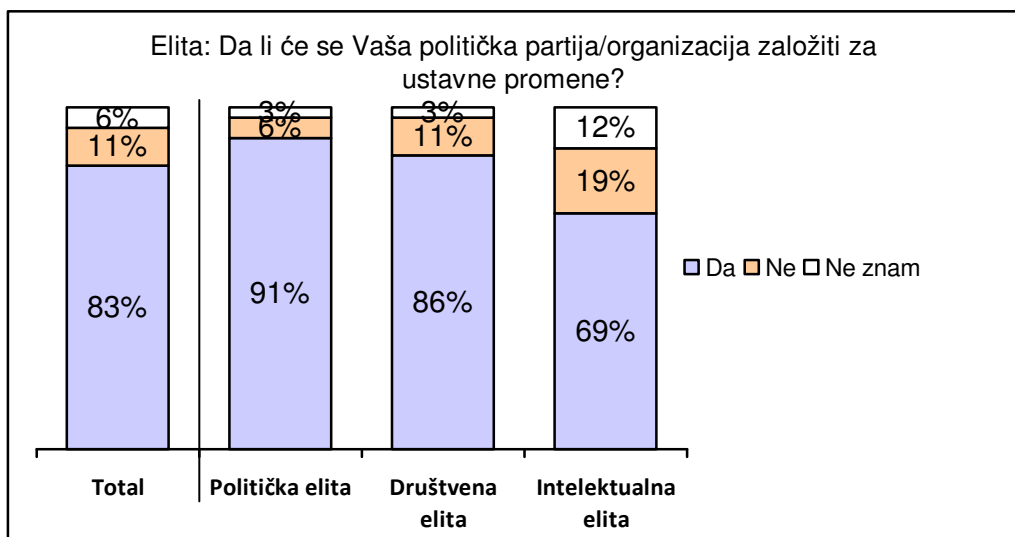
Prema istraživanju javnog mnjenja iz oktobra, većina građana, 64%, smatra da je potrebno bar delimično promeniti Ustav, ako ne i doneti potpuno nov. Mislite li da treba uvažiti stav tih građana?

Većina predstavnika elite (89%) smatra da treba uvažiti stav građana o promeni Ustava. U okviru političke elite 9% sagovornika je reklo da ne treba uvažiti stav građana o tom pitanju. Kao razlog navode da jedno istraživanje nije dovoljno, ili da građani nisu stručni za ovu oblast.

Da li će se Vaša politička partija/organizacija založiti za ustavne promene?

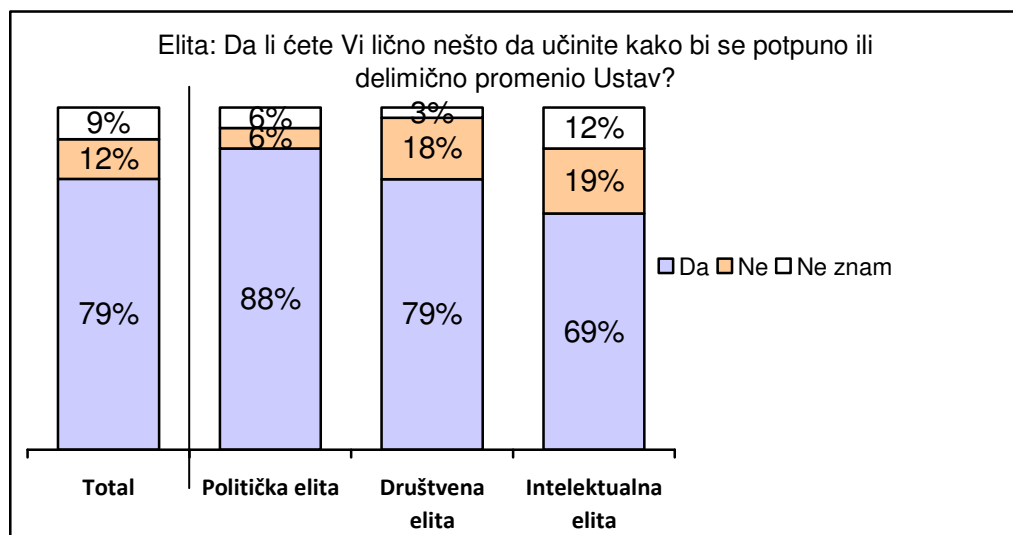
Većina predstavnika elite (83%) se izjasnila da će se njihove partije / organizacije založiti za ustavne promene. Predstavници političke elite nešto više od ostalih dele ovaj stav (91%), a većina sagovornika koji pripadaju političkim strankama je reklo da su već i počeli sa zalaganjem za ustavne promene. Predstavnici intelektualne elite se nešto ređe (69%) zalažu za ustavne promene u okviru njihovih institucija/medijskih kuća. Kao glavni razlog u okviru Univerziteta navedeno je da bi Univerziteti trebalo da se drži dalje od politike, dok kod medija dominira mišljenje da je njihov posao da daju medijski prostor za sučeljavanje različitih mišljenja, bez zauzimanje stava za ili protiv ustavnih promena.

Da li ćete Vi lično nešto da učinite kako bi se potpuno ili delimično promenio Ustav?

Kada se fokus sa zalaganja u okviru organizacije prebaci na lično delovanje za promenu Ustava, 79% sagovornika je reklo da je spremno da se angažuje za promene Ustava. U poređenju sa delovanjem u okviru organizacije (86%) i ličnog učešća (79%)

razlikuju se predstavnici društvene elite koji su nešto manje spremni da se lično angažuju za promenu Ustava, jer smatraju da oni lično nisu dovoljno stručni za tu temu. Za razliku od društvene elite, nešto više predstavnika medija je spremno da se založi za ustavne promene kroz pisanje tekstova i učestvovanjem u javnoj raspravi.

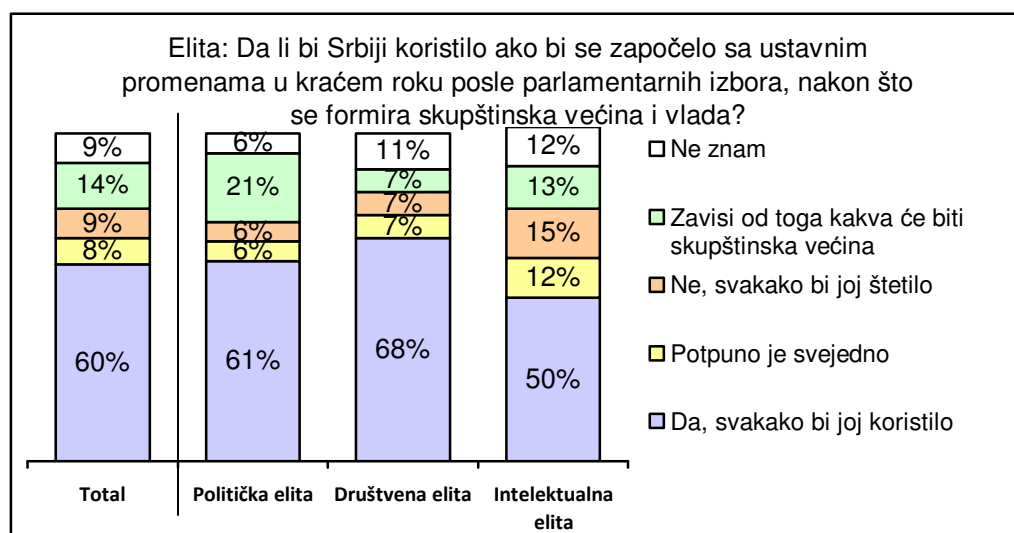

Da li bi Srbiji koristilo ako bi se započelo sa ustavnim promenama u kraćem roku posle parlamentarnih izbora, nakon što se formira skupštinska većina i vlada?

Većina predstavnika elite (60%) smatra da bi bilo korisno da se o sa ustavnim promenama započne u kraćem roku nakon parlamentarnih izbora, a 14% je mišljenja da to zavisi od skupštinske većine.

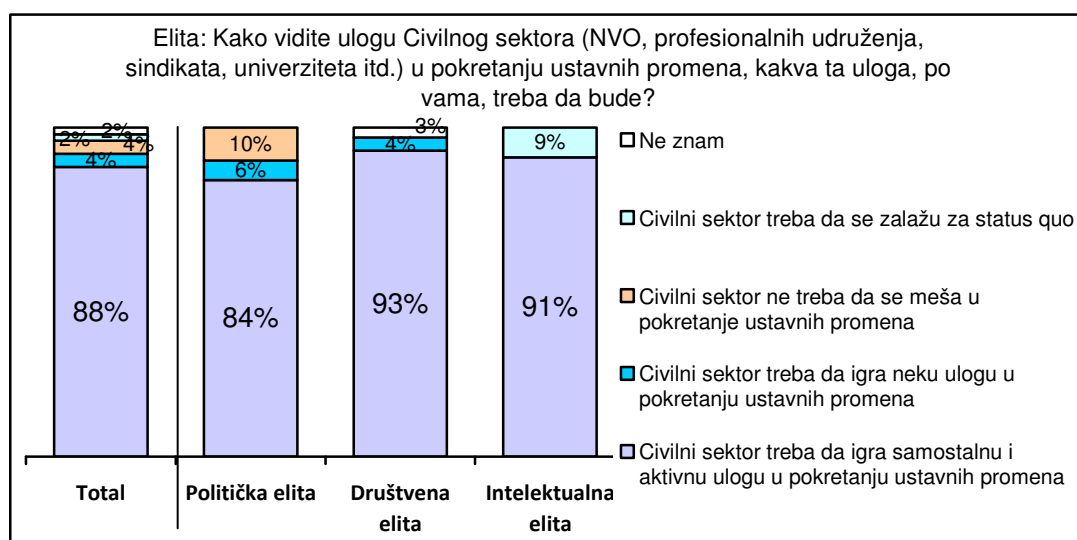
Predstavnici društvene elite, nešto više od ostalih (68%), mišljenja su da sa ustavnim promenama treba započeti u kraćem roku nakon parlamentarnih izbora.

Svaki peti predstavnik političke elite (21%) smatra da će korisnost pokretanja ustavnih promena (pravac promena, ako do njih dođe), zavisiti od skupštinske većine.

Kako vidite ulogu Civilnog sektora (NVO, profesionalnih udruženja, sindikata, univerziteta...) u pokretanju ustavnih promena, kakva ta uloga, po vama, treba da bude?

Većina predstavnika elite (88%) smatra da bi civilni sektor trebalo da ima samostalnu i aktivnu ulogu u pokretanju ustavnih promena. Jedino se kod političke elite (10%) pojavljuje mišljenje da civilni sektor ne treba da se meša u pokretanje ustavnih promena, dok ostali predstavnici elite ne dele ovaj stav.

Predstavnici elite kao najznačajniju ulogu civilnog društva najčešće izdvajaju:

- organizaciju javnih rasprava
- artikulaciju argumenata iz oblasti koje su njihova polja ekspertize i davanje predloga rešenja
- podsticanje građana da se aktivno uključe u raspravu o promeni Ustava
- savetodavnu funkciju

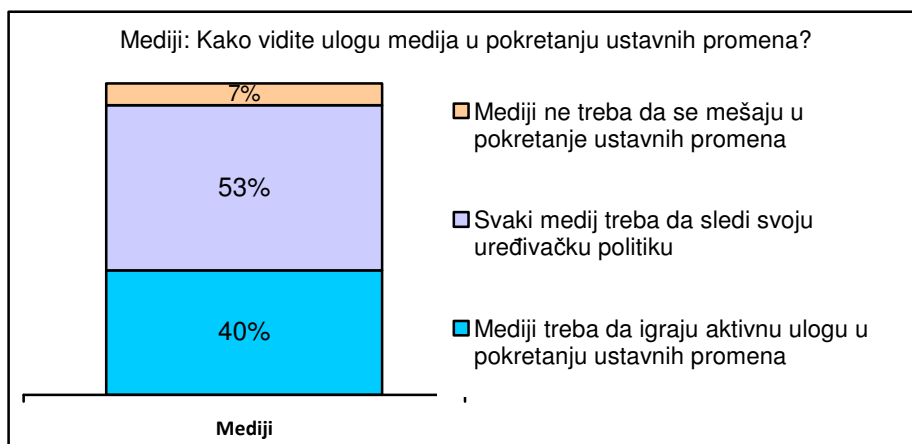
Kod jednog dela civilnog društva prisutno je mišljenje da se njihovi stavovi neće uvažiti zato što su marginalizovani – i od strane političke elite i od strane građana. Ističe i da će imati onoliko uticaja koliko im političke stranke to dozvole.

Političke stranke i jedan i manji deo civilnog društva posebno izdvajaju značaj aktiviranja samo onog dela civilnog društva koji je stručan za temu.

Političke stranke koje ne podržavaju aktivnu ulogu civilnog sektora (10%) argumentuju svoj stav mišljenjem da civilno društvo ne radi niti u interesu građana, niti u interesu države. Takođe, da nemaju legitimitet jer nisu izabrani od strane građana.

Kako vidite ulogu medija u pokretanju ustavnih promena?

Većina predstavnika medija (53%) smatra da bi svaki medij trebao da sledi svoju uređivačku politiku kada je u pitanju pokretanje ustavnih promena, dok 40% smatra da bi mediji trebalo da imaju aktivnu ulogu, a 7% smatra da mediji ne bi trebalo da se mešaju u pokretanje ustavnih promena.

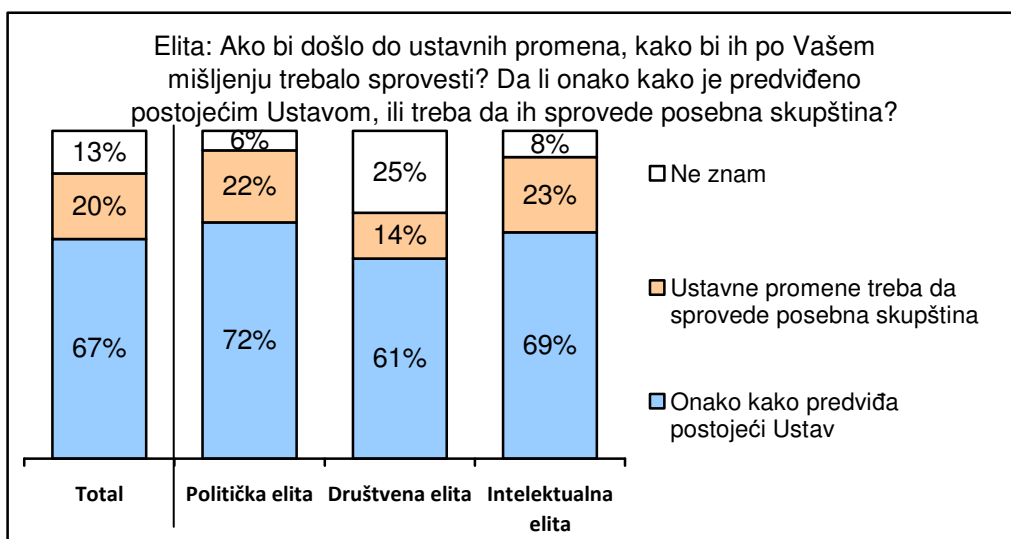
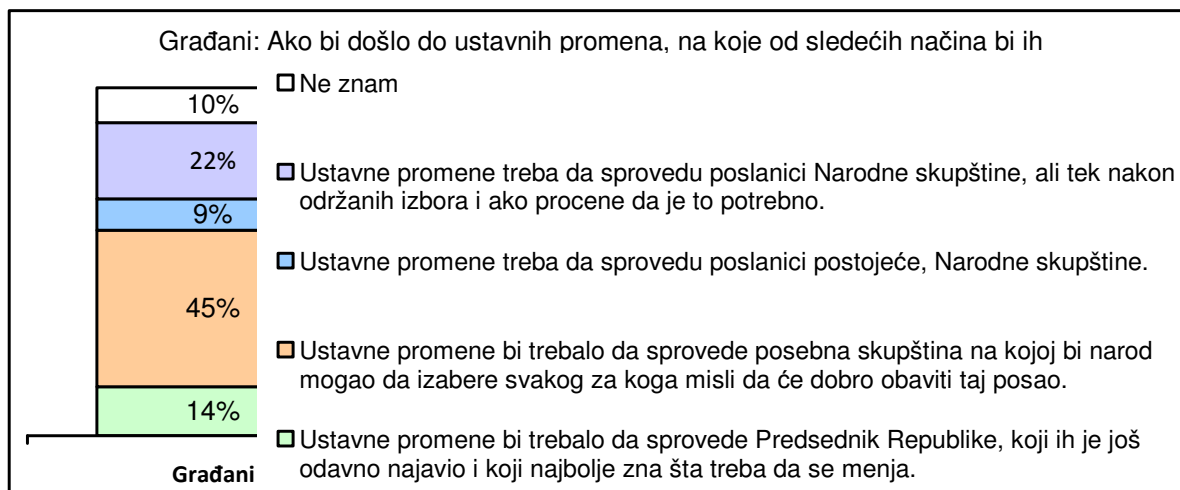
Medijske kuće koje smatraju da bi mediji trebalo da imaju aktivnu ulogu u pokretanju ustavnih promena najčešće argumentuju svoj stav isticanjem značaja upoznavanja javnosti sa Ustavom kroz javno sučeljavanje različitih mišljenja, odnosno nepristrasan pristup, koji bi onemogućio isključivost uticaja bilo kojih interesnih grupa.

Zanimljivo je da i oni koji smatraju da mediji treba da slede svoju uređivačku politiku i u odnosu na promenu Ustava, navode gotovo identičnu argumentaciju: da je najvažnije da mediji budu objektivni, da ne zastupuju interese političkih partija, da u medijima treba budu zastupljena sva mišljenja po pitanju Ustava, da informišu građane i objašnjavaju Ustav.

Samo dva predstavnika medijskih kuća iskazalo je sumnju u mogućnost da će mediji biti objektivni i iznelo očekivanje da će mediji biti pod uticajem političkih stranaka.

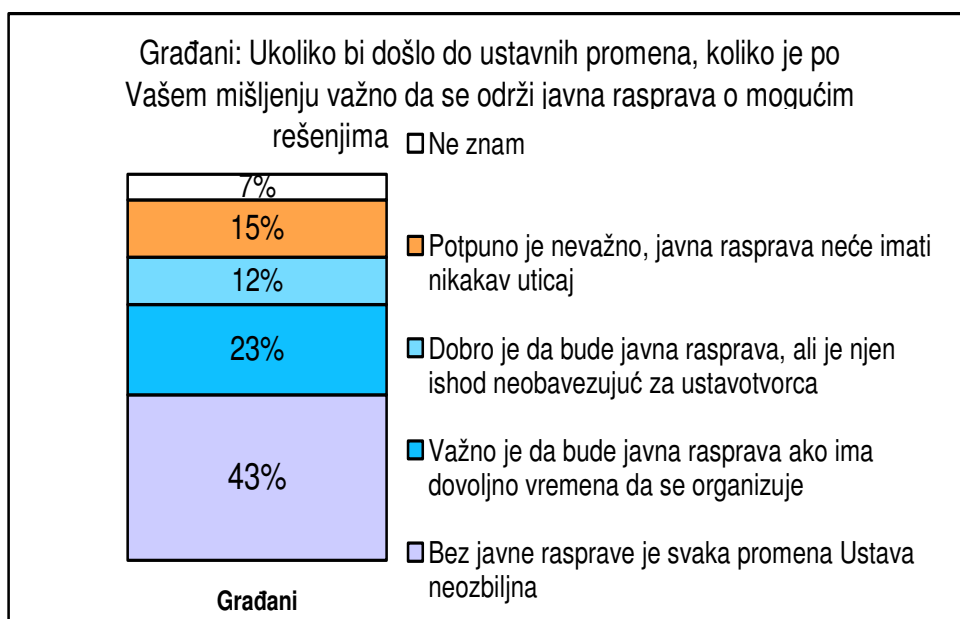
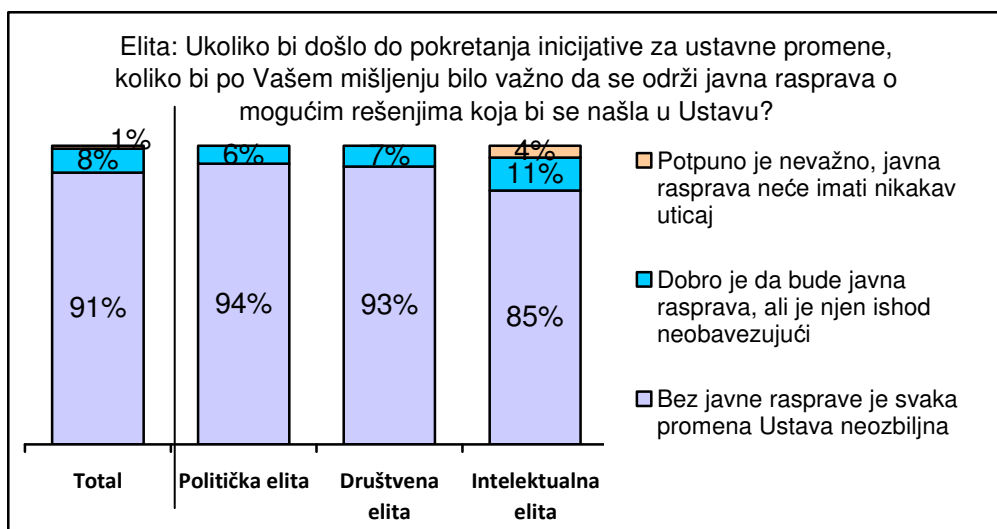
Ako bi došlo do ustavnih promena, kako bi ih po Vašem mišljenju trebalo sprovesti? Da li onako kako je predviđeno postojećim Ustavom, ili treba da ih sprovede posebna skupština?

Većina predstavnika elite (67%) smatra da bi ustavne promene trebalo da se sprovede onako kako predviđa postojeći Ustav, dok 45% građana smatra da ustavne promene treba da sprovede posebna skupština koju bi izabrao narod.

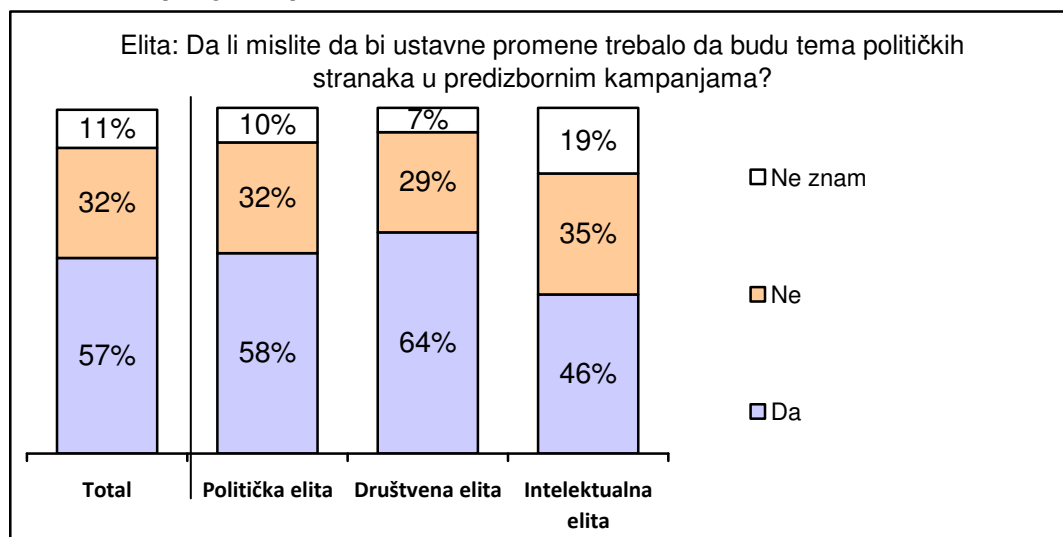
Ukoliko bi došlo do pokretanja inicijative za ustavne promene, koliko bi po Vašem mišljenju bilo važno da se održi javna rasprava o mogućim rešenjima koja bi se našla u Ustavu?

Važnost javne rasprave znatno više uviđa elita u odnosu na građane. Čak 91% predstavnika elite smatra da je bez javne rasprave svaka promena Ustava neozbiljna. Najzastupljeniji stav i kod građana je da je bez javne rasprave svaka promena Ustava neozbiljna (43%).

Da li mislite da bi ustavne promene trebalo da budu tema političkih stranaka u predizbornim kampanjama?

Većina predstavnika elite (57%) smatra da bi tema ustavnih promena trebalo da se nađe u kampanjama političkih stranaka, 32% da ne treba.

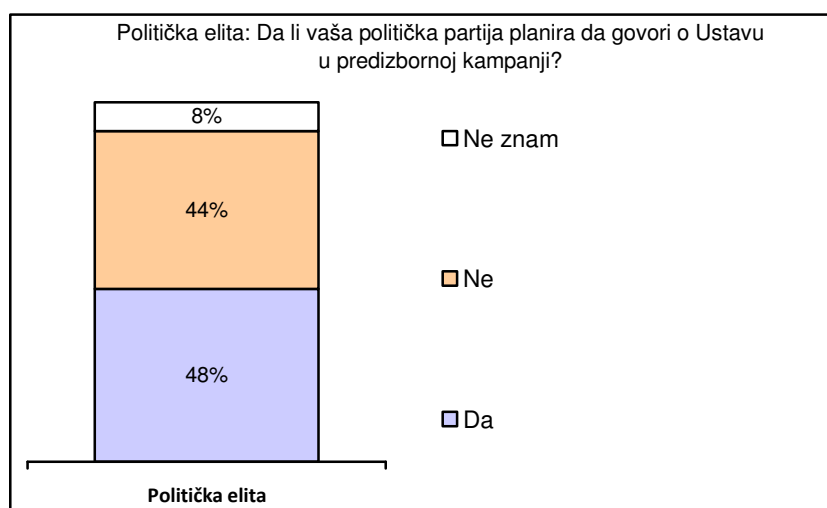
Predstavnici elite koji smatraju da Ustav treba da bude tema predizbornih kampanja kao obrazloženje svog stava najčešće navode dva razloga:

- Ustav, kao vrhovni pravni i politički akt, treba da usmerava pravac u kome će se jedno društvo razvijati i zato je važno da bude tema političkih kampanja.
- Potrebno je da se političke stranke jasno odrede prema tome da li i u kom pravcu treba menjati Ustav, jer to može biti smernica građanima za koje vrednosti se oni opredeljuju kada glasaju za neku političku stranku.

Predstavnici intelektualne i društvene elite koji smatraju da Ustav ne treba da bude predmet političkih kampanja, kao razlog najčešće navode mišljenje da bi pokretanje tog pitanja dovelo do banalizacije i instrumentalizacije pitanja Ustava. Predstavnici političke elite koji su protiv toga da Ustav bude tema političkih kampanja, svoj stav obrazlažu mišljenjem da u Srbiji postoje mnogo važniji problemi, pre svega ekonomski, i da su to teme koje treba da budu okosnica kampanja.

Da li vaša politička partija planira da govori o Ustavu u predizbornoj kampanji?

Nešto manje od polovine predstavnika političkih stranaka (48%) reklo je da će u predizbornoj kampanji govoriti o Ustavu, iako je 56% načelno podržalo ideju da političke stranke u kampanjama o tome treba da govore. Političke stranke koje načelno podržavaju potrebu da se u kampanjama govori o Ustavu, ali same ne planiraju da o tome govore, kao razlozi za to navode da je ta tema daleko od svakodnevnih problema građana i da neće privući glasače.

D) ODREDBE USTAVA

D1. PREAMBULA

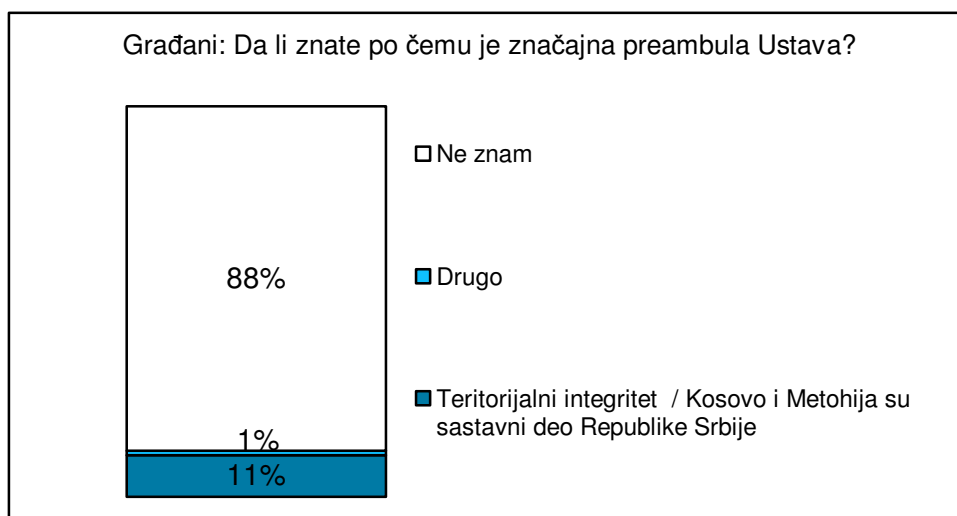
- Kada bi Preambula bila ocenjena ocenama od 1 do 5, kao u školi, prema sudu elite, zaslužila bi ocenu 2.1
- Velika većina građana Srbije, 88%, ne zna po čemu je značajna preambula Ustava.
- Većina građana, 52%, i predstavnika elite, 78%, slaže se da Ustav nije imao nikakav učinak na sprečavanje Kosova da postane nezavisna država, kao što je to bila namera ustavotvorca.
- Većina elite, 76%, i oko polovine građana smatra da Preambula ne bi više trebalo da bude sastavni deo Ustava.
- Velika većina pripadnika elite, 70%, smatra da u Preambuli nema potrebe isticati opredeljenje za članstvo u Evropskoj uniji.
- Većina pripadnika elite, 73%, ne podržava ideju da se u Ustav unese određenje prema ranijim režimima, dok su građani podeljeni u mišljenju (38% podržava, a 34% ne podržava). Upadljivo je da znatno veći procenat građana, nego elite podržava ovu ideju.
- Većina građana, 62%, i predstavnika elite, 57%, se slaže sa stavom da bi Ustavom trebalo da budu regulisani odnosi civilnog društva i državnih organa kako bi se ograničila vlast političkih partija.

Značaj i ocena Preambule

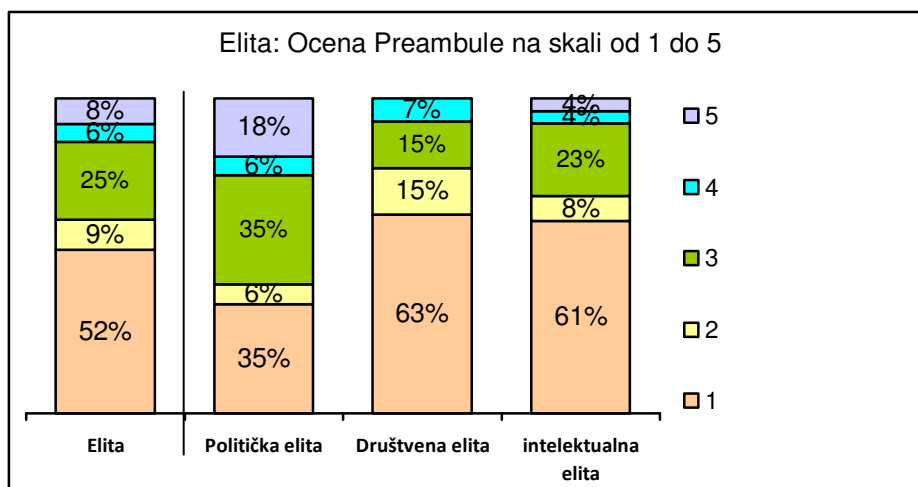
Da li znate po čemu je značajna preambula Ustava?

Velika većina građana Srbije (88%) ne zna po čemu je značajna preambula Ustava.

Samo 11% populacije Preambulu vezuje za očuvanje teritorijalnog integriteta Srbije.

Kada bi Preambula bila ocenjena ocenama od 1 do 5, kao u školi, prema sudu elite, zaslužila bi ocenu 2.1.

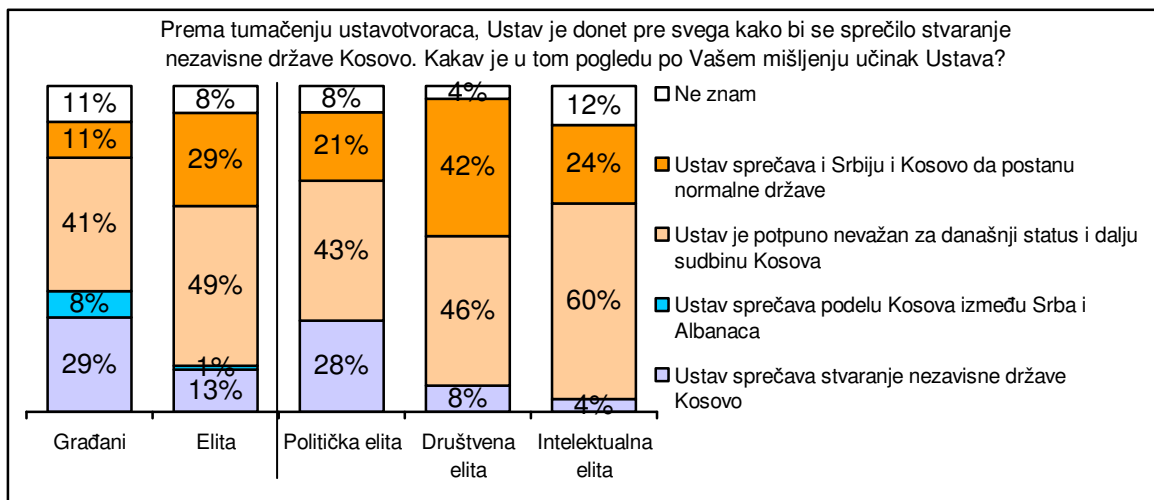
Čak 61% pripadnika elite ocenjuje Preambulu Ustava kao vrlo lošu ili lošu. Politička elita, u proseku, daje Preambuli bolje ocene (prosečna ocena je 2.7) nego intelektualna elite (prosečna ocena 1.8) i društvena elita (prosečna ocena 1.7).

Nijedan predstavnik Nacionalnih saveta, Nacionalnih stručnih saveta i nezavisnih tela, te nevladinih organizacija, verskih zajednica i Univerziteta nije dao preambuli najvišu ocenu (ocenu 5). Maksimalna ocena koju su Preambuli dali predstavnici Nacionalnih saveta, Nacionalnih stručnih saveta i Univerziteta bila je ocena 3.

Pitanje Kosova

Da li je Ustav sprečio stvaranje nezavisne države Kosovo, kao što je bila namera ustavotvorca?

U pogledu značaja Ustava, kada je Kosovo u pitanju, između građana i elite postoji saglasnost. Većina građana i elite smatra da Ustav nije imao nikakav učinak na sprečavanje stvaranja nezavisne države Kosovo: 41% građana i 49% elite smatra da je Ustav potpuno nevažan za današnji status i dalju sudbinu Kosova, a 11% građana i 29% elite da Ustav čak sprečava i Srbiju i Kosovo da postanu normalne države.

Sa tvrdnjom da Ustav sprečava stvaranje nezavisne države Kosova najviše se slažu pripadnici političke elite (28%), dok se predstavnici društvene elite znatno više od ostalih slažu sa stavom da Ustav sprečava i Srbiju i Kosovo da postanu normalne države (42%).

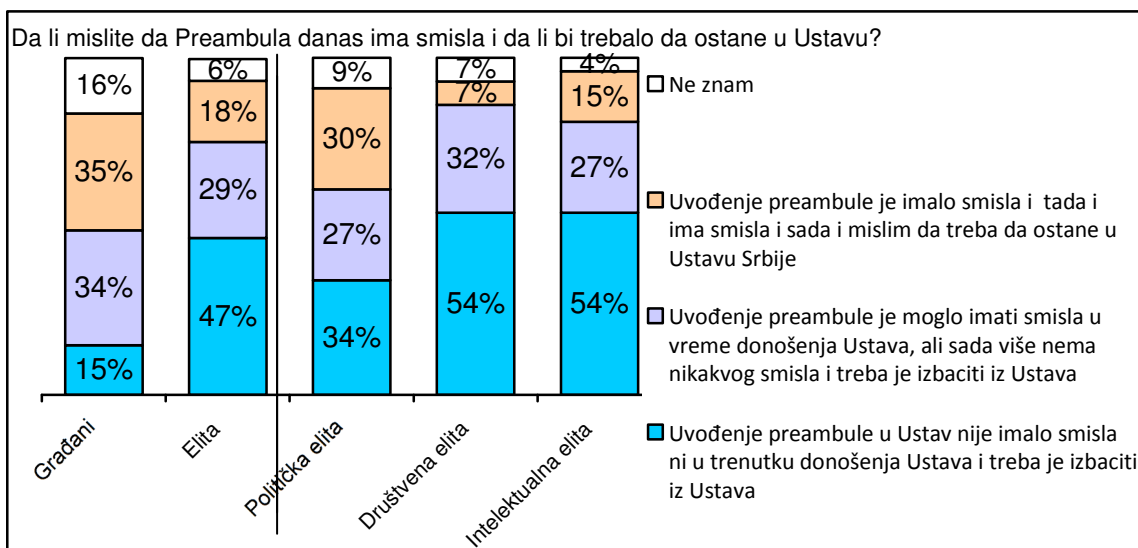
Komentarišući Preambulu, najveći broj predstavnika elite iznelo je mišljenje da Preambula može imati samo uticaj na unutrašnje prilike u zemlji, ali nikako ne i na međunarodne odnose.

Sagovornici koji smatraju da Ustav sprečava stvaranje nezavisne države Kosovo mišljenja su da je Preambula „poslednja linija odbrane teritorijalnog integriteta i suvereniteta“, te da sprečava domaće političare da priznaju nezavisnost.

Preambula kao sastavni deo Ustava

Da li preambula ima smisla i da li treba da ostane u Ustavu?

Većina elite, 76%, i oko polovine građana smatra da Preambula ne bi više trebalo da bude sastavni deo Ustava. Samo 35% građana i 18% predstavnika elite, smatra da Preambula treba da ostane u Ustavu

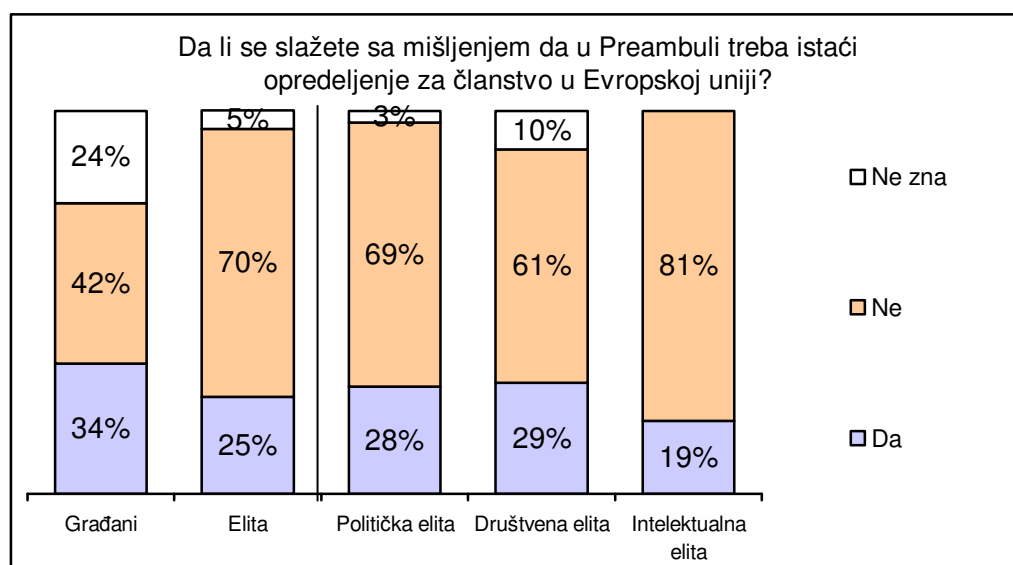

Najmanju podršku Preambula je dobila od strane društvene i intelektualne elite: čak 86% predstavnika društvene elite i 81% predstavnika intelektualne elite smatra da bi Preambulu trebalo izbaciti iz Ustava.

Opređenje za članstvo u EU, određenje prema ranijim režimima, regulisanje odnosa civilnog društva i državnih organa

Da li u Preambuli treba istaći opredeljenje Srbije za članstvo u Evropskoj uniji?

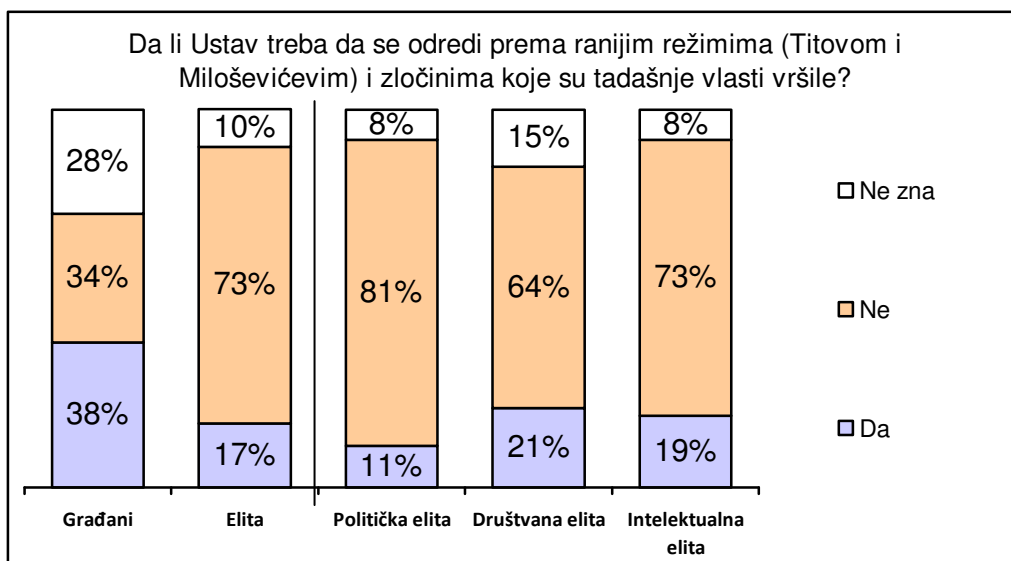
Velika većina pripadnika elite (70%) smatra da u Preambuli nema potrebe isticati opredeljenje za članstvo u Evropskoj uniji.

Većina predstavnika elite koja se protivi uvođenju opredeljenja Srbije za članstvo u EU u Ustav, smatra da u Ustav, kao pravni akt koji treba da ima trajni karakter, ne treba unositi ciljeve koji su podložni promenama iz bilo kojih razloga (npr. neizvesna je sama budućnost EU). Oni ističu da je od deklarativnog opredeljenja za članstvo, mnogo važnije da Ustav promoviše proevropske vrednosti.

Da li Ustav treba da se odredi prema ranijim režimima (Titovom i Miloševićem) i zločinima koje su tadašnje vlasti vršile?

Većina pripadnika elite (73%) ne podržava ideju da se u Ustav unese određenje prema ranijim režimima, dok su građani podeljeni u tom mišljenju (38% podržava, a 34% ne podržava). Upadljivo je da znatno veći procenat građana, nego elite podržava ovu ideju.

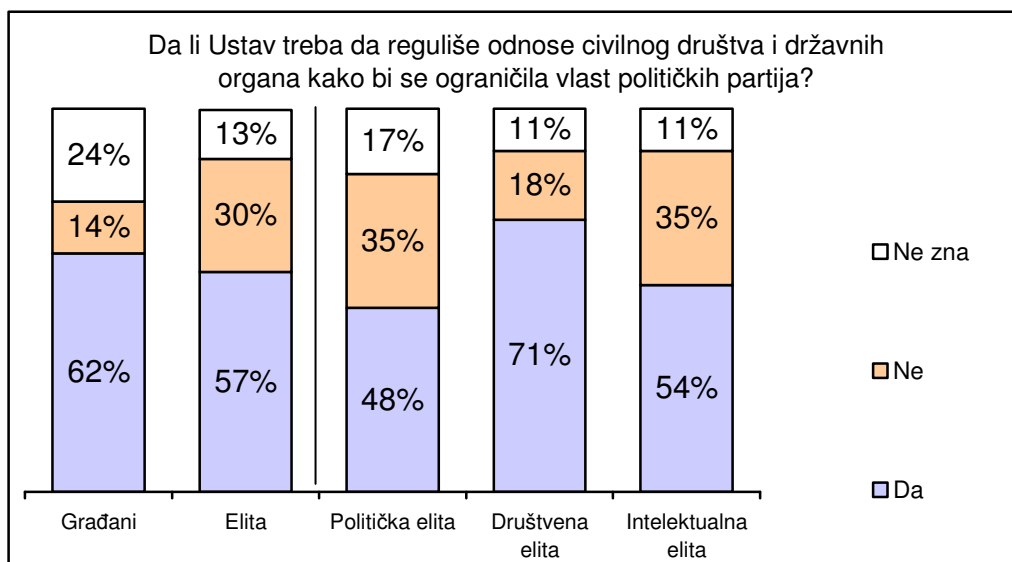

Pojedinačno gledano, ustavno određenje prema ranijim režimima najviše podržavaju predstavnici Nacionalnih saveta, Nacionalni stručnih saveti i nezavisna tela, kao i verske organizacije. Najveće otpor prema ovom predlogu pokazali su članovi političke elite (81%).

Sagovornici koji se nisu složili sa ovom idejom u svojim komentarima najčešće navode da to pitanje nije ustavna, već istorijska materija, da se takva pitanja moraju rešiti zakonima, te da Ustav treba da se određuje prema budućnosti, a ne prema prošlosti.

Da li Ustav treba da reguliše odnose civilnog društva i državnih organa kako bi se ograničila vlast političkih partija?

Većina građana (62%) i elite (57%) se slaže sa stavom da bi Ustavom trebalo da budu regulisani odnosi civilnog društva i državnih organa kako bi se ograničila vlast političkih partija.

Najveću podršku ovaj predlog je dobio od strane predstavnika društvene elite (71%), a najmanju od strane političke elite (48%).

Sagovornici koji smatraju da odnose civilnog društva i državnih organa ne treba regulisati ustavom, navode različite arumente za ovakav stav. Deo sagovornika (uglavnom predstavnika političkih stranaka) smatra da organizacije civilnog društva ne rade u interesu države, da nisu dobronamerne, da se finansiraju iz stranih izvora, te da ne bi trebalo uopšte da se mešaju u funkcionisanje države i društva. S druge strane, sagovornici koji imaju pozitivan stav prema organizacijama civilnog društva smatraju da uređivanje odnosa civilnog društva i državnih organa treba formulisati zakonom, a ne Ustavom, a iznose i sumnju da bi ustavna regulacija ovog pitanja dovela do bilo kakvih suštinskih promena (političke partije su protiv toga, a kako civilno društvo nije dovoljno jako da bi vršilo pritisak, nove odredbe u Ustavu bile bi samo deklarativne).

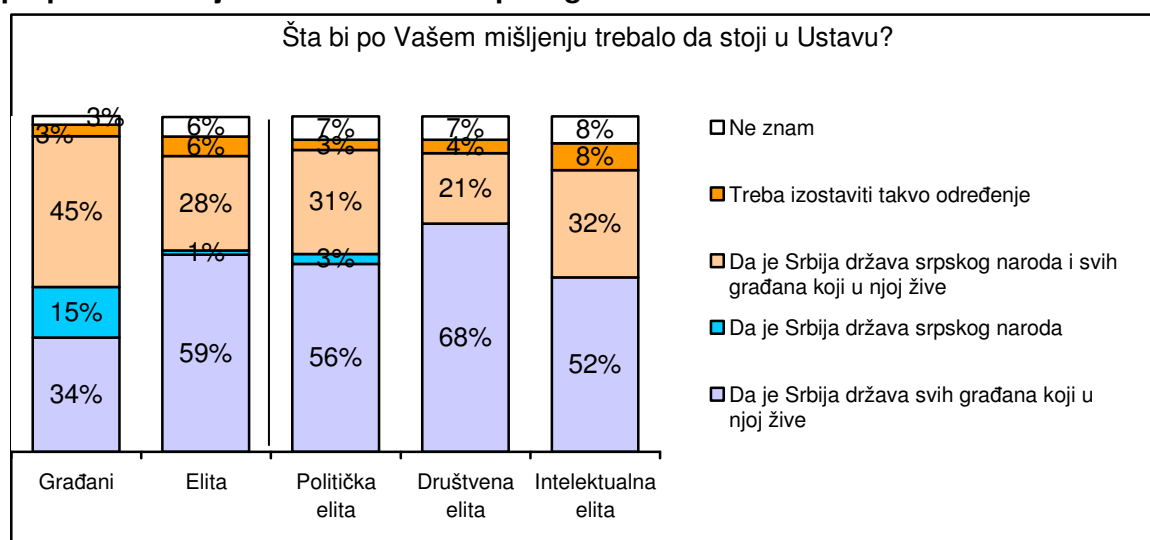
D2. DRŽAVNOST

- Većina predstavnika elite (59%) smatra da bi bilo bolje da je Srbija u Ustavu definisana kao država svih građana koji u njoj žive, dok se 28% slaže sa postojećom definicijom („Srbija je država srpskog naroda i svih građana koji u njoj žive“).
- Velika većina predstavnika elite se slaže sa stavom da nije dobro što je određivanje grba i zastave prepušteno zakonodavcu, već da su sva državna obeležja morala biti određena Ustavom
- Oko 70% građana zna da na grbu Srbije postoji kruna, dok pravi raspored boja na srpskoj trobojci zna nešto manje od polovine.
- Na skali školskih ocena (od 1 do 5), predstavnici elite su zastavu ocenili prosečnom ocenom 3.5, himnu prosečnom ocenom 3.2, a grb 3.1. Svi simboli Srbije su lošije ocenjeni od strane elite, nego od strane građana koji su zastavu ocenili prosečnom ocenom 4.3, a grb i himnu prosečnom ocenom 4.1.
- Polovina predstavnika elite, a velika većina građana, ne bi menjalo sadašnju zastavu Srbije.
- Dok većina građana (67%) smatra da na grbu ništa ne bi trebalo menjati, predstavnici elite nisu saglasni u mišljenju: 30% ništa ne bi menjalo na grbu, 37% bi promenilo samo delove, a 24% smatra da grb treba potpuno promeniti.
- Većina predstavnika elite (55%) smatra da na grbu Srbije ne bi trebalo da stoji kruna.
- Samo 23% građana i 19% predstavnika elite dalo bi prednost grbu sa „4S“ nad postojećim grbom.
- Tek svaki peti građanin, a većina predstavnika elite smatra da bi himnu trebalo menjati, bilo potpuno, ili bar neke delove.
- Među predstavnicima elite nema saglasnosti o tome šta simbolizuju himna, zastava i grb Srbije. Najčešće mišljenje, gotovo polovine, je da himna, zastava i grb simbolizuju zapravo sve: i srpsku državu i građane Srbije i srpski narod (istoriju, tradiciju...).
- Većina predstavnika elite, 74%, slaže se (delimično ili u potpunosti) sa stavom da postojeće ustavno određenje supremacije međunarodnog prava izaziva sumnju da bi se Srbija povinovala međunarodnim zakonskim aktima, što bi moglo da bude direktna prepreka članstvu Srbije u EU.

Definisanje države Srbije

Kako bi po Vašem mišljenju u Ustavu trebalo da bude definisana država Srbija?

Nešto više od polovine predstavnika elite (59%) smatra da bi bilo bolje da je Srbija u Ustavu definisana kao država svih građana koji u njoj žive, dok 28% smatra da treba da ostane aktuelna definicija („Srbija je država srpskog naroda i svih građana koji u njoj žive“). Samo jedan ispitanik je izneo mišljenje da bi Srbija trebalo da bude prepoznata isključivo kao država srpskog naroda.

U poređenju sa stavovima elite, građani znatno češće biraju etničku definiciju države: u većem procentu etnički koncept se bira kao bitan element („Srbija je država srpskog naroda i svih građana koji u njoj žive“ – 45%), a u manjem kao jedini element („Srbija je država srpskog naroda“ – 15%).

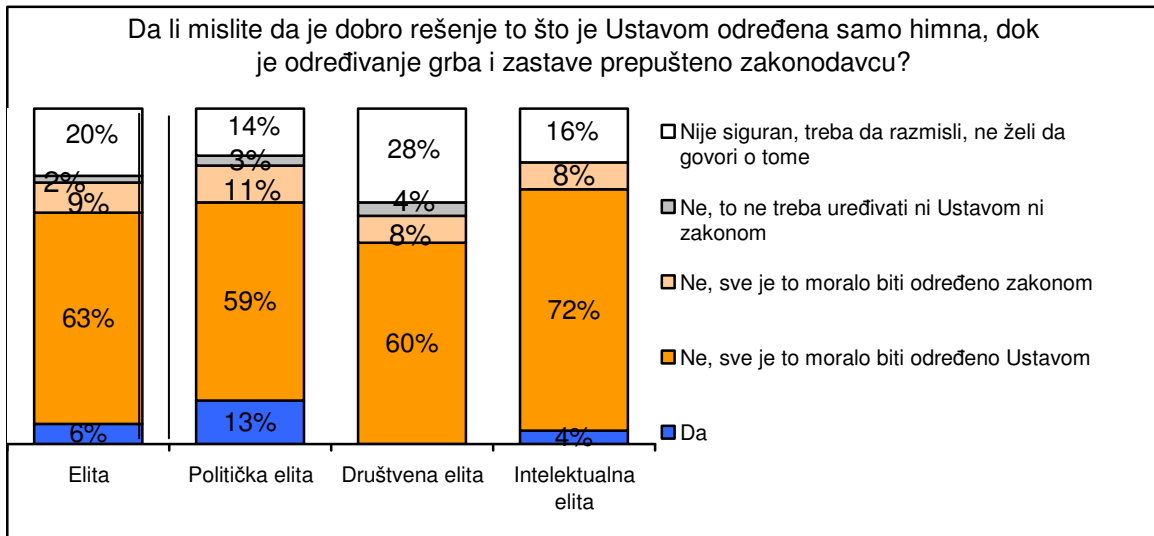
Predstavnici političkih stranaka i medija su nešto skloniji sadašnjoj definiciji, dok se predstavnici Nacionalnih saveta, Nacionalnih stručnih saveta i nezavisnih tela, te nevladinih organizacija i Univerziteta nešto češće opredeljuju za shvatanje Srbije kao države svih građana koji u njoj žive. Veoma mali broj sagovornika smatra da bi ovo određenje trebalo u potpunosti izostaviti.

Predstavnici elite koji smatraju da je trenutna definicija dobra, navode da je ovo i dalje vreme nacionalnih država, da je etničko određenje državljanstva praksa u skoro svim evropskim zemljama i da nijedan građanin nije diskriminisan po bilo kom osnovu. Ispitanici skloni građanskom konceptu državljanstva misle upravo suprotno, da isticanje nacionalnog principa stvara podelu na građane prvog i drugog reda.

Simboli Srbije: zastava, grb i himna

Da li mislite da je dobro rešenje to što je Ustavom određena samo himna, dok je određivanje grba i zastave prepušteno zakonodavcu?

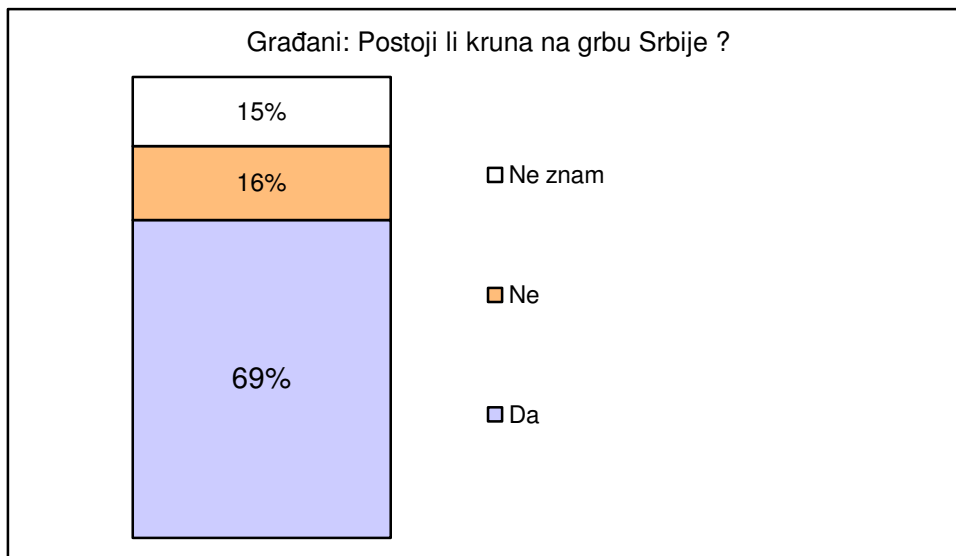
Velika većina predstavnika elite se slaže sa stavom da nije dobro što je određivanje grba i zastave prepušteno zakonodavcu, već da su sva državna obeležja morala biti određena Ustavom.

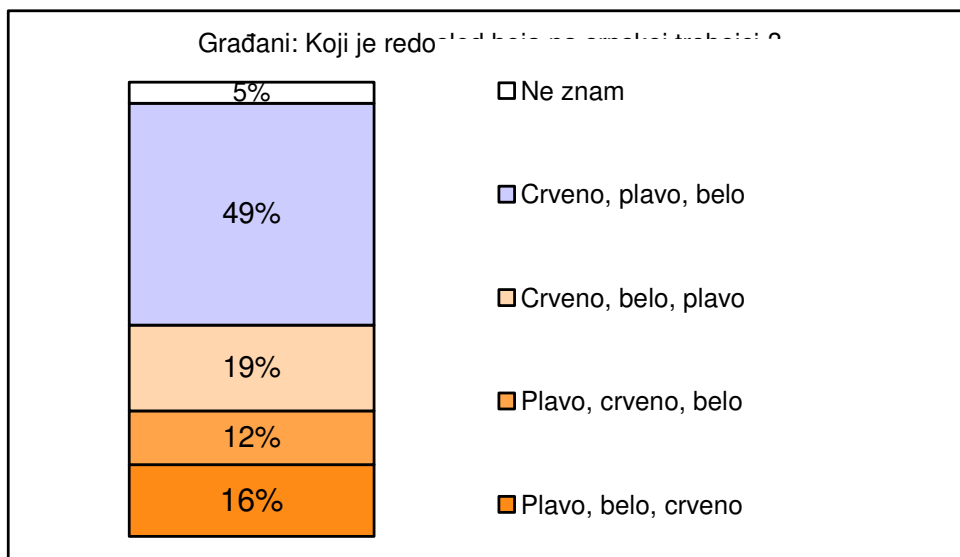

Sagovornici koji se zalažu da se Ustavom regulišu svi državni simboli smatraju da bi se na taj način obezbedila trajnost i himne i grba i zastave, čime bi se izbegla mogućnost da se simboli državnosti olako i proizvoljno menjaju od strane političke većine. Drugi, pak, navode da je upravo podložnost promenama državnih simbola razlog zašto bi trebalo da budu definisani zakonom.

Koliko su građani upoznati sa simbolima Srbije?

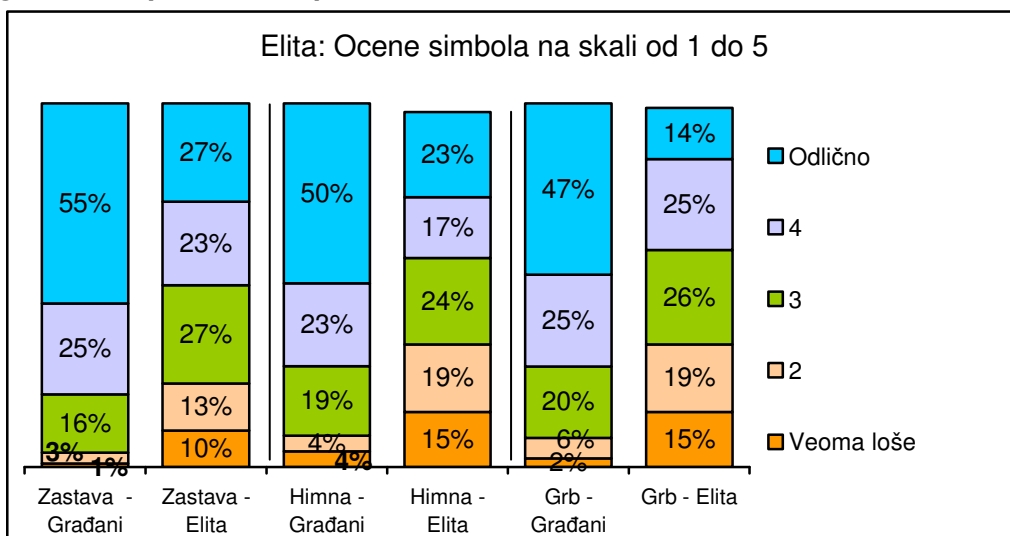
Oko 70% građana zna da na grbu Srbije postoji kruna, dok pravi raspored boja na srpskoj trobojci zna samo nešto manje od polovine.

Ocene simbola Srbije

Na skali školskih ocena, predstavnici elite su zastavu ocenili prosečnom ocenom 3.5, himnu 3.2, a grb prosečnom ocenom 3.1. Svi simboli Srbije su lošije ocenjeni od strane elite, nego od strane građana koji su zastavu ocenili prosečnom ocenom 4.3, a grb i himn prosečnom ocenom 4.1.

Čak 80% građana, a 50% predstavnika elite, zastavu je ocenilo vrlo dobrom ili odličnom ocenom. Vrlo dobre i odlične ocene himni je dalo 73% građana i 40% elite, dok je grb četvorkom ili peticom ocenjen od strane 72% građana i 39% elite.

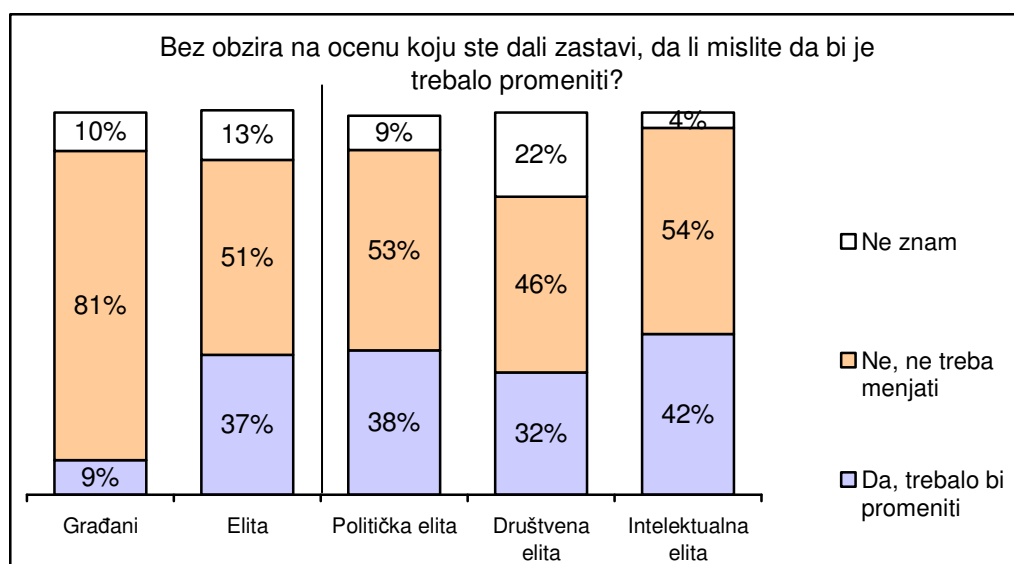
Zastava je najbolje ocenjena od strane političke elite (56% je dalo odličnu ili vrlo dobru ocenu). Nešto lošije je ocenjena od strane predstavnika društvene elite (50%), a još lošije od strane intelektualne elite (42%).

Himna je podjednako ocenjena od strane političke i intelektualne elite (42% je himnu ocenilo odličnom ili vrlo dobrom ocenom), a nešto lošije od strane predstavnika civilnog društva (36%).

Predstavnici društvene elite su dali nešto slabije ocene grbu (32% je ocenilo odličnom ili vrlo dobrom ocenom), dok su pripadnici političke i intelektualne elite opet bili usaglašeni (43%, odnosno 42%, je grb ocenilo najboljim ocenama).

Da li bi zastavu trebalo promeniti?

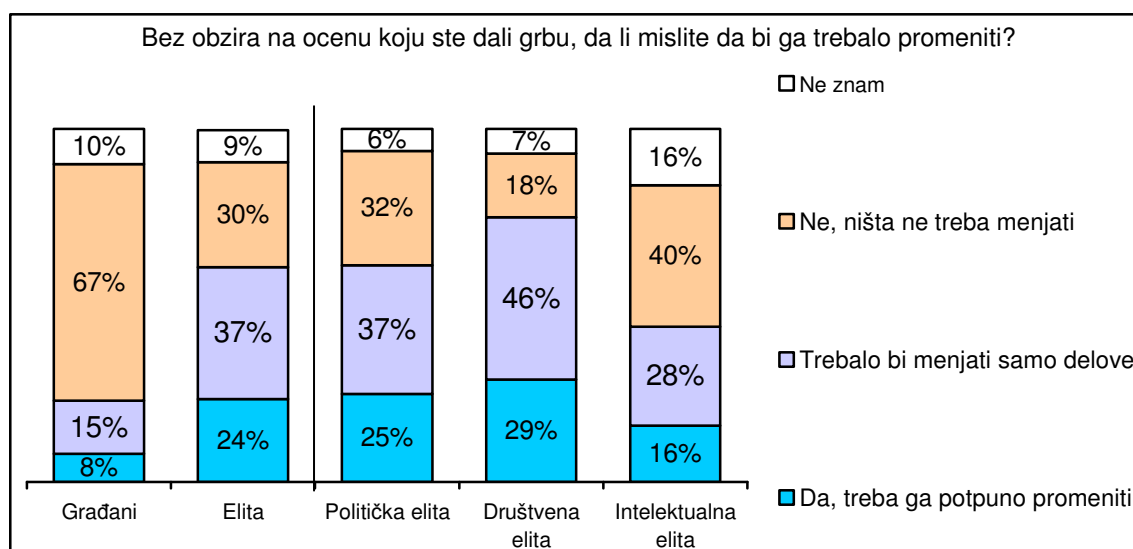
Polovina predstavnika elite, a velika većina građana (81%), ne bi menjalo sadašnju zastavu Srbije.

Najčešći argument protiv promene zastave jeste taj da je bilo dosta promena i da je sada važnije da se uspostavi kontinuitet. Sagovornici koji smatraju da zastavu treba promeniti, smatraju da sa zastave trebalo ukloniti grb.

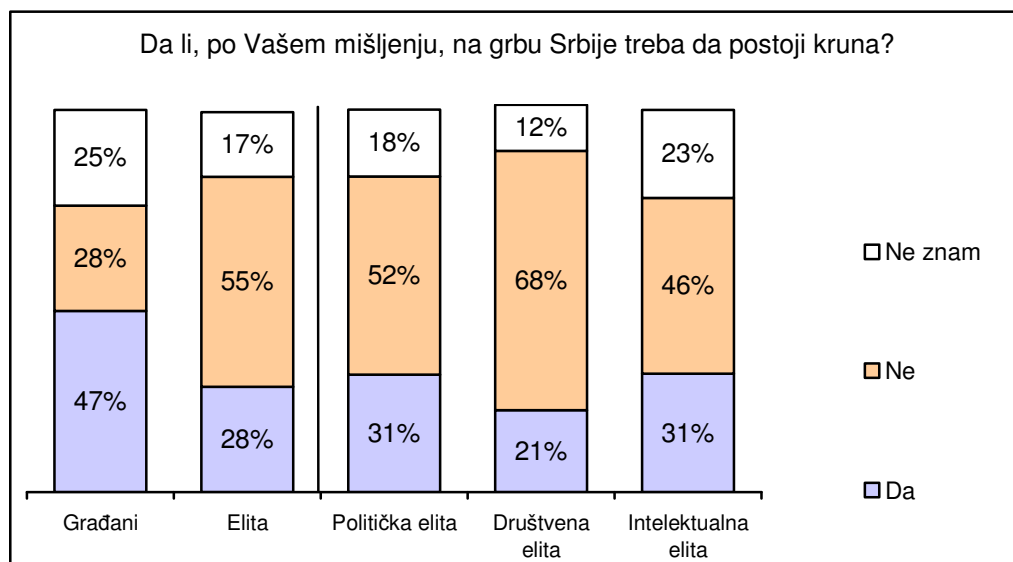
Da li bi grb trebalo promeniti?

Dok većina građana (67%) smatra da na grbu ništa ne bi trebalo menjati, predstavnici elite nisu saglasni u mišljenju: 30% ništa ne bi menjalo na grbu, 37% bi promenilo samo delove, a 24% smatra da grb treba potpuno promeniti.

Promenu (bar delova) grba najviše podržavaju predstavnici društvene elite, a najmanje predstavnici intelektualne elite.

Sagovornici najčešće navode da treba promeniti monarhističke elemente, jer su anahroni i u neskladu sa uređenjem Srbije, koja je danas republika. U skladu sa takvim stavom, više od polovine pripadnika elite (55%) smatra da na grbu Srbije ne bi trebalo da stoji kruna.

Prisustvo krune na grbu, neki sagovornici smatraju pokušajem da se uspostavi lažni kontinuitet sa vremenom monarhije.

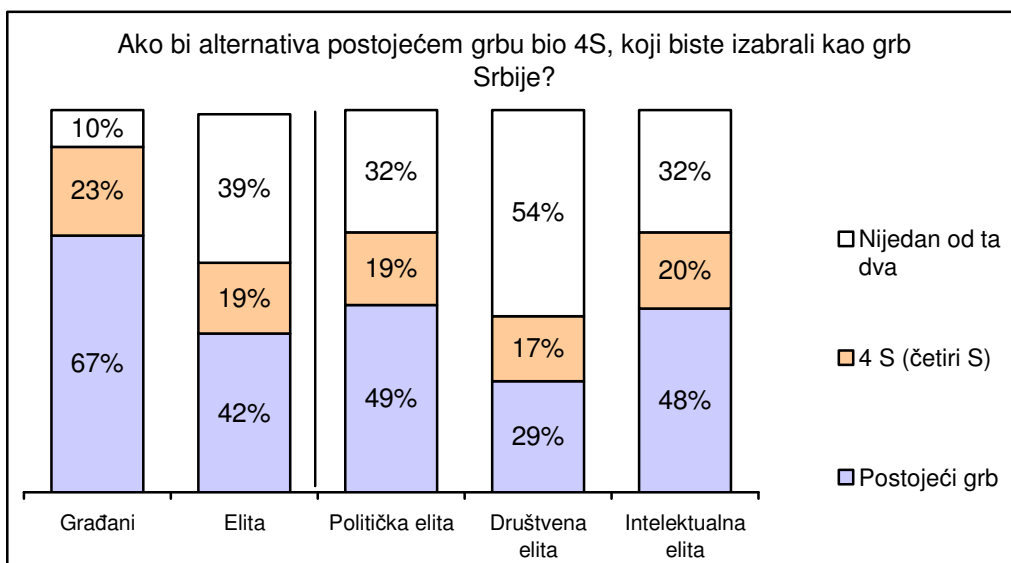
S druge strane, veliki broj predstavnika elite, koji nema ništa protiv krune na državnom grbu, ističe da kruna simbolizuje državnost Srbije iz doba kraljevine, te da je ona odraz istorije i tradicije, a ne trenutnih političkih okolnosti u kojima se Srbija nalazi.

Neki sagovornici ističu, takođe, da sadašnji grb ne uključuje simbole drugih naroda, te da bi trebalo naći neko neutralnije rešenje sa kojim bi svi mogli da se identifikuju.

Da li bi „4S“ bio primereniji grb Srbije?

Samo 23% građana i 19% elite dalo bi prednost „4S“ nad postojećim grbom.

Iako većina pripadnika elite nije u potpunosti zadovoljna postojećim grbom, ipak je aktuelni grb dobio veću podršku u poređenju sa „4S“ (postojeći grb bi izabralo 42%, a „4S“ 19%). Čak 39% predstavnika elite ne bi izabrao nijedno od dva ponuđena rešenja.

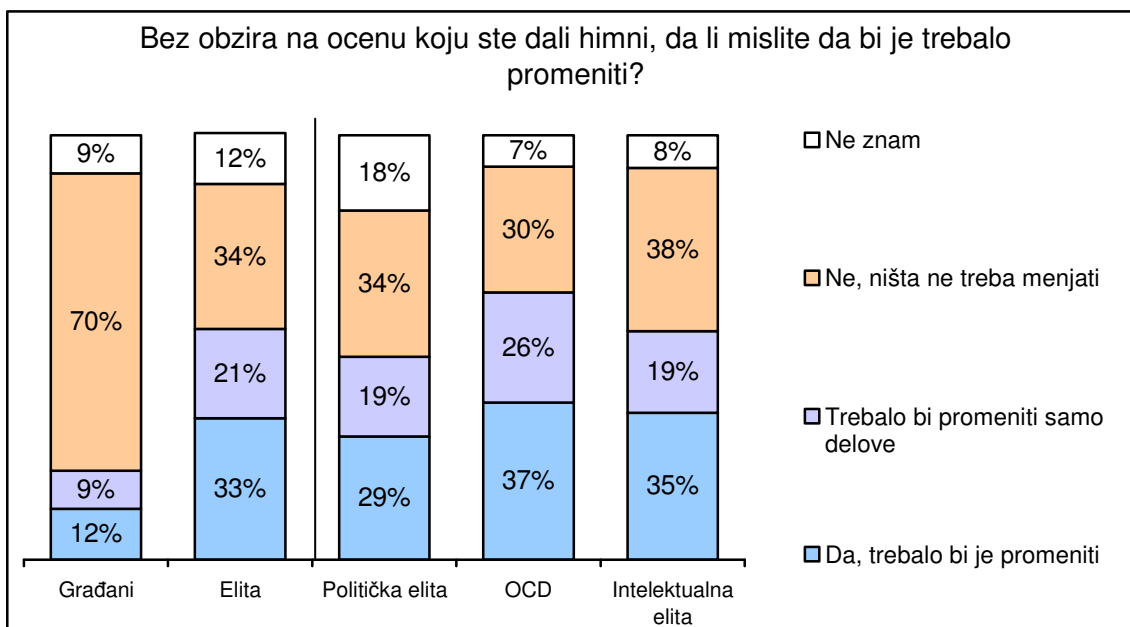

Najveći otpor prema oba rešenja pokazuju predstavnici društvene elite, od kojih više od polovine (54%) ne bi izabralo ni postojeći grb, niti „4S“.

Da li bi himnu trebalo promeniti?

Tek svaki peti građanin, a većina predstavnika elite smatra da bi himnu trebalo menjati, bilo potpuno, ili bar neke delove.

Trećina predstavnika elite smatra da bi himnu trebalo promeniti potpuno, a svaki peti da treba promeniti delove. Stav da himnu sasvim treba promeniti najzastupljeniji je među predstavnicima društvene elite, a najmanje među predstavnicima političke elite.

Predstavnici elite koji podržavaju promenu himne, bilo delova ili u celini, najčešće smatraju da himna ne treba da sadrži etničke i verske simbole. Po njihovom mišljenju, sa postojećom himnom teško mogu da se identifikuju građani Srbije koji nisu srpske nacionalnosti. Sa druge

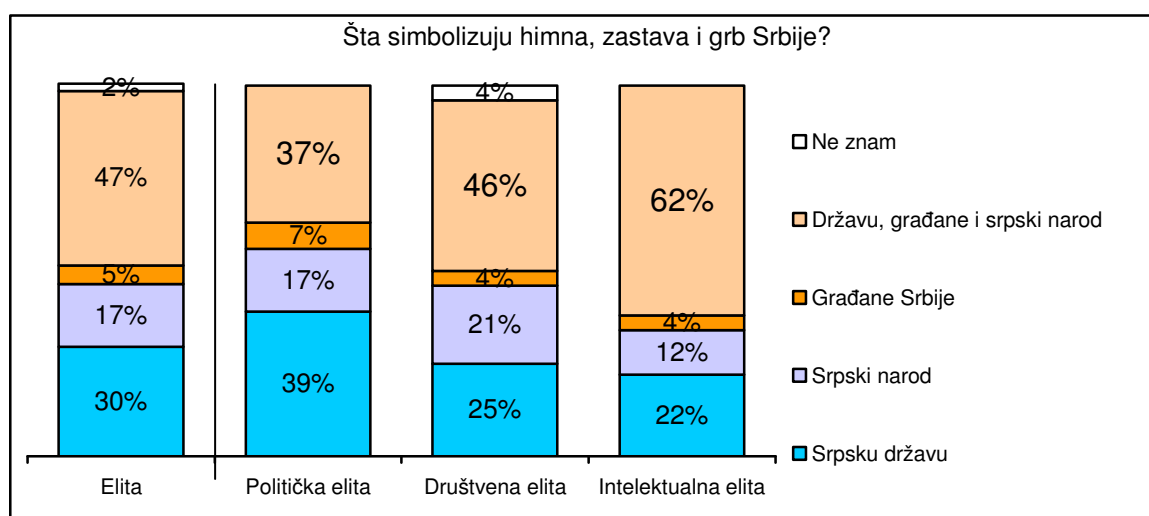
strane, međutim, neki sagovornici upravo navode da himni treba vratiti stari tekst (konkretno se misli na reč „kralj“ koja je izmenjena).

Šta simbolizuju himna, zastava i grb Srbije?

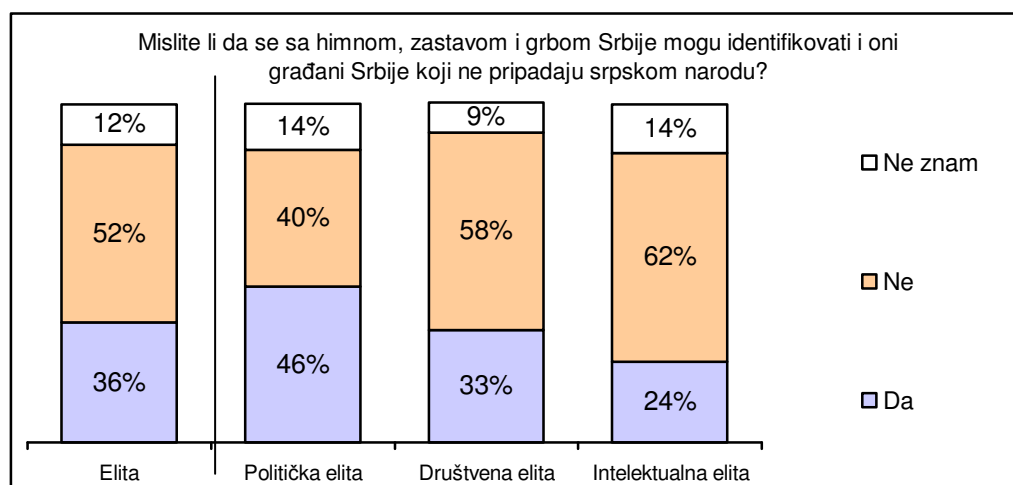
Među predstavnicima elite nema saglasnosti o tome šta simbolizuju himna, zastava i grb Srbije. Najčešće mišljenje, gotovo polovine, je da himna, zastava i grb zapravo simbolizuju sve: i srpsku državu i građane Srbije i srpski narod (istoriju, tradiciju...itd.) .

Ovo mišljenje najviše zastupa intelektualna elita (62%), zatim društvena elita, a najmanje politička elita (37%).

Samo 5% sagovornika navelo je da simboli Srbije simbolizuju građane Srbije, 17% da simbolizuju srpski narod, a 30% srpsku državu.

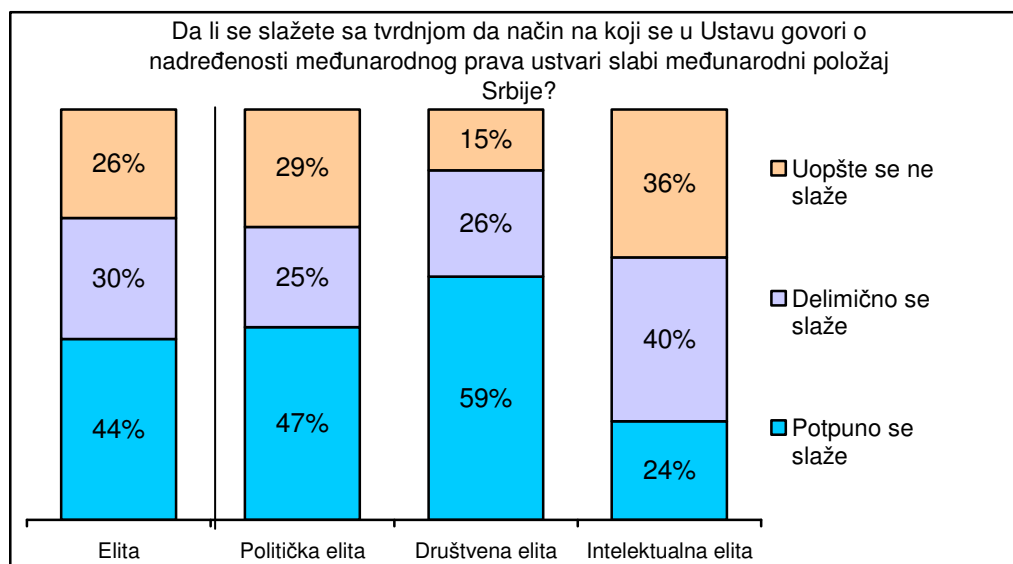
Većina predstavnika elite, 52%, smatra da se sa himnom, zastavom i grbom ne mogu identifikovati građani Srbije koji ne pripadaju srpskom narodu. Ovo mišljenje zastupa manje od polovine predstavnika političke elite (40%), a većina predstavnika intelektualne elite (62%) i društvene elite (58%).

Supremacija prava

Da li način na koji se u Ustavu govori o nadređenosti međunarodnog prava slabi međunarodni položaj Srbije i predstavlja direktnu prepreku članstvu u EU?

Većina predstavnika elite, 74%, slaže se (delimično ili u potpunosti) sa stavom da postojeće ustavno određenje supremacije međunarodnog prava izaziva sumnju da bi se Srbija povinovala međunarodnim zakonskim aktima, što bi moglo da bude direktna prepreka članstvu Srbije u EU.

Iako u manjini, neki sagovornici smatraju da tvrdnja da je Ustavom nedovoljno naglašena nadređenost međunarodnog prava nad domaćim nije istinita: Ustavom je zagarantovan primat međunarodnog prava, odnosno Ustav nije onemogućio ratifikaciju nijednog međunarodnog dokumenta. Ipak, većina njih smatra da je suprematija međunarodnog prava veoma važan princip koji se ne sme dovesti u pitanje ako želimo da gradimo moderno društvo.

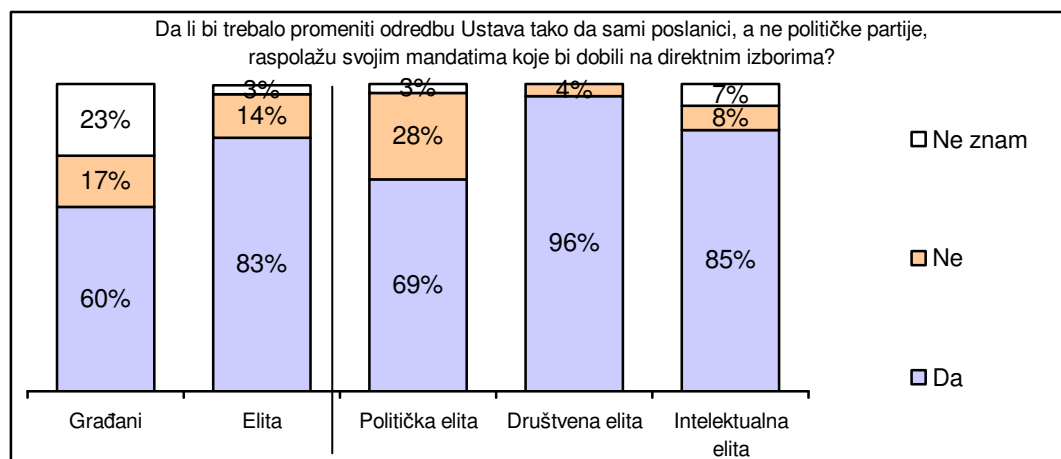
D3. Političko uređenje

- Većina predstavnika elite (83%) i većina građana (60%) smatra bi u Ustavu trebalo promeniti odredbu o poslaničkim mandatima i omogućiti poslanicima da sami raspolažu svojim mandatima.
- 77% građana i 71% predstavnika elite se slaže da bi trebalo smanjiti broj poslanika u Narodnoj skupštini.
- Većina predstavnika elite, koji se slažu da bi trebalo smanjiti broj poslanika u Skupštini, smatra da smanjenje poslanika ne bi uticalo na teritorijalnu reprezentativnost.
- Samo 18% predstavnika elite slaže se da u Srbiji postoji jasna podela vlasti na izvršnu, zakonodavnu i sudsku.
- Velika većina predstavnika elite se slaže da bi nezavisnost sudstva trebalo da bude jače garantovana Ustavom.
- Većina građana, 58%, smatra da je sudstvo u Srbiji potpuno politizovano, a čak 73% da su na reizbor sudija 2009. godine uticale stranke i političari, čime je dovedeno u pitanje Ustavom garantovana nezavisnost sudstva.
- Samo 26% građana smatra da je sudstvo danas nezavisnije nego što je bilo u vreme komunizma, a 27% da je nezavisnije nego u vreme Miloševićevog režima.
- Polovina građana i 72% elite misli da bi izbor sudija trebalo da bude prepušten posebnom telu sastavljenom samo od predstavnika struke.
- Nešto manje od polovine građana Srbije (48%) zna za postojanje samostalnih državnih organa, ali ne zna da su njihova uloga i nezavisnost propisane Ustavom. Više od trećine građana (36%) uopšte ne zna da postoje nezavisni državni organi.
- Samo 2% građana i 4% predstavnika elite smatra da je samostalnim državnim organima u potpunosti omogućeno da rade svoj posao (da kontrolišu vlast i državnu administraciju), i još 8% građana i 15% predstavnika elite smatra da im je to uglavnom omogućeno.
- 72% predstavnika elite smatra da bi Ustav trebalo da da čvršće garancije poziciji nezavisnih državnih organa.
- 61% predstavnika elite veruje da bi bilo dobro sistematski urediti oblast nezavisnih državnih organa i Ustavom obuhvatiti i druge organe koji se bave sličnim poslovima kao samostalna i nezavisna tela.

Poslanici

Da li bi trebalo promeniti odredbu Ustava tako da sami poslanici, a ne političke partije raspolažu svojim mandatima koje bi dobili na direktnim izborima?

Većina predstavnika elite (83%) i građana (60%) smatra bi trebalo promeniti odredbu u Ustavu i omogućiti poslanicima da sami raspolažu svojim mandatima.

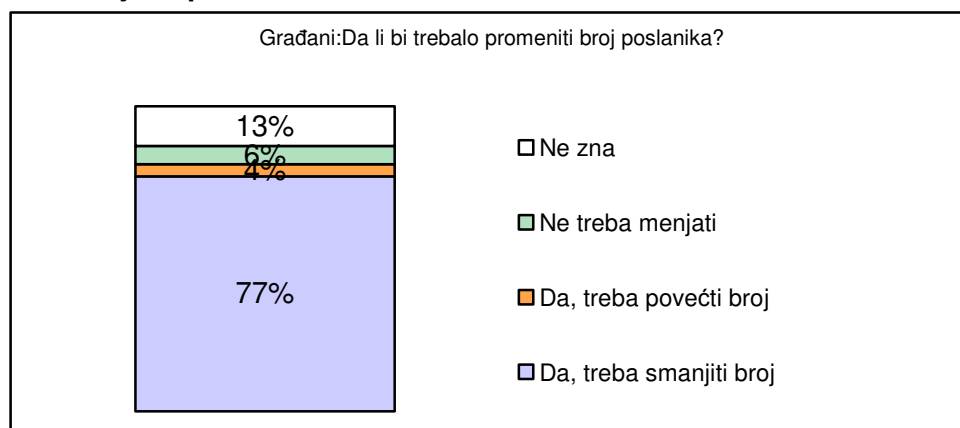

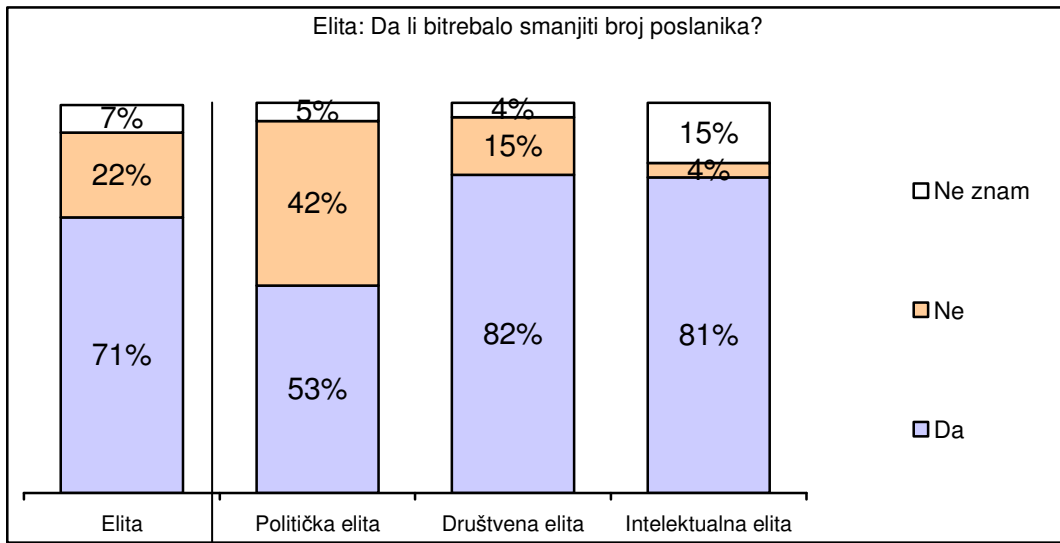
Politička elita se manje od drugih zalaže za nezavisnost poslanika od partija. Dok 85% predstavnika intelektualne elite i čak 96% predstavnika društvene elite smatra da bi samostalno poslaničko raspolaganje mandatima bilo bolje rešenje, kod političke elite 69% zastupa to mišljenje. Predstavnici političke elite koji se protive poslaničkim raspolaganjem mandata, kao argument navode da u Srbiji demokratija još uvek nije u dovoljnoj meri konsolidovana, niti je društvo ekonomski dovoljno razvijeno, pa bi raspolaganje mandatima dovelo do mnogo veće zloupotrebe i političke korupcije - trgovine mandatima, što bi omogućilo i tajkunima da lakše dođu do uticaja i političke moći.

Oni koji smatraju da bi poslanici trebalo da budu vlasnici mandata smatraju da bi takva promena podigla nivo odgovornosti političara.

Da li bi trebalo promeniti broj poslanika?

77% građana i 71% predstavnika elite se slaže da bi trebalo smanjiti broj poslanika u Narodnoj skupštini.

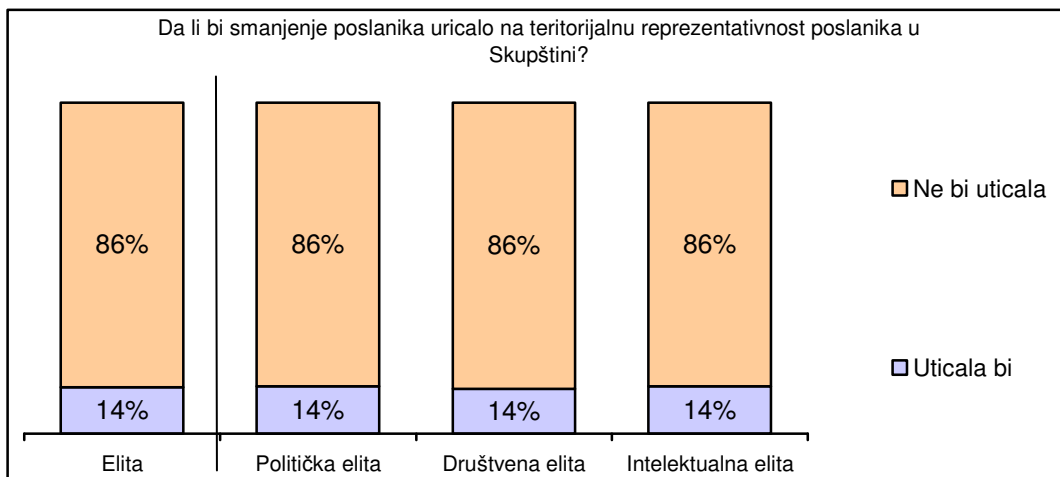

Najmanje podrške ovaj predlog je dobio od strane političke elite. Čak 42% predstavnika političkih stranaka smatra da ne bi trebalo smanjiti broj poslanika. Po njihovom mišljenju, broj poslanika je proporcionalan broju stanovnika i o njegovoj promeni se može razmišljati jedino ako se promeni izborni sistem.

Svi sagovornici iz Nacionalnih stručnih saveza i nezavisnih tela, verskih zajednica i medija se zalažu za smanjenje poslaničkih mesta.

Da li bi smanjenje poslanika uticalo na teritorijalnu reprezentativnost poslanika u Skupštini?

Većina sagovornika, koji se slaže da bi trebalo smanjiti broj poslanika u Skupštini, smatra da smanjenje poslanika ne bi uticalo na teritorijalnu reprezentativnost.

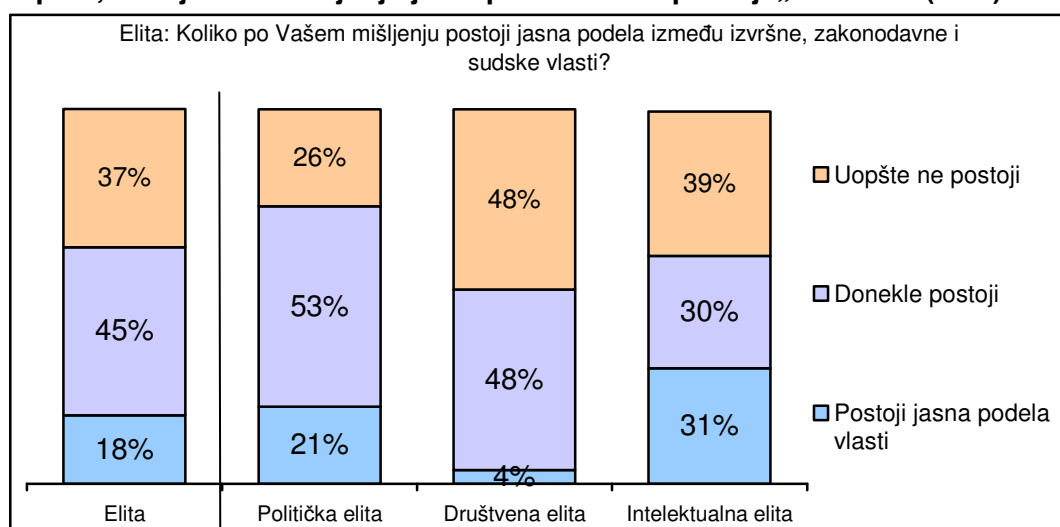
Manjina koja veruje da bi smanjenje poslanika uticalo na teritorijalnu reprezentativnost, ističe da ravnomerna teritorijalna reprezentativnost ni sada ne postoji, a da bi smanjenje poslanika dovelo do smanjenja troškova, efikasnijeg funkcionisanja i lakše kontrole rada Parlamenta.

Oni koji misle da na teritorijalnu reprezentativnost ne bi uticao smanjen broj poslanika u Narodnoj skupštini ističu takođe da reprezentativnost ni sada ne postoji, a da se situacija u tom pogledu može promeniti na bolje ako bi se promenama izbornog zakona i sistema uveo veći broj izbornih jedinica. Često se kao nužan uslov za postizanje bolje reprezentativnosti navode decentralizacija i regionalizacija, a ima sagovornika koji su mišljenja da bi dvodomna Skupština bila najbolje rešenje.

Podela vlasti

Da li postoji jasna podela između izvršne, zakonodavne i sudske vlasti, u smislu nezavisnosti, odgovornosti i sistema kontrole?

Samo 18% predstavnika elite smatra da u Srbiji postoji jasna podela vlasti na izvršnu, zakonodavnu i sudsku. Nešto veći procenat (37%) smatra da podela vlasti ne postoji uopšte, a najčešće mišljenje je da podela vlasti postoji „donekle“ (45%).

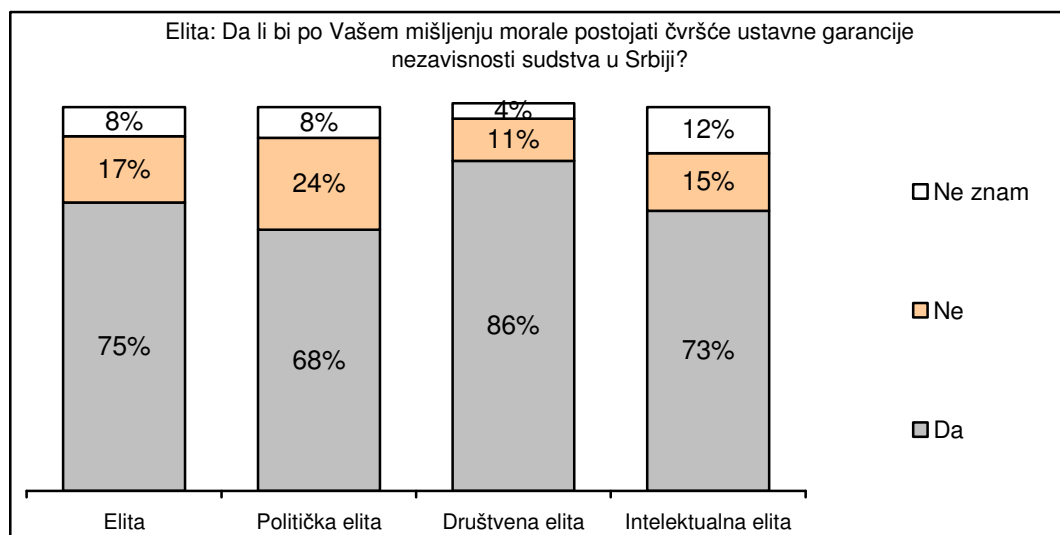

Komentari predstavnika elite ukazuju na to da oni najčešće nemaju zamerke na način na koji je podela vlasti definisana Ustavom, već na činjenicu da se ona ne sprovodi u praksi. Oni smatraju da su sudstvo i Skupština podređene izvršnoj vlasti (izbor sudija i blanko ostavke). Pored supremacije izvršne vlasti, oni navode i negativan uticaj političkih partija i neformalnih centara moći.

Nezavisnost sudstva

Da li bi morale postojati čvršće ustavne garancije nezavisnosti sudstva u Srbiji?

Velika većina predstavnika elite se slaže da bi trebalo da postoje čvršće ustavne garancije nezavisnosti sudstva.

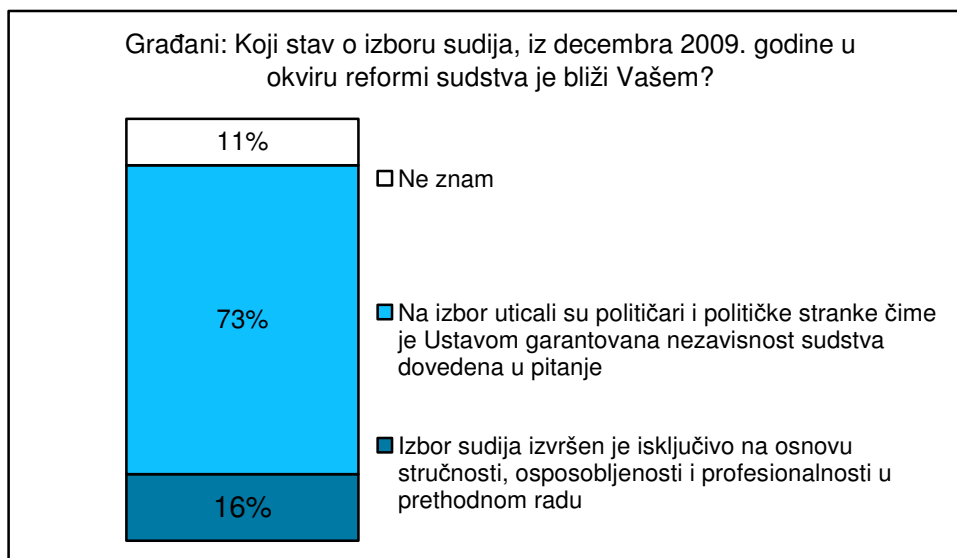
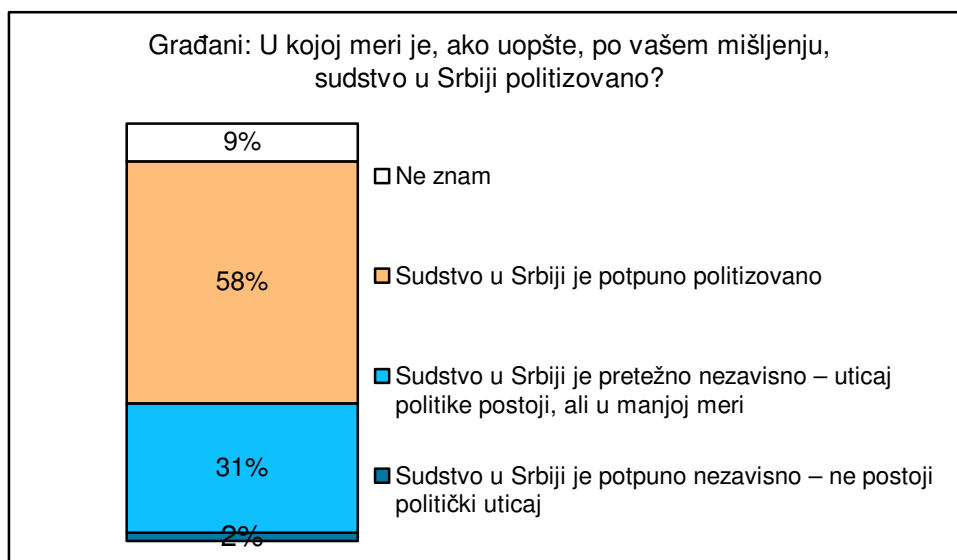
Ovo mišljenje najviše zastupaju predstavnici društvene elite (86%), zatim intelektualne elite (73%), a nešto manje predstavnici političke elite (68%).

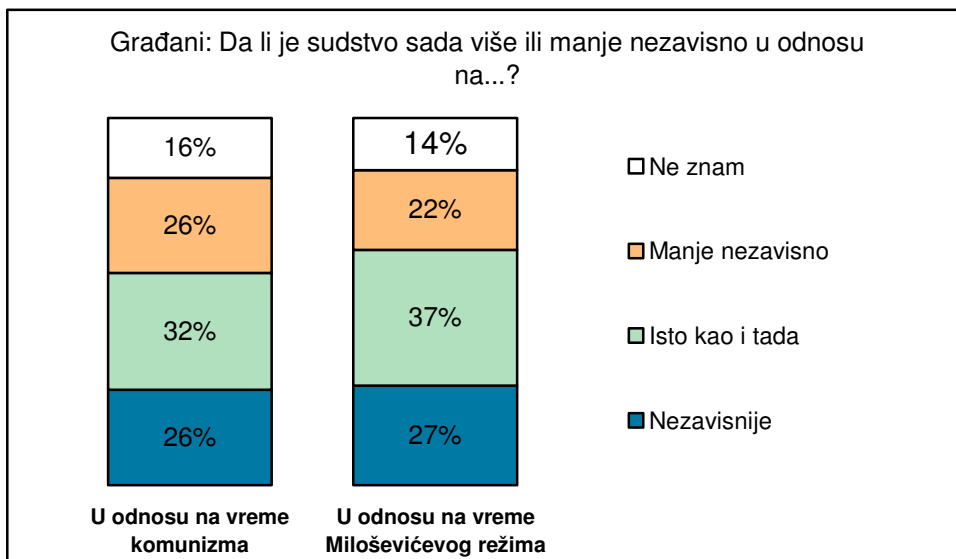
Čak i sagovornici koji smatraju da bi Ustavom trebalo učvrstiti nezavisnost sudstva, nemaju previše zamerki na same ustavne odredbe. Oni navode da je problem pre svega u praksi i u načinu na koji se ustavna rešenja sprovode. Sagovornici suprotnog stava, pak, ističu da su Ustavom već date najveće moguće garancije i da bi ostalo trebalo regulisati boljim zakonima.

Da li je sudstvo u Srbiji politizovano?

Većina građana, 58%, smatra da je sudstvo u Srbiji potpuno politizovano, a čak 73% da su na reizbor sudija 2009. godine uticale stranke i političari, čime je dovedeno u pitanje Ustavom garantovana nezavisnost sudstva.

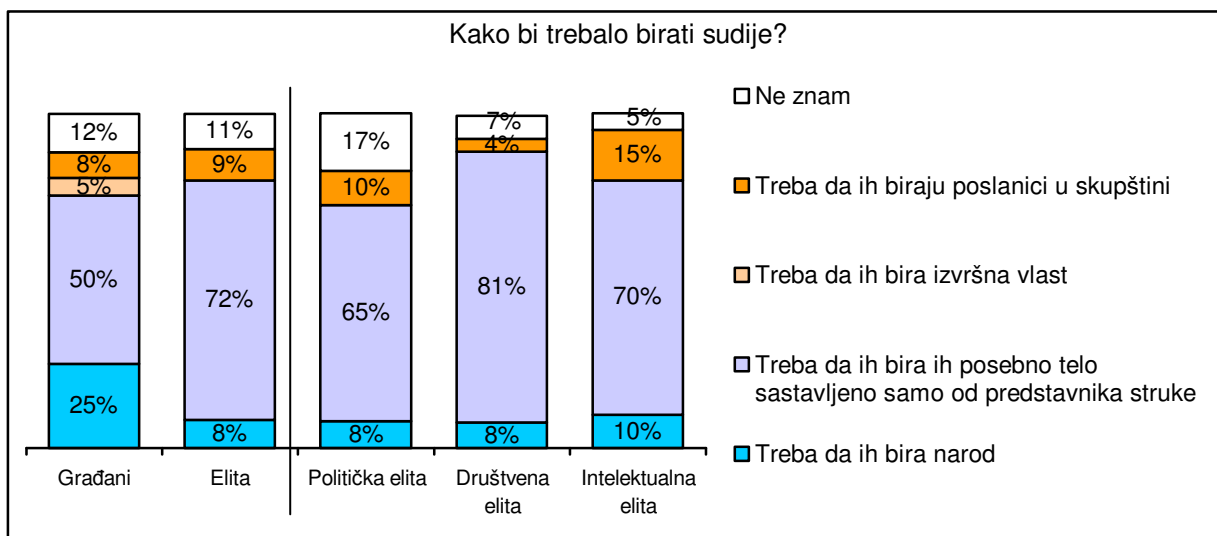
Samo 26% građana smatra da je sudstvo danas nezavisnije nego što je bilo u vreme komunizma, a 27% da je nezavisnije nego u vreme Miloševićevog režima.

Kako bi trebalo birati sudije?

Polovina građana i 72% predstavnika elite misli da bi izbor sudija trebalo da bude prepušten posebnom telu sastavljenom samo od predstavnika struke. Čak 25% građana smatra bi sudije trebalo da bira narod.

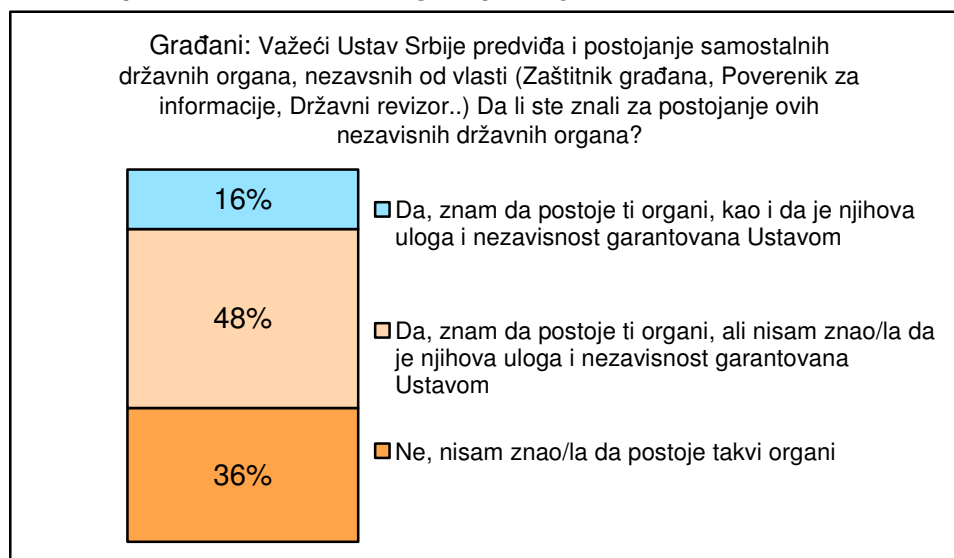
Gotovo svi predstavnici Nacionalnih stručnih saveta, nezavisnih tela i nevladinih organizacija navode da bi nezavisna stručna tela trebalo da biraju sudije.

Da je pitanje kompleksno pokazuje i veliki broj komentara i različitih ideja koje su sagovornici iznosili. Velika većina njih smatra da je strukovno telo najkompetentnije da predlaže liste kandidata za sudije, uz dodatak da bi sam čin izbora trebalo da pripadne nekom drugom – poslanicima ili građanima. Mešoviti model, koji podrazumeva nadzor nad stručnim telom, predlagan je kao nužna kontrola nezavisnosti ovakvog tela od političkih uticaja.

Samostalni državni organi

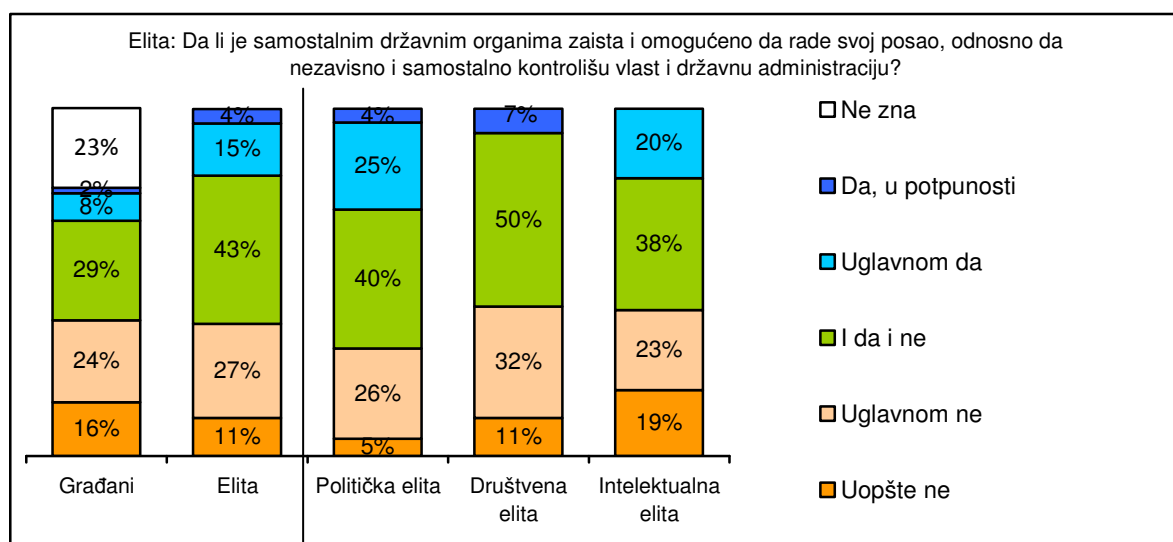
Da li građani znaju za postojanje nezavisnih državnih organa?

Gotovo polovina građana Srbije (48%) zna za postojanje samostalnih državnih organa, ali ne zna da su njihova uloga i nezavisnost garantovane Ustavom, a više od trećine (36%) uopšte ne zna da ovi organi postoje.

Da li je samostalnim državnim organima zaista i omogućeno da rade svoj posao, odnosno da nezavisno i samostalno kontrolišu vlast i državnu administraciju?

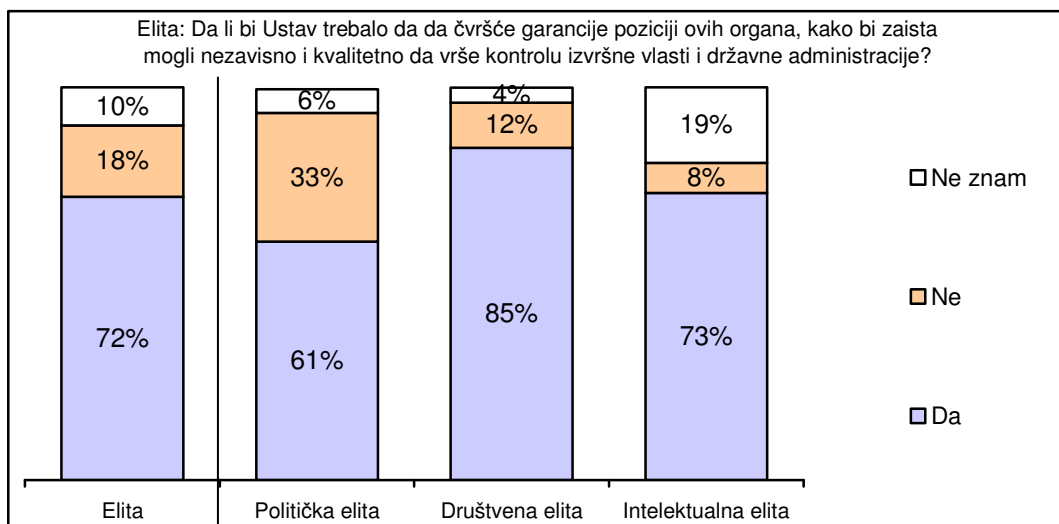
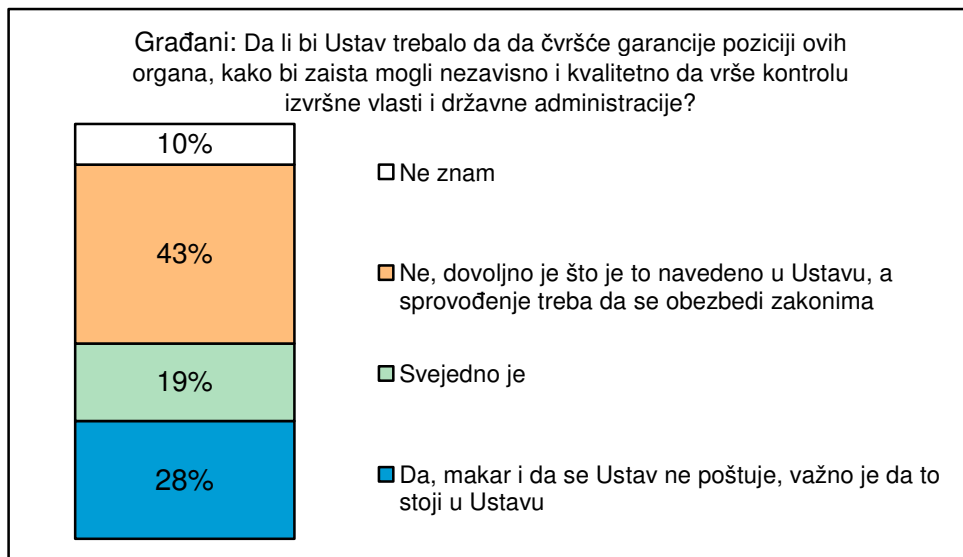
Samo 2% građana i 4% predstavnika elite smatra da je samostalnim državnim organima u potpunosti omogućeno da rade svoj posao (kontrolišu vlast i državnu administraciju), 8% građana i 15% predstavnika elite, da im je to bar uglavnom omogućeno.

Predstavnici elite ne retko navode mišljenje da rad samostalnih državnih organa pre svega zavisi od lične hrabrosti ljudi koji taj posao rade da zadrže samostalnost i odupru se političkim uticajima.

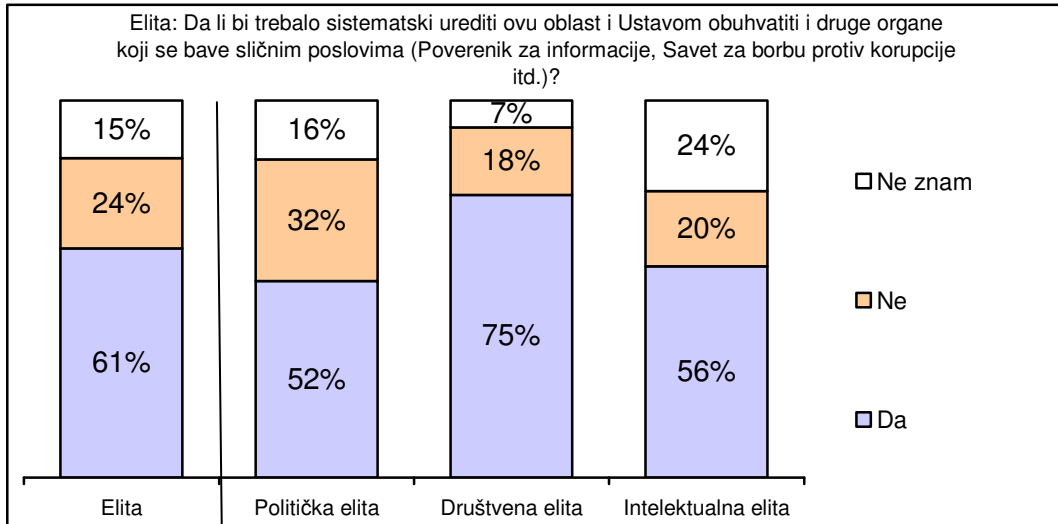
Da li bi Ustav trebalo da da čvršće garancije poziciji ovih organa, kako bi zaista mogli nezavisno i kvalitetno da vrše kontrolu izvršne vlasti i državne administracije?

Dok građani Srbije najčešće smatraju da nema potrebe Ustavom davati jače garancije ovim organima, jer smatraju da sprovođenje treba da se obezbedi zakonima, 72% predstavnika elite smatra da bi Ustav trebalo da da čvršće garancije poziciji samostalnih državnih organa.

Da li bi trebalo sistematski urediti ovu oblast i Ustavom obuhvatiti i druge organe koji se bave sličnim poslovima (Poverenik za informacije, Savet za borbu protiv korupcije itd.)?

Većina predstavnika elite (61%) veruje da bi bilo dobro sistematski urediti ovu oblast i Ustavom obuhvatiti i druge organe koji se bave sličnim poslovima kao samostalna i nezavisna tela. Ovo mišljenje najviše je zastupljeno među predstavnicima društvene elite (75%), a najmanje među predstavnicima političke elite (52%).

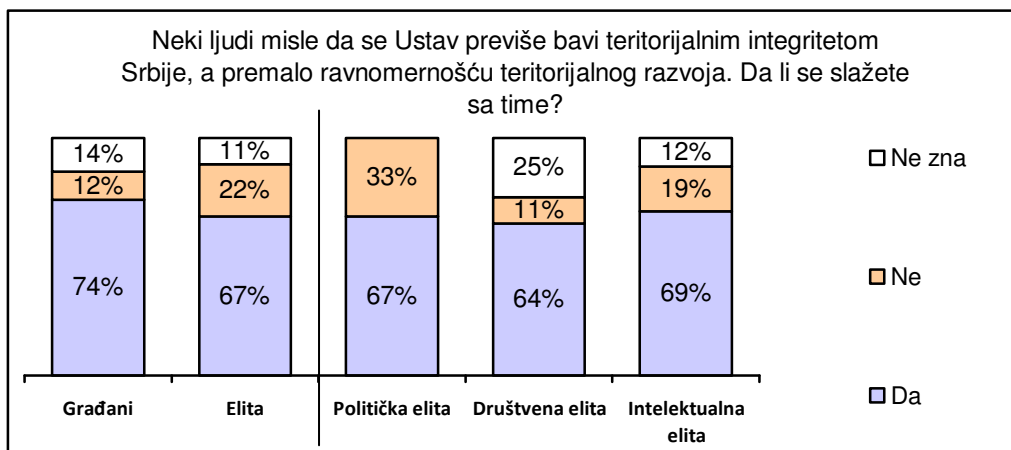

D4. Teritorijalno uređenje

- Građani (74%) i elita (67%) saglasni su da se Ustav previše bavi teritorijalnim integritetom, a premalo ravnomernošću teritorijalnog razvoja.
- Većina predstavnika elite, 82%, smatra da bi Ustav trebao da sadrži više odredbi vezanih za decentralizaciju.
- Većina predstavnika elite smatra da bi decentralizacija omogućila da građani više učestvuju u donošenju odluka (82%), pospešila ravnomerniji teritorijalni ekonomski razvoj (81%) i obezbedila veću odgovornost vršenja vlasti (82%).
- U pogledu ustavnog položaja Vojvodine, najzastupljenije mišljenje i građana (43%) i elite (40%) je da Vojvodina ima optimalnu autonomiju.

Da li mislite da se Ustav previše bavi teritorijalnim integritetom Srbije, a premalo ravnomernošću teritorijalnog razvoja?

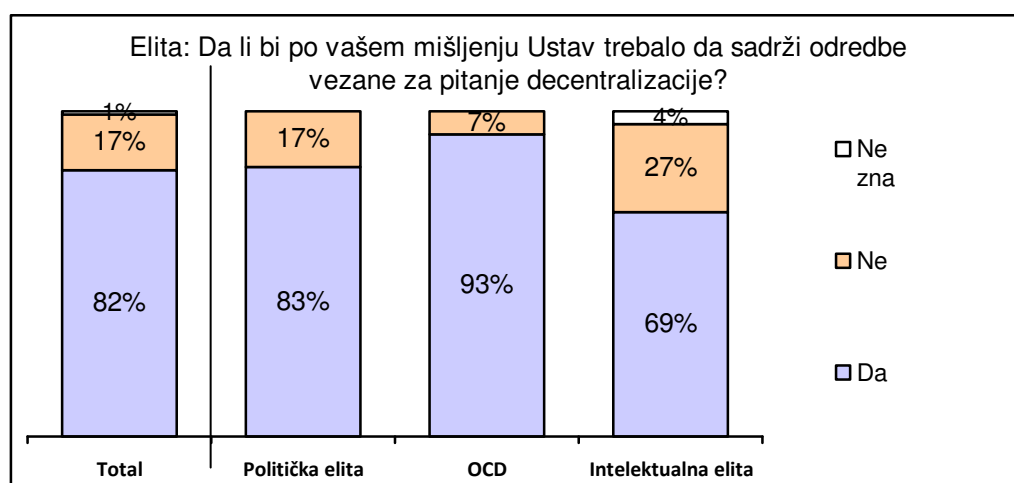
Većina građana (74%) i predstavnika elite (67%) smatra da se Ustav previše bavi teritorijalnim integritetom, a premalo ravnomernošću teritorijalnog razvoja.

Kao mogućnost pospešivanja ravnomernog teritorijalnog razvoja elita najčešće navodi: decentralizaciju i regionalizaciju jer bi ona omogućila bolju alokaciju ekonomskih resursa i kreiranje odgovarajućih poreskih i drugih fiskalnih podsticaja. S druge strane, nešto manje sagovornika mišljenja je da pitanje ravnomernog teritorijalnog razvoja ne treba da se rešava putem Ustava, već zakonima.

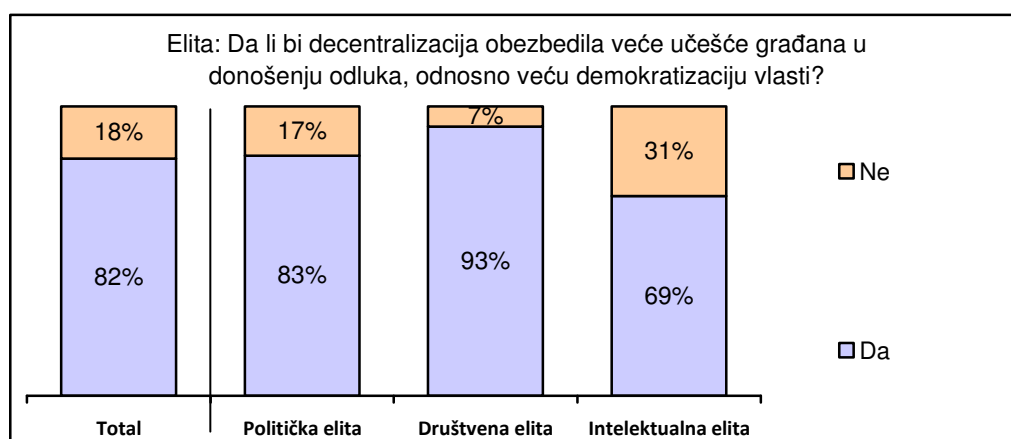
Da li bi po vašem mišljenju Ustav trebalo da sadrži odredbe vezane za pitanje decentralizacije?

Većina predstavnika elite (82%) smatra da bi Ustav trebao da sadrži više odredbi vezanih za decentralizaciju. Sagovornici koji se suprotstavljaju ovom stavu smatraju da je to već dovoljno regulisano Ustavom i da to pitanje dalje treba operacionalizovati pratećim zakonima.

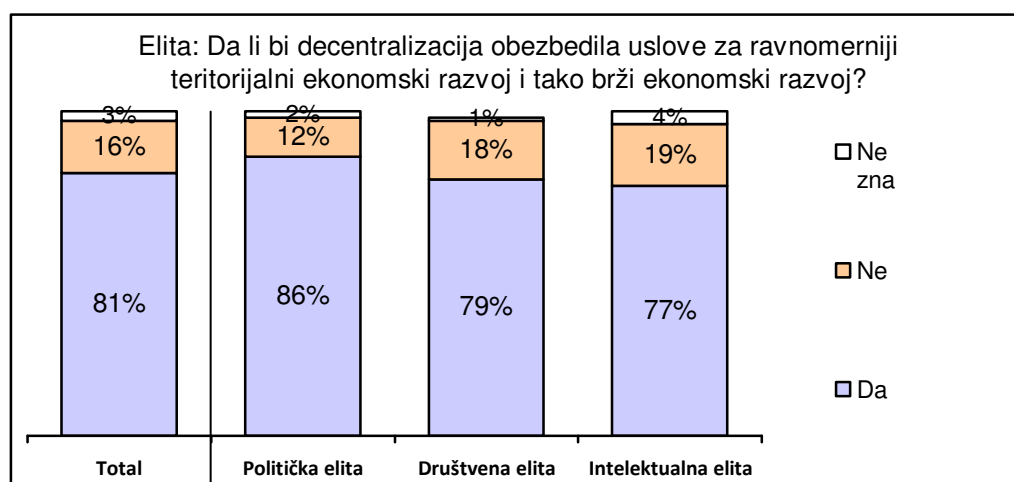
Da li bi decentralizacija obezbedila veće učešće građana u donošenju odluka, odnosno veću demokratizaciju vlasti?

Većina predstavnika elite (82%) smatra da bi decentralizacija omogućila da građani više učestvuju u donošenju odluka. Oni koji smatraju da decentralizacija ne povlači automatski demokratizaciju vlasti (18%) kao najčešći razlog za to navode opasnost da umesto jedne centralne autokratske birokratije dobijemo više lokalnih.

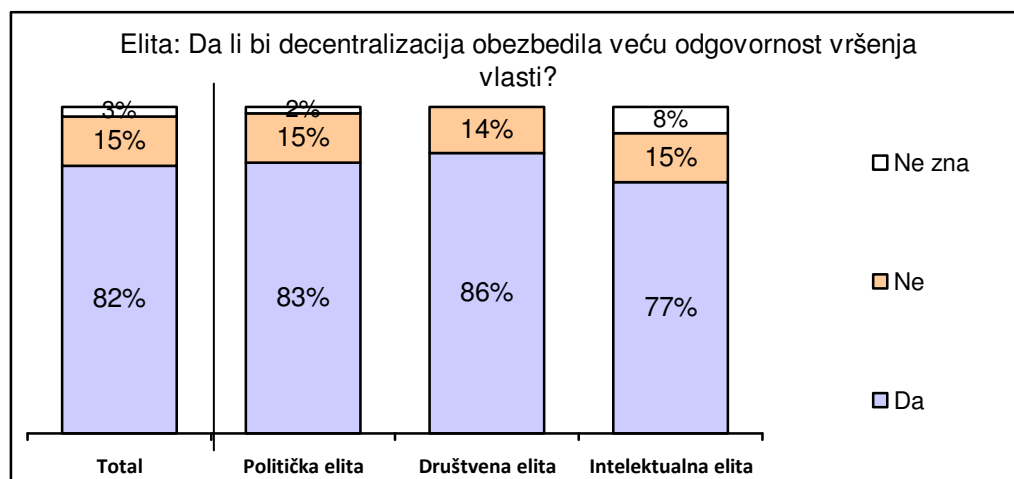
Da li bi decentralizacija trebalo da obezbedi uslove za ravnomerniji teritorijalni ekonomski razvoj i tako brži ekonomski razvoj?

Većina sagovornika (81%) smatra da bi decentralizacija pospešila ravnomerniji teritorijalni ekonomski razvoj. Oni koji sumnjaju da bi decentralizacija pospešila ravnomerniji teritorijalni ekonomski razvoj kao razloge, sa jedne strane, navode sumnju da bi ona u stvarnosti bila sprovedena, a s druge, da bi verovatne posledice njenog sprovođenja bila feudalizacija države i još neracionalnije trošenje budžetskih sredstava.

Da li mislite da bi decentralizacijom obezbedila veću odgovornost vršenja vlasti?

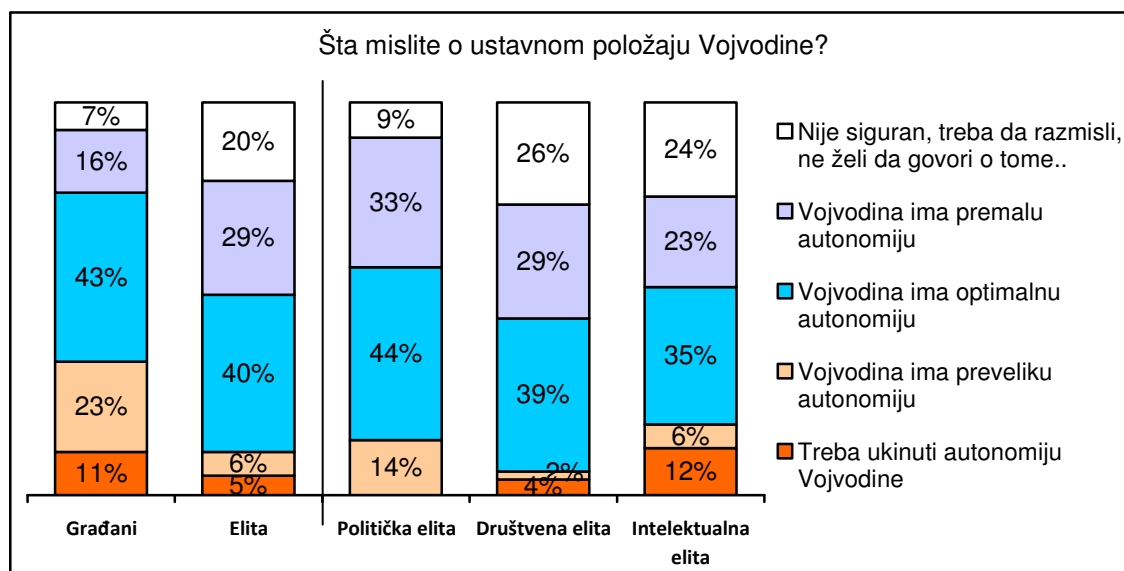
Većina predstavnika elite (82%) mišljenja je da bi decentralizacija obezbedila veću odgovornost vršenja vlasti. Oni koji smatraju da decentralizacija ne bi obezbedila veću odgovornost (16%), argumentuju svoj stav time da samo po sebi prebacivanje vlasti s jednog na drugi nivo ne garantuje odgovornost, već je za to nužno obezbediti i mehanizme u obliku odgovarajućih zakona i propisa.

Generalno, oni koji se zalažu za decentralizaciju kao njene prednosti navode: neposredniji uticaj građana na vlast, veće prilagođavanje potrebama građana i bolju kontrolu vlasti. Oni smatraju, međutim da je za to je neophodno stvoriti i prateće mehanizme koji bi to omogućili.

Šta mislite o ustavnom položaju Vojvodine?

U pogledu ustavnog položaja Vojvodine, najzastupljenije mišljenje i građana (43%) i elite (40%) je da Vojvodina ima optimalnu autonomiju. Predstavnici elite imaju pozitivniji stav prema autonomiji Vojvodine od građana: 29% i samo 16% građana smatra da Vojvodina ima premalu autonomiju, a 23% građana i samo 6% predstavnika elite smatra da Vojvodina ima preveliku autonomiju; 11% građana, a samo 5% predstavnika elite smatra da autonomiju Vojvodine treba ukinuti.

Predstavnici elite koji su mišljenja da treba ukinuti autonomiju Vojvodine, kao razlog navode da celu Srbiju treba organizovati po regionalnom principu, pa je u tom smislu neka posebna autonomija izlišna, a predstavnici elite koji su mišljenja da Vojvodina ima preveliku autonomiju, kao razlog navode da atributi državnosti koju Vojvodina poseduje vode dezintegraciji zemlje.

Predstavnici elite koji smatraju da Vojvodina ima optimalnu autonomiju, svoj stav najčešće obrazlažu da bi veća autonomija vodila dezintegraciji zemlje i da problem nije u autonomiji Vojvodine, nego što ostatak Srbije nije regionalizovan, te je u tom smislu Vojvodina u povlašćenom položaju u odnosu na ostatak zemlje.

Najzad, predstavnici elite koji smatraju da Vojvodina ima premalu autonomiju objašnjavaju svoj stav argumentima da Vojvodina ne raspolaže svojim finansijama, (iako postoji takva ustavna odredba), nema dovoljno jaku regulatornu vlast i u oblastima u kojima ima nadležnost i ograničena joj je mogućnost donošenja propisa.

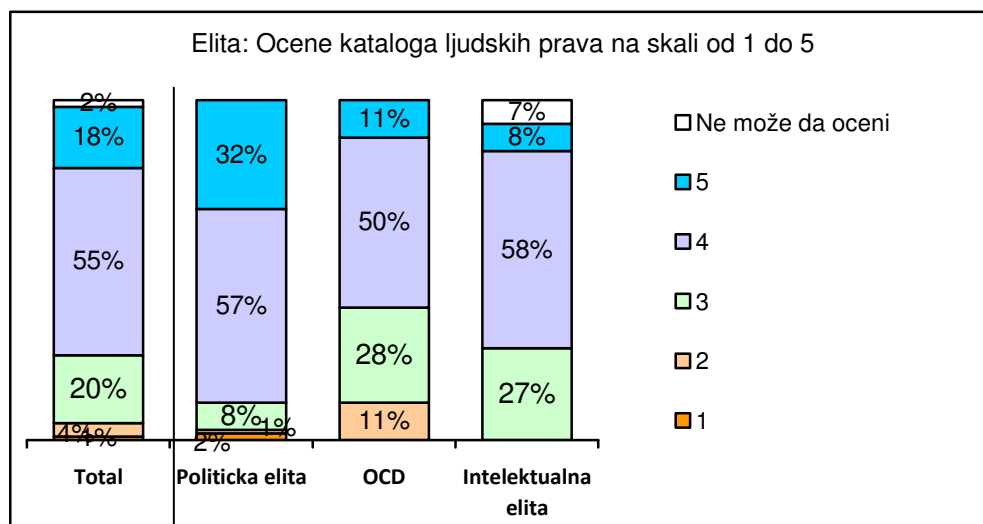
D5. Ljudska prava

- Kada bi katalog ljudskih prava u važećem Ustavu bio ocenjen ocenama od 1 do 5, kao u školi, prema sudu elite, zaslužio bi ocenu 3.9. Ovaj deo Ustava ocenjen je znatno višom prosečnom ocenom od Ustava u celini (2.8).
- Blizu polovine predstavnika elite smatra da u Ustavu postoje ljudska prava koja su loše regulisana. Ova ocena u skladu je sa mišljenjima, već spontano izrečenim u opštim stavovima prema Ustavu, da je ustavotvorac u okviru ljudskih prava učinio mnogo propusta. Sagovornici koji smatraju da u Ustavu postoje loše regulisana prava, najčešće navode manjinska prava, a posebno ističu prava seksualnih manjina.
- Velika većina građana, 72% ne zna ništa o ljudskim pravima koje garantuje Ustav (7% misli da u Ustavu i ne postoji deo posvećen ljudskim pravima, 27% ne zna da li postoji ili ne postoji, a 38% zna da postoji, ali ne zna ništa više od toga). Elita je svesna da su građani Srbije veoma malo, ako uopšte, upoznati sa ljudskim pravima.
- Većina građana (73%) smatra da je veoma važno da budu upoznati sa ljudskim pravima garantovanim Ustavom, kako bi znali koja prava imaju i kako da ih zaštite.
- Tek svaki peti građanin smatra da se danas u Srbiji poštuju ljudska prava (17% da se poštuju uglavnom, a samo 3% da se poštuju u potpunosti)
- Među građanima i elitom postoji saglasnost da je država najodgovornija što građani nisu bolje upoznati sa ljudskim pravima koje garantuje Ustav, jer građane ne informiše dovoljno. Ovo mišljenje deli 52% građana i 53% predstavnika elite.
- U cilju poboljšanja stanja u pogledu informisanosti građana o ljudskim pravima koja garantuje Ustav, većina predstavnika elite uglavnom navodi četiri oblika angažmana: 1) Obrazovanje - uvođenje teme ljudskih prava u sistem obrazovanja (škole), počevši od najmlađeg uzrasta; 2) Komunikacija / informisanje građana od strane države, što je obaveza države i po prihvaćenim konvencijama EU; 3) Veći angažman medija, posebno Javnog servisa; 4) Angažman organizacija civilnog društva - u sinergiji sa državom (lokalnim samoupravama), institucijom Zaštitnika građana i medijima.

Opšta ocena kataloga ljudskih prava u važećem Ustavu

Kada bi katalog ljudskih prava u važećem Ustavu bio ocenjen ocenama od 1 do 5, kao u školi, prema sudu elite, zaslužio bi ocenu 3.9. Ovaj deo Ustava ocenjen je znatno višom prosečnom ocenom od Ustava u celini (2.8).

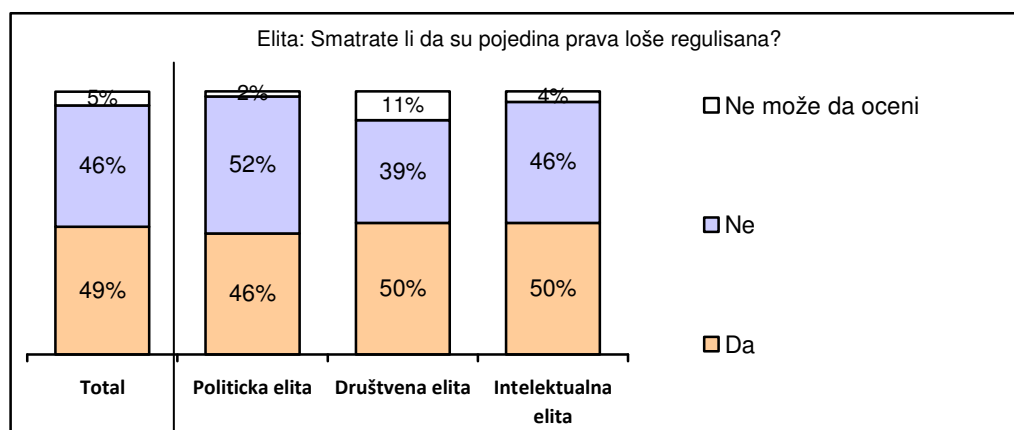
Kao i Ustav u celini, i katalog ljudskih prava najbolje ocenjuje politička elita (prosečna ocena 3.2), zatim Intelektualna elita (prosečna ocena 3.8), a najnižu ocenu daje društvena elita (prosečna ocena 3.6). Skoro trećina predstavnika političke elite korpus ljudskih prava ocenila je ocenom 5, dok je ovu ocenu dalo 11% predstavnika društvene elite i 8% intelektualne elite.

Postoje li ljudska prava koja su u Ustavu loše regulisana?

Blizu polovine predstavnika elite smatra da u Ustavu postoje ljudska prava koja su loše regulisana.

Ova ocena u skladu je sa mišljenjima već spontano izrečenim u opštim stavovima prema Ustavu, da je ustavotvorac u okviru ljudskih prava sačinio mnogo prpopusta.

Predstavnici elite koji smatraju da u Ustavu postoje loše regulisana prava, najčešće navode manjinska prava (uz naglasak da nisu u pitanju samo prava nacionalnih manjina), a posebno ističu prava seksualnih manjina. Manjinska prava, smatraju ovi sagovornici, nisu dovoljno

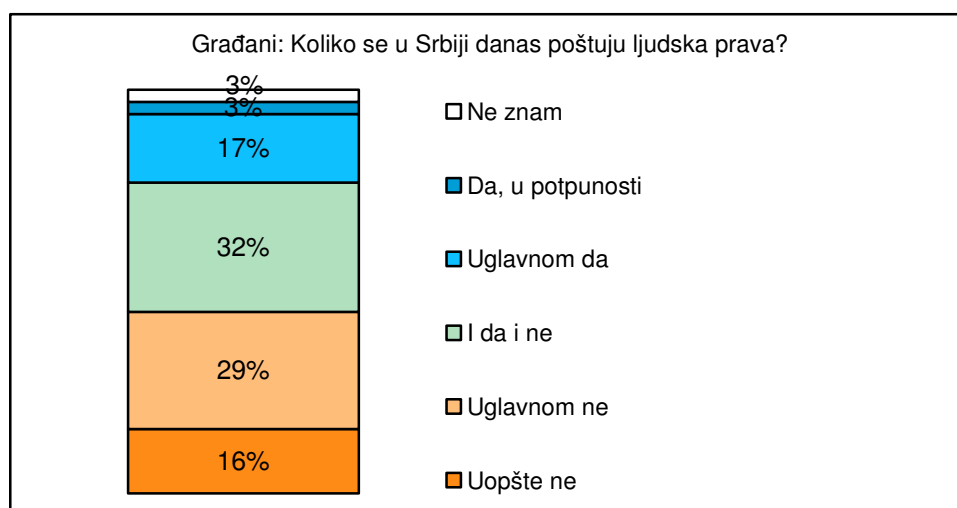
zaštićena. U okviru ovih, najčešće se pominje definisanje braka (prava seksualnih manjina, istopolni brak) i definisanje porodice - porodično pravo, zabrana nasilja i torture, pravo na rađanje (namerni prekid trudnoće); rodna ravnopravnost; odrednica diskriminacije koja ne pominje seksualne manjine; inkluzija; pravo na veroispovest i prava etničkih grupa (mišljenje da je samom definicijom države uvedena diskriminacija verskih i etničkih grupa).

Među pravima nacionalnih manjina navode se posebno i politička prava nacionalnih manjina.

Često navođena loše regulisana prava su i pravo na privatnost (za koje neki sagovornici navode da je potpuno ispušteno), pravo na informisanje - pristup informacijama (sloboda informisanja i pravo na obaveštenost), pravo na pravično suđenje, pravo na rad i socijalna prava (briga o siromašnima).

Sagovornici ponovo navode i nedostatak poštovanja prava, odnosno realizaciju u praksi onoga što u Ustavu jeste definisano, a neki sagovornici (manji broj) smatraju čak da je nepoštovanje, a ne loše regulisanje, zapravo ključni problem.

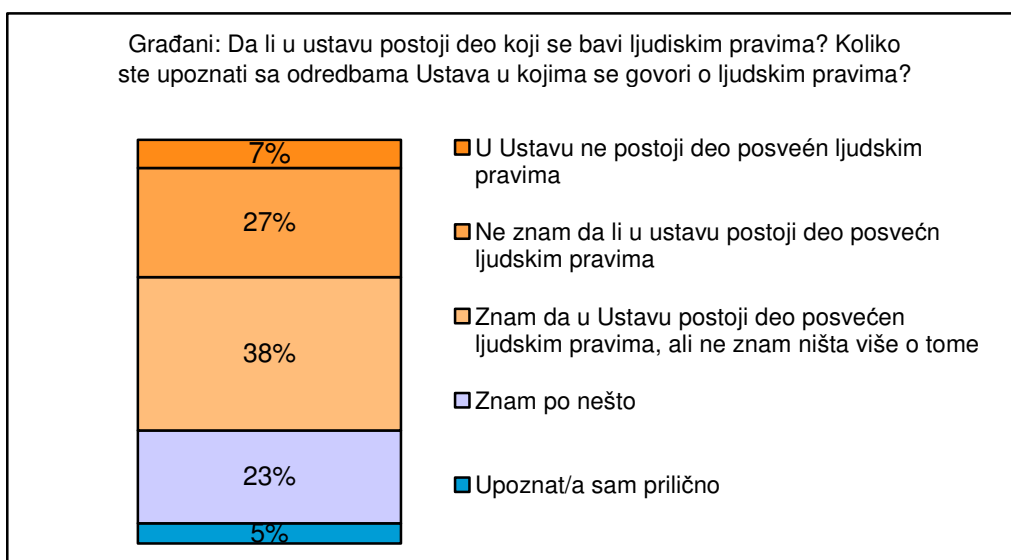
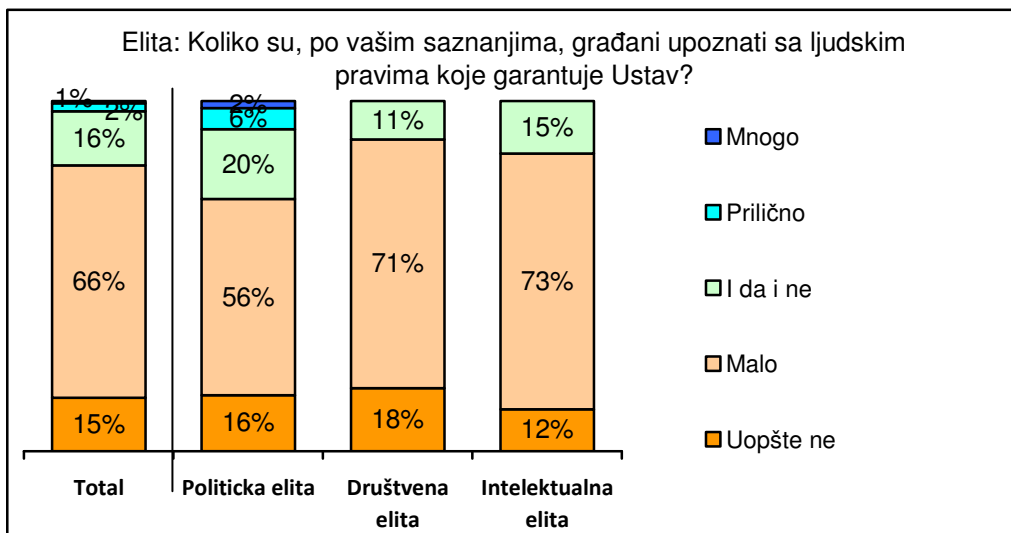
Da se ljudska prava u Srbiji danas ne poštuju, slaže se i većina građana. Tek svaki peti građanin smatra da se ljudska prava poštuju (17% da se poštuju uglavnom, a samo 3% da se poštuju u potpunosti).

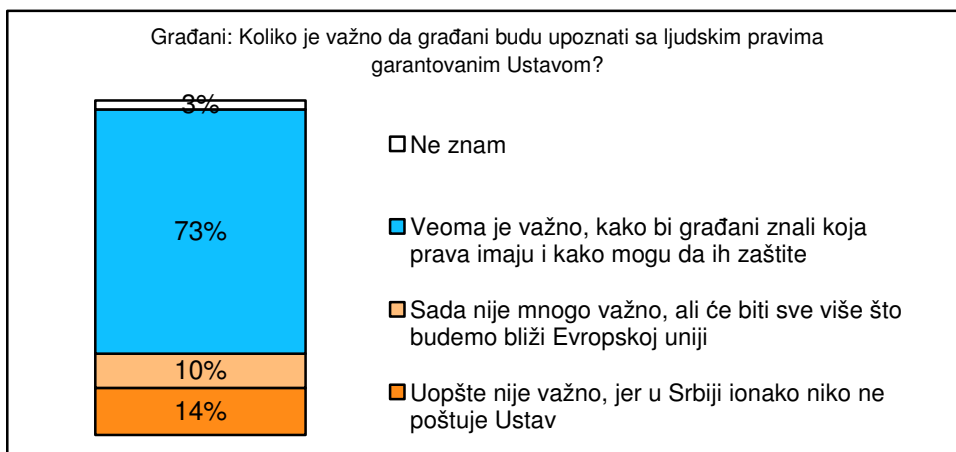
Koliko su građani Srbije upoznati sa ljudskim pravima koje garantuje Ustav?

Predstavnici elite svesni su da su građani Srbije veoma malo, ako uopšte, upoznati sa ljudskim pravima.

Velika većina građana, 72% ne zna ništa o ljudskim pravima koje garantuje Ustav (7% misli da u Ustavu i ne postoji deo posvećen ljudskim pravima, 27% ne zna da li postoji ili ne postoji, a 38% zna da postoji, ali ne zna ništa više od toga). Samo 23% ocenjuje da zna po nešto, 5% da zna prilično, a gotovo ni jedan građanin nije sebe ocenio kao dobro upoznatog sa ljudskim pravima koje garantuje Ustav.

Većina građana (73%) smatra, međutim, da je veoma važno da budu upoznati sa ljudskim pravima garantovanim Ustavom, kako bi znali koja prava imaju i kako da ih zaštite.

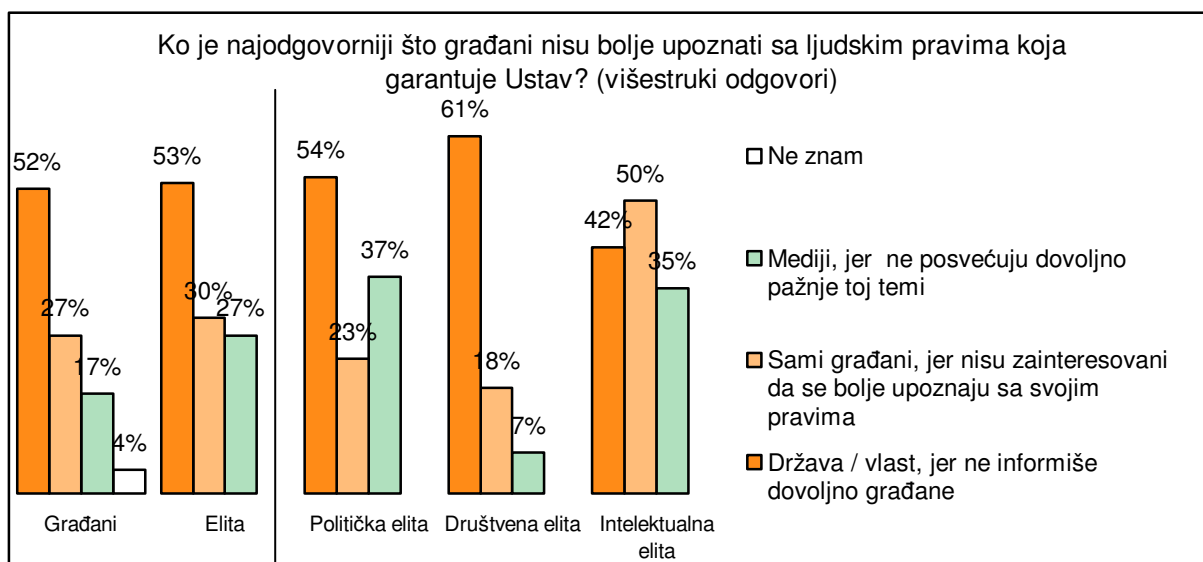

Ko je najodgovorniji što građani nisu bolje upoznati sa ljudskim pravima koje garantuje Ustav?

Među građanima i elitom postoji saglasnost da je država najodgovornija što građani nisu bolje upoznati sa ljudskim pravima koje garantuje Ustav, jer građane ne informiše dovoljno. Ovo mišljenje deli 52% građana i 53% elite.

Nešto manje od trećine elite i 27% građana smatra da su najodgovorniji građani sami, jer su nezainteresovani, dok 27% elite i 17% građana smatra da su najodgovorniji mediji.

Unutar elite, međutim, postoje razlike u mišljenju: Društvena elita u znatno većoj meri smatraa najodgovornijom državu (61%), zatim građane (18%), a najmanje medije (7%); intelektualna elita najodgovornijim smatra građane (50%), a potom državu (42%) i medije (35%); politička elita najodgovornijom smatra državu (54%), zatim medije (37%), pa građane (23%).

Šta se može učiniti da se stanje u pogledu informisanosti građana promeni na bolje?

U cilju poboljšanja stanja u pogledu informisanosti građana o ljudskim pravima koja garantuje Ustav, većina elite uglavnom navodi četiri oblika angažmana:

1. Kontinuirano obrazovanje, kroz uvođenje teme ljudskih prava u sistem obrazovanja (škole), počevši od najmlađeg uzrasta.
2. Komunikacija / informisanje građana od strane države, što je obaveza države i po prihvaćenim konvencijama EU.
3. Veći angažman medija, posebno Javnog servisa - angažovanje stručnjaka za temu ljudskih prava, omasovljenje priče na temu ljudskih prava i komuniciranje ove teme i na jezicima manjina.
4. Angažman organizacija civilnog društva - u sinergiji sa državom (lokalnim samoupravama), institucijom Zaštitnika građana i medijima.

Govoreći o ulozi države u komunikaciji informacija o ljudskim pravima, neki predstavnici elite ukazuju na revnost države u pogledu informisanja građana o njihovim obavezama (kao što je plaćanje poreza), ali potpunu pasivnost kada je u pitanju informisanje građana o njihovim pravima.

Po mišljenju nekih sagovornika, država govori o ljudskim pravima samo onda kada to služi dnevno političkoj svrsi, a što lako dovodi do kontradiktornih poruka, koje pre stvaraju konfuziju nego što informišu građane o ljudskim pravima. Kao primer, sagovornici često navode zabranu Parade ponosa i poruke vezane za taj događaj. Nasuprot takvoj vrsti komunikacije, po mišljenju ovih sagovornika, država bi u svim slučajevima kršenja ljudskih prava, morala da interveniše i, u cilju edukacije, objasni građanima na koji način su u tim slučajevima ljudska prava bila prekršena.

Sagovornici ističu i važnost angažovanja lokalnih samouprava u edukaciji građana, a postoje mišljenja i da bi trebalo pojačati kapacitet institucije Zaštitnika građana.

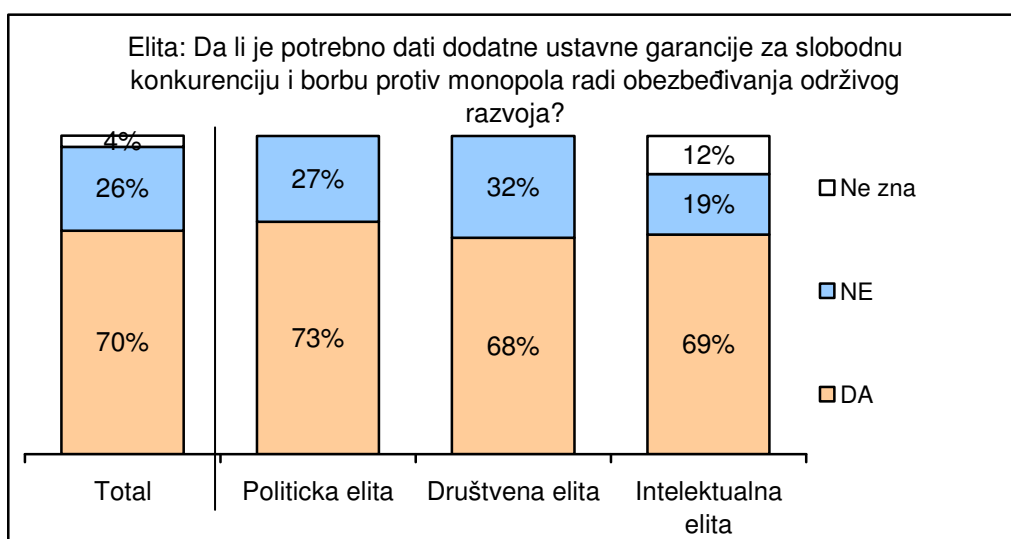
Predstavnici intelektualne elite, u skladu sa stavom da su za sopstvenu neinformisanost najviše odgovorni građani sami, veću ulogu često pridaju građanima, nego državi, medijima i organizacijama civilnog društva, i kada je u pitanju popravljanje stanja u ovoj oblasti.

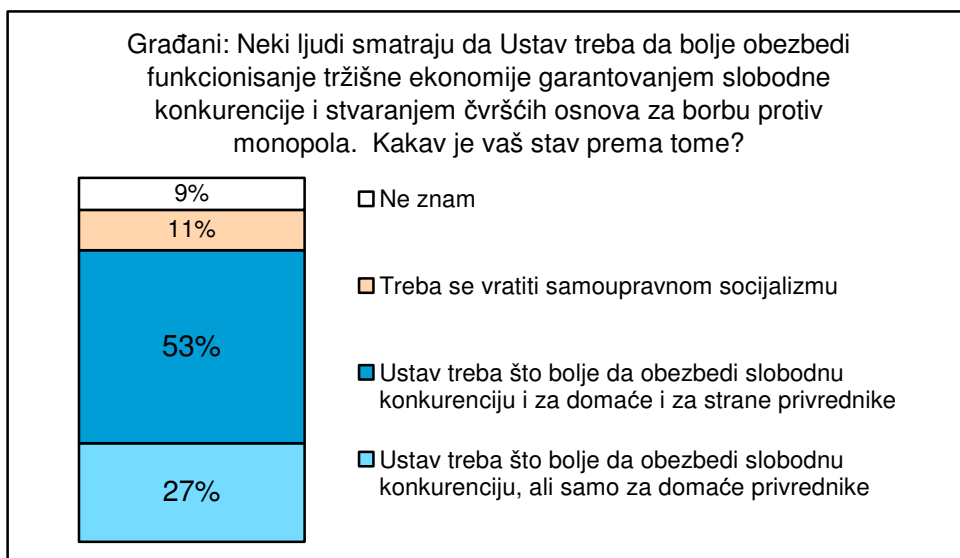
D6. Ekonomsko uređenje

- Između predstavnika elite i građana postoji saglasnost da Ustav treba da garantuje slobodnu konkurenciju i borbu protiv monopola. Ovo mišljenje deli 70% predstavnika elite i 53% građana.
- Predstavnici elite slažu se da je pitanje slobodne konkurencije i borbe protiv monopola u ovom momentu ključno pitanje za pokretanje i razvoj privrede Srbije, a razlike u stavovima tiču se samo pitanja da li je to stvar Ustava, ili zakonske regulative
- Većina predstavnika elite, 74% smatra da Ustav ne garantuje u potpunosti socijalna i ekonomska prava građana, a 69% od njih slaže se da Ustav treba da čvršće garantuje ovim pravima .
- Predstavnici elite podeljeni su u mišljenju da li postoji razlika između državne i javne svojine, ali nešto veći deo (50%) ipak smatra da razlika ne postoji. Oni koji smatraju da razlika postoji, objašnjenja najčešće zasnivaju na ideji kontrole nad svojinom, odnosno slobode raspolaganja svojinom: državna svojina je pod direktnom kontrolom države, ima titulara i država može da je otuđi (proda, pretvori u privatnu), dok se javna svojina ne može otuđiti (prodavati, privatizovati), jer nema titulara - nije ničije vlasništvo, već javno dobro. Sagovornici koji zastupaju ovakvo mišljenje često ističu da država ne poštuje javnu svojinu, da je tu svojinu prisvojila i o njoj odlučuje u ime građana, pa iako razlika između državne i javne svojine veoma jasno postoji, ona se u praksi ne poštuje.

Da li je potrebno dati dodatne ustavne garancije za slobodnu konkurenciju i borbu protiv monopola radi obezbeđivanja održivog razvoja?

Između predstavnika elite i građana postoji saglasnost da Ustav treba da garantuje slobodnu konkurenciju i borbu protiv monopola. Čak 70% predstavnika elite smatra da je potrebno dati dodatne ustavne garancije ovim odredbama, a 53% građana smatra da Ustav treba što bolje da obezbedi slobodnu konkurenciju i za domaće i za strane privrednike.

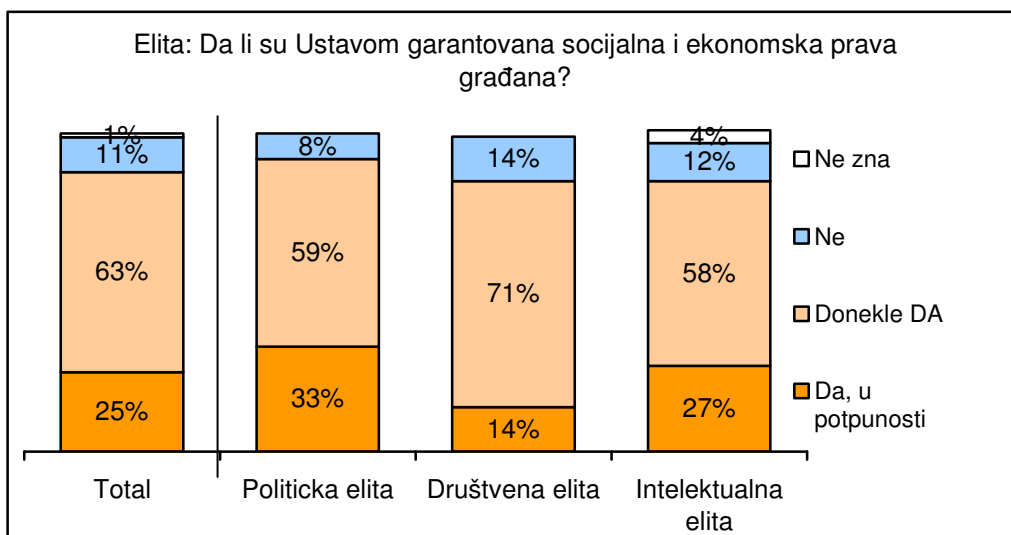
Predstavnici elite slažu se da je pitanje slobodne konkurencije i borbe protiv monopola u ovom momentu ključno pitanje za pokretanje i razvoj privrede Srbije, a razlike u stavovima tiču se samo pitanja da li je to stvar Ustava, ili zakonske regulative.

Oni koji smatraju da nije potrebno dati dodatne ustavne garancije za slobodnu konkurenciju i borbu protiv monopola, to mišljenje zasnivaju na stavu da to nije pitanje Ustava već zakona, a još više pitanja političke volje. Ovi sagovornici smatraju da partijska politička elita upravo čuva monopol (pre svega monopol tajkuna) kao osnovni izvor korupcije i finansiranja političkih stranaka.

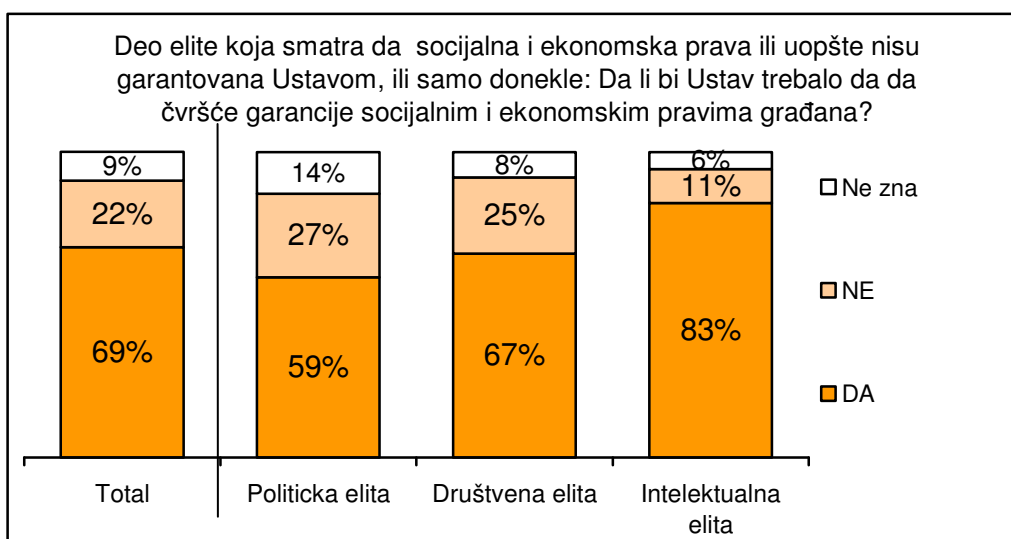
Da li su Ustavom garantovana socijalna i ekonomska prava građana?

Većina predstavnika elite, 74% smatra da Ustav ne garantuje u potpunosti socijalna i ekonomska prava građana (63%, smatra da su socijalna i ekonomska prava građana samo donekle garantovana Ustavom, a 11% da uopšte nisu). Predstavnici elite sa ovakvim stavovima, većinom se slažu da bi Ustav trebalo da da čvršće garancije ovim pravima građana.

Tek svaki četvrti predstavnik elite smatra da su socijalna i ekonomska prava građana Ustavom u potpunosti garantovana (33% predstavnika političke elite, 27% intelektualne elite i 14% OCD).

Većina predstavnika elite koji smatraju da socijalna i ekonomska prava Ustavom nisu potpuno garantovana, smatraju da Ustav treba da da čvršće garancije ovim pravima.

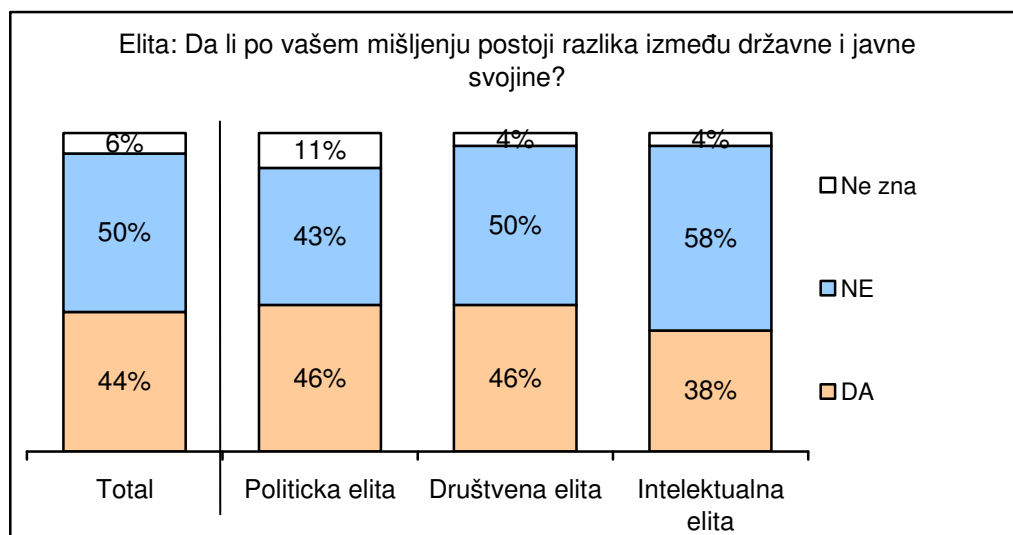

Dileme oko pitanja da li Ustav treba ili ne treba da da čvršće garancije socijalnim i ekonomskim pravima građana, najčešće se opet tiču poštovanja Ustava, odnosno njegove deklarativnosti i nedostatka pratećih zakona i mehanizama koji bi obezbedili poštovanje Ustava. Sagovornici često ističu da se i ova prava, kao i druga ljudska prava, svakodnevno krše bez posledica i izražavaju sumnju da bi se čvršćim Ustavnim garancijama ovakvo stanje promenilo.

Nešto manji broj sagovornika ipak smatra da su i ova prava, kao i mnoga druga, u Ustavu previše široko i neprecizno definisana.

Da li postoji razlika između državne i javne svojine?

Predstavnici elite podeljeni su u mišljenju da li postoji razlika između državne i javne svojine, ali nešto veći deo (50%) ipak smatra da razlika ne postoji. Ovo mišljenje prevladava među intelektualnom elitom (58%), prisutni je kod polovine društvene elite, a najmanje je prisutno i među političkom elitom (43%).

Oni koji smatraju da postoji razlika državne i javne svojine daju različita objašnjenja ove razlike.

Najčešće, objašnjenja se zasnivaju na ideji kontrole nad svojinom, odnosno slobode raspolaganja svojinom: državna svojina je pod direktno kontrolom države, ima titulara i država može da je otuđi (proda, pretvori u privatnu), dok se javna svojina ne može otuđiti (prodavati, privatizovati), jer nema titulara - nije ničije vlasništvo, već javno dobro (javna svojina je na primer: infrastruktura, parkovi, spomenici itd.; neki sagovornici navode i energiju i telekomunikacije).

Sagovornici koji zastupaju ovakvo mišljenje često ističu da država ne poštuje javnu svojinu, da je tu svojinu prisvojila i o njoj odlučuje u ime građana, pa iako razlika između državne i javne svojine veoma jasno postoji, ona se u praksi ne poštuje.

Druga grupa tumačenja razlike državne i javne svojine zasniva se na razlici između svojine države i svojine lokalnih zajednica i autonomne pokrajine. Javna svojina u ovom tumačenju jeste svojina lokalnih zajednica (lokalne samouprave) i autonomne pokrajine.

Najzad, neki sagovornici smatraju da ta razlika, iako postoji (i treba da postoji), nije dovoljno jasno definisana, što ostavlja prostor državi za centralističko ponašanje i prisvajanje javne svojine.

Neki sagovornici upravo ističu da je u tom pogledu Ustav krajnje neprecizan i da je to jedna od oblasti koju bi Ustavom trebalo preciznije odrediti.